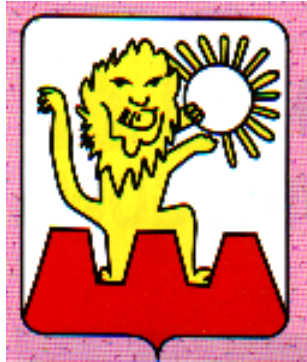


Załącznik do Uchwały Nr X/52/07  
Rady Gminy Łaszczów  
z dnia 29 października 2007 roku



# **STRATEGIA**

## **rozwoju**

### **Gminy Łaszczów**

#### **na lata 2007 -2020**

październik 2007

**Spis treści:**

	Wprowadzenie	3
	Metodologia przygotowania strategii	6
I	Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej gminy	8
1	Zakres tematyczny diagnozy oraz przesłanki aksjologiczne	8
2	Uwarunkowania wewnętrzne – ogólna charakterystyka gminy	9
3	Uwarunkowania historyczne	10
4	Podział fizjograficzny	16
5	Dynamika ludności	18
6	Rynek pracy	20
7	Środowisko przyrodnicze	21
8	Walory turystyczne	24
II	Zagospodarowanie Gminy Łaszczów	30
1	Stan czystości wód podziemnych	30
2	Stan gospodarki odpadami	32
3	Sieć wodno ściekowa	35
4	Sieć drogowa	35
5	Sieć kolejowa	38
6	Zagrożenia środowiska	38
III	Kapitał społeczny	39
1	Edukacja	39
2	Kultura	41
3	Opieka zdrowotna	42
4	Opieka społeczna	42
5	Usługi komunalne	43
6	Pozostały kapitał społeczny	43
IV	Kapitał ekonomiczny	44
1	Rolnictwo	44
2	Przemysł rolno – spożywczy	46
3	Zalesianie gruntów porolnych	47
4	Mieszkalnictwo	48
5	Układ przestrzenny	49
6	Pozostały kapitał ekonomiczny	49
V	Analiza SWOT	50
VI	Zadania polegające na poprawie sytuacji na danym obszarze	55
VII	Podokresy programowania	71
VIII	Plan finansowy na lata 2007 -2013	73
IX	Instytucje i podmioty uczestniczące we wdrażaniu	73
X	Oczekiwane wskaźniki osiągnięć strategii	74
XI	Powiązania projektów z celami strategicznymi dokumentów dotyczących rozwoju przestrzenno – społeczno – gospodarczego gminy	76
XII	Zgodność priorytetów i celów strategii z dokumentami i programami obowiązującymi w latach 2007 -2020	78
XIII	Zgodność strategii z innymi dokumentami strategicznymi	81
XIV	Powiązania projektów z innymi działaniami realizowanymi na terenie gminy, Powiatu i województwa	83
XV	System wdrażania	85
XVI	Sposoby monitorowania, oceny i komunikacji społecznej	86
1	System monitorowania strategii	86
2	Sposoby oceny strategii	87
3	Sposoby inicjowania współpracy	87
4	Public relations strategii	88
	Podsumowanie i zakończenie	92 - 93

Strategia Rozwoju Gminy Łaszczów na lata 2007 – 2020 jest podstawowym narzędziem prowadzonej przez samorząd gminy polityki lokalnej. Jest dokumentem strategicznym o charakterze długofalowym wyznaczającym cele i kierunki rozwoju lokalnego gminy Łaszczów. Przyjęty horyzont czasowy strategii oraz jej główne założenia nawiązują bezpośrednio do zasad polityki lokalnej i regionalnej powiatu, województwa, polityki regionalnej państwa oraz polityki strukturalnej Unii Europejskiej. Jest ona związana z długookresowym systemem programowania rozwoju gminy. Głównym celem opracowywania strategii jest przygotowanie zestawu możliwych zadań określających rozwój gminy. Z uwagi na ciągle zmieniające się warunki zewnętrzne jak i wewnętrzne strategia została podzielona na dwa podokresy, tj. na lata 2007 – 2013, 2014-2020. Podokresy strategii ściśle wiążą się z programami funduszy Unii Europejskiej. Zakłada się, że Strategia będzie bazowym dokumentem do opracowania i wdrażania na terenie gminy Łaszczów działań własnych finansowanych ze środków krajowych jak również współfinansowanych ze środków pochodzących z Unii Europejskiej. Opracowany dokument zachowuje równowagę pomiędzy zapisami ogólnymi i strategicznymi. Wskazuje najważniejsze kierunki rozwoju gminy, zaś zapisy szczegółowe odnoszące się w szczególności do budowy lub modernizacji kluczowej infrastruktury o znaczeniu strategicznym wskazują o kierunku rozwoju lokalnego. Propozycje zadań infrastrukturalnych przewidzianych do realizacji w ramach Strategii mają charakter otwarty. Ich wybór został oparty na Planie Rozwoju Lokalnego Gminy Łaszczów, a także Planach Odnowy Miejscowości terenu Gminy Łaszczów. Wybór zadań został również oparty na wnikliwej analizie oceniającej wpływ danej inwestycji na zrównoważony rozwój społeczno – gospodarczy obszaru. Tu brano pod uwagę elementy takie jak: dostępność komunikacyjną, zaplecze inwestycyjne, spójność terytorialną obszaru zabudowań pomiędzy poszczególnymi sąsiadującymi miejscowościami oraz posiadane dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe. Przy wyborze zadań inwestycyjnych brano pod uwagę również konieczność wypełniania zobowiązań akcesyjnych Polski w odniesieniu do takich obszarów jak: ochrona środowiska (w tym gospodarka wodno – ściekowa, gospodarka odpadami). Brano tu pod uwagę nie tylko działania wykonywane stricte przez gminę, ale także działania wspomagające rozwój społeczno gospodarczy gminy, tj. działania mające na celu rozwój przedsiębiorczości, rolnictwa.

**Opracowana strategia spełnia kryteria europejskiej polityki strukturalnej**

Członkostwo w Unii Europejskiej stanowi dla nas ogromne wyzwania w nowym okresie programowania funduszy strukturalnych. Lata 2007 – 2013, a co się z tym ściśle wiąże nowe programy operacyjne, będą miały ogromny wpływ na możliwości pozyskania środków pozabudżetowych na rozwój gminy. Strategia rozwoju Gminy Łaszczów jest spójna z Narodową Strategią Spójności na lata 2007 – 2013. Strategia zakłada, że rozwój Gminy Łaszczów opierać się będzie na trzech zasadach:

- ✧ poprawy jakości życia na obszarze wiejskim
- ✧ zrównoważonego rozwoju
- ✧ polityce prorozwojowej i prozrostowej

Gmina Łaszczów w końcu 2020 roku ma być gminą:

- ✧ przyjazną
- ✧ z nowoczesnym rolnictwem
- ✧ rozwijającą się funkcją ośrodka turystycznego
- ✧ innowacyjną w ramach zagadnień rozwoju społecznego i gospodarczego
- ✧ wykorzystującą w pełni zasoby ludzkie, naturalne i kulturowe
- ✧ zachowującą walory środowiskowo – krajobrazowe

Wizja ta będzie realna wówczas, gdy uda się konstruktywnie realizować zadania przy współpracy następujących podmiotów: samorządowego, lokalnego, prywatnego. Celem niniejszego dokumentu jest scharakteryzowanie działań, które zapewnią większą spójność i dyscyplinę podejmowanych działań w latach 2007 -2013 i 2013 -2020. Przedłoży się to na analizę kosztów i korzyści wynikających z podejmowanych działań. Poniższy dokument wyjaśnia ogólne zasady podejmowania działań poprzez wcześniejszą analizę kosztów i korzyści. Został on opracowany w oparciu o analizę słabych i mocnych stron, przy szczegółowej analizie zagrożeń i szans. Aby zapewnić spójność na poziomie lokalnym podejmowanych działań proponuje się realizację działań priorytetowych przy jednoczesnej realizacji zadań dodatkowych stanowiących wartość dodaną do zadań priorytetowych. Opracowana tym sposobem własna karta wytycznych, szczególnie w odniesieniu do osiągniętych wskaźników mierzalnych i niemierzalnych, jasno przedstawia harmonogram czasowy kolejnych zadań. W celu dokładnego zobrazowania przyszłego pożądanego stanu gminy sformułowano (w oparciu o analizę stanu obecnego) misję jaką Gmina Łaszczów powinna spełniać, czyli szczególną rolę jaką gmina powinna pełnić.

**Misją gminy jest poprawa jakości życia na terenie gminy poprzez zrównoważony rozwój.**

Z przedstawieniem misji gminy ściśle wiąże się wizja gminy, czyli stan z przyszłości jaki gmina powinna posiadać. Obraz ten podobnie jak misja powinien być wykreowany w oparciu o realne zasoby i potencjały, musi również uwzględniać prawdopodobne możliwości oraz aspiracje i dążenia mieszkańców.

**Wizją gminy jest** *zapewnienie wykorzystania wszystkich istniejących zasobów dla stworzenia warunków rozwoju i postępu społeczno – gospodarczego naszej społeczności umożliwiający wysoki standard zamieszkiwania i życia, wszechstronny rozwój człowieka oraz dostęp i możliwość korzystania z aktualnego dorobku cywilizacyjnego poprzez podjęcie i realizację programów i projektów, zapewnienie społeczności lokalnej możliwości życia w ekologicznie czystym otoczeniu, stworzenie korzystnego klimatu dla rozwoju przedsiębiorczości, jej wsparcia, stworzenie pozarolniczych miejsc pracy i dodatkowych dochodów, stworzenie korzystnych warunków dla inwestorów zewnętrznych a także wspieranie rozwoju organizacji pozarządowych, zbudowanie zamożnego, świadomego, wykształconego, aktywnego, przedsiębiorczego społeczeństwa lokalnego, dbającego o rozwój oświaty, tworzenie dogodnych warunków dla przyjmowania wykształconej młodzieży a także zapewnienie wielofunkcyjnego i zrównoważonego rozwoju.*

Wyodrębnienie misji i wizji wiąże się z określeniem domeny działania, czyli szukaniem niszy, czyli platformy, która stanie się podstawą przyszłej dominacji i przewagi konkurencyjnej gminy w regionie oraz znalezienie odbiorców wykreowanego produktu (posiadanych dóbr materialnych i niematerialnych). Domena ta stanowi scentralizowane zasoby stanowiące silne strony gminy i powiązanie ich z wykorzystaniem szans rozwoju. Określenie domeny powoduje wyodrębnienie przewagi gminy na tle regionu. Stanowi to określenie takich celów, które w jednoznaczny sposób kojarzone będą z Gminą Łaszczów i będą wpływały na jej rozwój.

Taką domeną dla Gminy Łaszczów jest charakterystyczne położenie gminy Łaszczów, z uwzględnieniem zasobów naturalnych i typowo rolniczym charakterem. Platformę działań stanowią tu m.in. działalność rolnicza, jak również bogate zaplecze kulturowe (materialne i niematerialne).

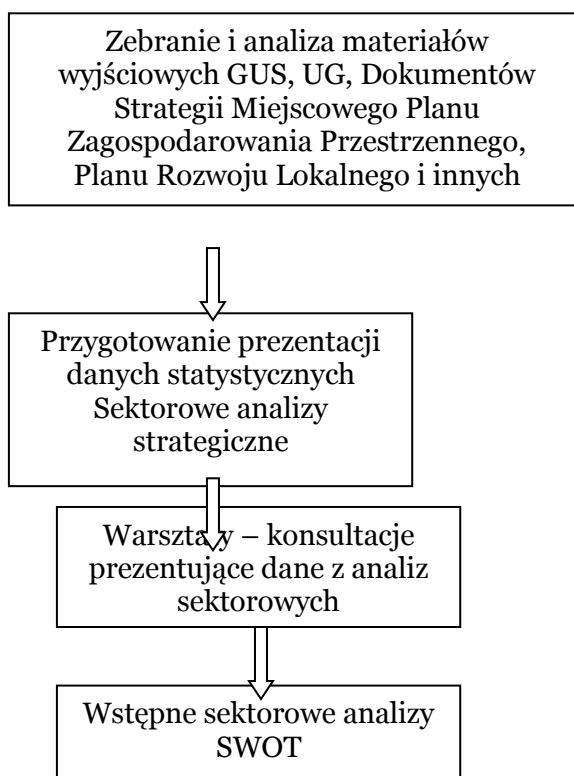
## METODOLOGIA PRZYGOTOWANIA STRATEGII

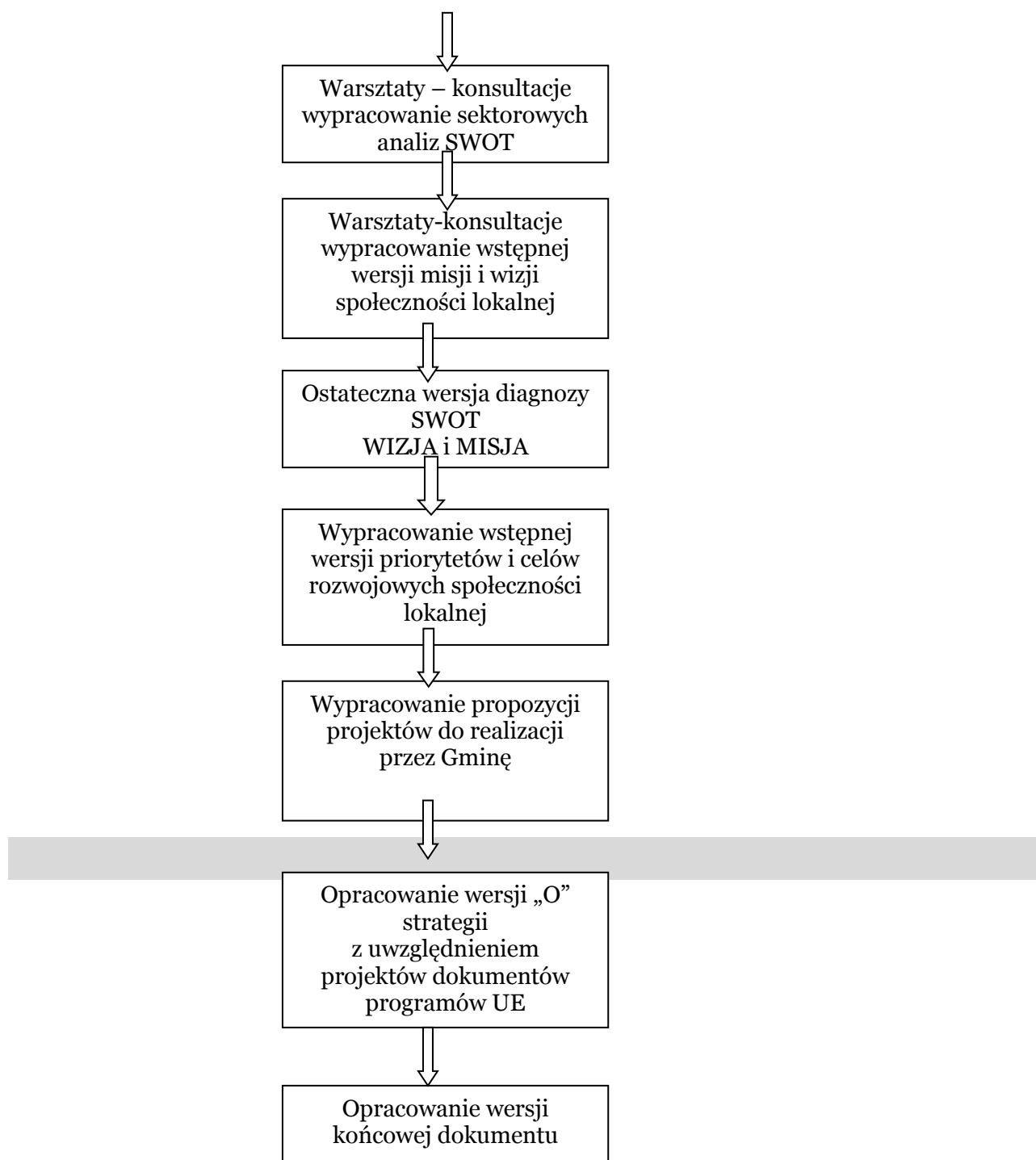
W trakcie prac nad formułowaniem dokumentu „Strategii” wykorzystano kilka wspólnie stosowanych na świecie metod analitycznych i planistycznych. Są to m.in.: analiza danych statystycznych, metoda analizy SWOT, metodologia *Goal Oriented Project Planning*, metodologia „błędnego koła”, analiza *Failure Mode and Effect Analysis*, i metodologia planowana strategicznego *Strategicznej Karty Wyników*.

Zaletą stosowania różnorodnych metod analitycznych i planistycznych jest uzyskanie wielostronnego i obiektywnego obrazu sytuacji. Pozwala to na lepszą jakość planowania. Umożliwia również lepsze dopasowanie metod działania do potrzeb społeczności lokalnej, a w czasie wdrażania umożliwia lepszą kontrolę działań. Ułatwiony monitoring działań pozwoli również w przyszłości wykorzystać efekt sprzężenia zwrotnego do wykonania korekt planistycznych jeżeli okażą się konieczne.

Dla celów analizy statystycznej pozyskano dane z Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego w Lublinie. Metoda ta pozwala ustalić sytuację społeczno – gospodarczą badanego obszaru na tle szerszego obrazu gospodarki oraz pozycji regionu /benchmarking/. Zebrany tą metodą materiał posłużył do opracowania macierzy analizy SWOT.

*Schemat blokowy faktycznego przebiegu prac nad budowaniem strategii*





## **I. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNO – GOSPODARCZEJ GMINY**

### ***1. Zakres tematyczny diagnozy oraz przesłanki aksjologiczne***

Przesłankami aksjologiczne poniższej strategii wynikają między innymi z konieczności dostosowania dokumentów znajdujących się w Urzędzie Gminy w Łaszczowie do potrzeb aplikowania o środki finansowe pochodzące z Unii Europejskiej jak również do ujednoczenia kierunku rozwoju gminy. Jak też dostosowania działań gminy do kierunku rozwoju powiatu, województwa jak również całego kraju.

Zinwentaryzowanie zasobów Gminy Łaszczów na tle powiatu, czy województwa ukaże kierunek działania, jak również określi słabe i mocne strony. Analiza ta pozwoli na zidentyfikowanie misji i celów strategicznych podejmowanych działań. Cele strategiczne ułożone chronologicznie zgodnie z możliwościami budżetu pozwolą sprawnie realizować cele.

Do głównych celów strategicznych należy zaliczyć:

- ✧ ochronę środowiska naturalnego
- ✧ podniesienie atrakcyjności gminy pod względem możliwości inwestycyjnych
- ✧ wykorzystania walorów przyrodniczych oraz krajobrazowych do rozwoju różnych form turystyki i usług okołoturystycznych
- ✧ podniesienia poziomu zdrowotnego i intelektualnego mieszkańców
- ✧ przeciwdziałanie bezrobociu
- ✧ rozwoju przedsiębiorczości i aktywizacji zawodowej mieszkańców
- ✧ restrukturyzacji i modernizacji rolnictwa, tworzenie sprzyjających warunków do rozwoju pozarolniczych miejsc pracy
- ✧ rozbudowa i modernizacja infrastruktury technicznej
- ✧ podnoszenie poziomu nauczania, jak również rozwój bazy edukacyjnej
- ✧ tworzenie odpowiednich struktur gminnych i ponadgminnych w celu pozyskiwania środków finansowych z poza budżetu gminy.

## **2. Uwarunkowania wewnętrzne – ogólna charakterystyka gminy**

Gmina Łaszczów położona jest w południowo – wschodniej części województwa lubelskiego, we wschodniej części Powiatu Tomaszowa Lubelskiego. Na jej terenie stykają się dwie krainy geograficzne: Roztocze i Wyżyna Lubelska. Gmina Łaszczów jest jedną z 13 gmin wchodzących w skład powiatu tomaszowskiego oraz jedną z 213 gmin znajdujących się w Województwie Lubelskim.

Administracyjnie Gmina graniczy z następującymi gminami:

- ✧ od północy: Tyszowce i gmina Mircze (pow. Hrubieszów)
- ✧ od zachodu: Rachanie i Jarczów
- ✧ od wschodu: Telatyn
- ✧ od południa: Ulhówek

Łaszczów posiada dobre połączenia komunikacyjne z miastem powiatowym.

Połączenia drogowe od:

- ✧ Lublina – 136 km
- ✧ Zamościa – 52 km
- ✧ Tomaszowa Lubelskiego – 27 km
- ✧ Hrubieszowa – 40 km



**Gmina Łaszczów na tle powiatu tomaszowskiego**

Siedzibą samorządu gminnego jest miejscowość Łaszczów.



### *3. Uwarunkowania historyczne*

Pierwsze ślady pobytu człowieka na terenie gminy Łaszczów pochodzą ze schyłkowego paleolitu (starszego okresu epoki kamienia), tj. około XI tysięcy lat przed Chrystusem. Wówczas klimat po zlodowaceniu zaczął się stopniowo ocieplać, stwarzając dogodne warunki do osiedlania się ludzi. Z tego okresu pochodzi krzemienny grocik liściasty odkryty w Nadolcach oraz rdzeń krzemienny ze Steniatyn – Sachalina. Są to prawdopodobnie ślady po istniejących tu obozowiskach łowców reniferów. Łowiectwo obok zbieractwa było bowiem podstawowym zajęciem ówczesnych ludzi. Jako schronienie przed zimmem i opadami służyły przeważnie szałas. Około 8300 lat przed Chrystusem w związku z dalszym ocieplaniem się klimatu nastąpiły przeobrażenia w gospodarce ówczesnych społeczeństw, zapoczątkowując środkową epokę kamienia. Miejsce dużych zwierząt zajęły mniejsze, lecz znacznie liczniejsze. Zdobywanie pożywienia stało się wtedy łatwiejsze, a tryb życia bardziej osiadły. Zakładano obozowiska w pobliżu cieków wodnych, najczęściej na piaszczystych wydmach. Na terenie gminy Łaszczów nie zarejestrowano zabytków z tego okresu. Dalsze ślady osadnictwa występujące na terenie gminy pochodzą z początku neolitu i wiążą się z kulturą ceramiki wstęgowej rytej (5500-5200 r.p.Ch.) Osadnictwo neolityczne zapoczątkowało osiadły tryb życia, co umożliwiło budowę trwałych osiedli. Ich zabytki znaleziono dotychczas na 7 stanowiskach z terenu gminy Łaszczów. W związku z dużymi zmianami klimatycznymi około poł. IV tys. p. Ch. hodowla zwierząt zaczęła przeważać nad rolnictwem kopieniaczym. Ślady tej kultury zarejestrowano jedynie na 3 stanowiskach (jedno z nich w Podlodowie). Odkryto tam trzy jamy gospodarcze zawierające naczynia gliniane. W miarę ponownego wilgotnienia klimatu począwszy od ok. 2900 lat p.Ch. pojawiły się ludy kultury ceramiki sznurowej, zajmujące się głównie pasterstwem. Ślady tej kultury pojawiły się dość licznie na obszarze Grzędy Sokalskiej, gdzie zlokalizowano duże skupiska pochówków podkurhanowych. Na terenie gminy Łaszczów odkryto 2 kurhany. Przy końcu III tys. p.Ch. na terenach Zamojszczyzny wytworzyła się mieszana grupa kulturowa, będąca załączkiem grup etnicznych o szerszym zasięgu. Na bazie kultur postsznurowych w XVI wieku p.Ch. uformowała się kultura trzciniecka z charakterystycznymi pochówkami podkurhanowymi. Dużą osadę odkryto w Podlodowie. Ponadto na terenie gminy zarejestrowano liczne stanowiska tej kultury.

W środkowym okresie epoki brązu na całym obszarze pojawiła się kultura łużycka, której ludność już powszechnie użytkowała wyroby z brązu. Materiały kultury łużyckiej są dość licznie reprezentowane na terenie gminy Łaszczów. Niewielką osadę tej kultury badano wykopaliskowo w Podlodowie, a grób ciałopalny odkryto w miejscowości Łaszczów – Kolonia. Na przełomie er i pierwszych wieków naszej ery na Grzędę Sokalską docierały wpływy imperium rzymskiego. Po tym okresie pozostała stosunkowo duża ilość znalezisk monet i importów rzymskich. W Podlodowie odkryto bardzo ciekawe i cenne groby wojowników wyposażonych w żelazną broń, ozdoby i narzędzia. Począwszy od VI wieku tereny Zamojszczyzny zostały zasiedlone przez ludność słowiańską. Dogodne warunki naturalne sprzyjały rozwojowi osadnictwa. Budynkom gospodarczym towarzyszyły obiekty budowlane i jamy zasobowe. Na terenie gminy Łaszczów nie odkryto dotychczas najstarszych materiałów słowiańskich. Typowe osadnictwo zaczęło pojawiać się dopiero w VIII wieku. Początkowo było to osadnictwo wyspowe. Stopniowo powstawały załężki społeczne zwane plemionami. Sporo niewielkich osad odkryto również na terenie gminy Łaszczów. Zabytki związane z okresem wczesnośredniowiecznym (VIII-XIII w.) zanotowano prawie we wszystkich miejscowościach gminy Łaszczów. Na ich podstawie można stwierdzić, że do wieku XI istniało tu osadnictwo zachodniosłowiańskie. Prawdopodobnie w 2 poł. IX wieku omawiany obszar należał do państwa morawskiego lub przynajmniej był mu częściowo podległy.

Od końca X wieku tereny te stanowiły zachodnią rubież państwa kijowskiego, choć przejściowo należały również do Polski Piastowskiej. Zaś gród Czerwień był prawdopodobnie ośrodkiem stołecznym. Z Czerwieniem związana jest najstarsza wzmianka źródłowa związana bezpośrednio z najbliższymi terenami. Obszar dorzecza Huczwy wszedł na przeszło trzy wieki pod panowanie Rusi. Przypuszcza się również, że w XIII Czerwień mógł być nawet siedzibą protopopii 9dekanatu). W 1018 roku Grody Czerwińskie zdobył i przyłączył do Polski Bolesław Chrobry. Jednak w 1031 roku Książę kijowski Jarosław Mądry odzyskał je z powrotem. Zajęcie Grodów Czerwińskich przez Książąt ruskich spowodowało zmianę charakteru osadnictwa na terenach, pojawiły się zabytki wschodniosłowiańskie. Pod koniec XIII Czerwień zniknął z areny dziejowej. Duże zmiany zaszły na omawianym terenie po podpisaniu w Krewie w 1385 roku Unii Polski i Litwy. Księstwo bełskie w 1388 roku otrzymał Władysław Jagiełło. Pierwsza wzmianka o miejscowości z terenu gminy Łaszczów pochodzi właśnie z 1388 roku – gdzie

wówczas Paweł Radzanowski otrzymał kilkanaście wsi w księstwie bełskim, a wśród nich Zimno. W 1375 roku tereny te weszły w skład nowo utworzonej łacińskiej diecezji chełmskiej, administrował je arcybiskup halicki Jakub Strepa, a później biskup włodzimierski Grzegorz, który to też w 1411 roku erygował parafię w Nabrożu. W 1397 roku erygowano parafię w Małonizu, którą przeniesiono później do Łaszczowa. Od XV wieku następowały znaczne przemiany wewnątrz warstw rycerskiej. Zwiększony popyt na produkty rolne na Zachodzie spowodował także wzrost zainteresowania ich sprzedażą. Warstwa rycerska zaczęła przekształcać się w osiadłą na swych dobrach szlachtę. Proces ten miał miejsce na terenach Rusi Czerwonej dopiero w 2 poł. XVI wieku. Wtedy też i w okolicach Łaszczowa szlachta zaczęła wprowadzać ten model gospodarki. Tworzeniu gospodarstw szlacheckich towarzyszy wzrost ucisku chłopów.

W II poł. XVI wieku nasilił się na Rusi (tak jak na ziemiach rdzennie polskich) ruch reformacki. Część kościołów zostało przejętych przez zbory protestanckie. Prawdopodobnie taki los spotkał również kościół w Łaszczowie, gdzie notowano zbór kalwiński. Tereny położone na południowo – wschodnich kresach ówczesnej Rzeczypospolitej narażone były na częste rabunkowe najazdy tatarskie. Dalsze klęski dosięgły omawiane tereny podczas wojny północnej w latach 1700 – 1721, gdy zarówno obce wojska jak i przemarsze własnych, niepłatnych i niesfornych wojsk doprowadziły do tego, że przez długie lata ziemie czerwonoruskie nie mogły wydzwignąć się z głębokiego upadku. W wyniku pierwszego w 1772 roku i trzeciego w 1975 roku rozbioru Polski tereny dzisiejszej Zamojszczyzny zostały ogarnięte przez Austrię. Wówczas zdecydowana większość dotychczasowych majątków kościelnych i królewskich została rozdana w prywatne ręce. Rozwiązano większość zakonów, w tym zakon jezuitów, który miał swój klasztor w Łaszczowie. W 1772 roku dokonano również zmiany podziału administracyjnego. Wówczas tereny obecnej gminy Łaszczów znalazły się w cyrkule bełskim, a Łaszczów stał się siedzibą jednego z dystryktów. Kiedy po III rozbiore Polski Lublin znalazł się pod zaborem austriackim guberniom galicyjskie wysunęło projekt zniesienia diecezji chełmskiej i powołania diecezji lubelskiej. W 1803 roku projekt ten zatwierdził cesarz Franciszek II, a w 1805 roku bullę zatwierdzającą wydał Pius VII. Jednak jej powstanie zostało zrealizowane dopiero w 1807 roku. W 1809 roku po wojnie z Austrią i pokoju w Schanbrunn, tereny Zamojszczyzny w większości weszły w skład utworzonego w 1807 roku z terenów zaboru pruskiego Księstwa Warszawskiego, do którego dwa lata później po zwycięstwie Napoleona nad Austrią przyłączono również

Lubelszczyznę jako kolejny departament. Departamenty dzieliły się na powiaty i gminy. Łaszczów znalazł się wówczas w departamencie lubelskim i powiecie tomaszowskim.

Wzrost zapotrzebowania na artykuły spożywcze w Europie Zachodniej na początku XIX wieku sprawił, że gospodarka rolna stała się bardzo opłacalna. W dalszej kolejności prowadziło to do powiększania gospodarstw folwarcznych przez posiadaczy ziemskich. Następstwami tego były częste rugi chłopskie z ich gospodarstw i przyłączanie ziemi do folwarków. Po klęsce Napoleona, w 1815 roku na Kongresie Wiedeńskim utworzono Królestwo Polskie, całkowicie zależne od cara Rosji, które obejmowało również departament lubelski, przemianowany na województwo. Łaszczów należał wówczas do województwa lubelskiego i powiatu hrubieszowskiego. W wyniku reformy administracyjnej w 1837 roku województwa zamieniono na gubernie. W okresie polskich powstań narodowych czasów powstań Zamojszczyzna nie stała na uboczu. Jej mieszkańcy brali czynny udział. Ruch wyzwolenczy jakim było powstanie listopadowe w latach 1830 -1831 nie ominął także Łaszczowa. W styczniu 1831 roku chirurg żydowski Alfons Brawstedt założył w miasteczku na własny koszt szpital dla powstańców (30 łóżek). Szpital ten został jednak przeniesiony do Zamościa. 12 stycznia 1831 roku stacjonował w Łaszczowie batalion Gwardii Ruchomej województwa lubelskiego. Tutaj też utworzono ruch zborny dla powiatu hrubieszowskiego celem tworzenia oddziału Straży Bezpieczeństwa, który wraz z żołnierzami twierdzy zamojskiej wziął udział w zwycięskim ataku na batalion rosyjski w Uściługu w nocy z 4 na 5 marca 1831 roku.

W czerwcu 1831 roku Rosjanie założyli w Łaszczowie placówkę wojskową, która była miejscem wypadkowym wojsk rosyjskich przygotowujących się do ataku na twierdze Zamość. Wybuch powstania styczniowego poprzedziły niepokoje na wsi, których chłopci domagali się zmniejszenia ciężarów wobec właścicieli ziemskich. Niepokoje te objęły znaczną część omawianych terenów. Zanotowano je w Łaszczowie, Nabrożu, Steniatynie i Podlodowie. Podczas powstania styczniowego najsilniejszym echem odbiły się walki oddziałów powstańczych w lasach Roztocza. Po upadku powstania władze carskie podjęły szereg ostrych represji wobec Polaków. Większość dotychczasowych miasteczek (w tym Łaszczów) utraciła prawa miejskie. Zakazano szerzenia oświaty i kultury. W 1864 roku przeprowadzono reformę szkolnictwa powołując szkoły początkujące. Powstało wtedy szereg szkółek wiejskich 1-2 klasowych, najczęściej przy cerkwiach lub kościołach. Utworzono je wówczas m.in. w Nabrożu i Podlodowie. Naukę kontynuowano także w istniejącej już wcześniej szkole w Zimnie. Carska reforma

uwłaszczeniowa z 1864 roku w niewielkim tylko stopniu zmniejszyła niepokoje na wsi. Innym czynnikiem niezadowolenia była planowana rusyfikacja. Jednym z jej elementów po powstaniu styczniowym była przeprowadzona w 1867 roku reforma administracyjna, w wyniku której utworzono mniejsze gubernie oraz większe samorzady gminne całkowicie podległe carskiej administracji. Organem uchwalającym w gminie było zebranie gminne, a organem wykonawczym – wójt, który miał do pomocy ławników i pisarza gminnego. Niezadowolenie z polityki gospodarczej jakie ogarnęło pod koniec XIX wieku całe Królestwo Polskie objawiało się licznymi niepokojami społecznymi. Latem 1906 trwały strajki chłopskie organizowane w poszczególnych majątkach. Zanotowano je w Dobużku, Małoniżu, Nabrożu, Pienianach, Pukarzowie, Ratyczowie, Steniatynie, Wólce Pukarzowskiej i Zimnie. W wyniku wybuchu I wojny światowej działania wojenne objęły także południową Lubelszczyznę. Większe bitwy stoczono wówczas pod Zamościem, Kraśnikiem i Komarowem. Działania wojenne objęły także teren gminy Łaszczów, którą przemieszczały się wojska. W czerwcu 1915 roku ponownie działania wojenne objęły teren Lubelszczyzny. W dniach 25 – 27 czerwca połączone wojska niemiecko – austriackie stoczyły zwycięską bitwę z Rosjanami pod Tomaszowem. Wynikiem tych działań były duże zniszczenia. Na terenie powiatu hrubieszowskiego. W znacznym stopniu zniszczeniu uległ Łaszczów oraz zdewastowano folwarki w Dobużku, Pukarzowie i Nadolcach. Wówczas zniszczeniu uległo wiele miejscowości, a część z nich została wyludniona. Działaniom wojennym towarzyszyły liczne epidemie chorób i głód. Po zajęciu Lubelszczyzny Austriacy przystąpili do rozbudowy linii transportowych. Już w 1915 roku zbudowali kolej wąskotorową łączącą Uhnów z Włodzimierzem Wołyńskim. Kolej ta przebiegała przez teren gminy Łaszczów. Powstały wtedy przystanki kolejowe w Łaszczowie i Dobużku. W Łaszczowie wybudowano także dwa odgałęzienia, z których jedno odchodziło do Wożuczyna z przystankiem w Wólce Pukarzowskiej. Kolej ta istniała do roku 1990. Koniec I wojny światowej nie przyniósł obszarom Zamojszczyzny upragnionego spokoju. Już pod koniec roku 1919 wybuchły pierwsze walki polsko – bolszewickie. W niepodległym państwie polskim Zamojszczyzna weszła w skład województwa lubelskiego, utworzonego w dniu 2 sierpnia 1919 roku. Był to obszar o charakterze wybitnie rolniczym. W okresie międzywojennym konflikty narodowościowe na tym terenie nie przybierały jeszcze ostrego charakteru. Podczas wojny obronnej w 1939 roku ustępujące pod naporem armii niemieckiej wojska polskie ciągle wycofywały się na wschód. Zamojszczyzna pełniła wówczas funkcję bezpośredniego zaplecza dla sił

polских. Koncepcja ta jednak załamała się wobec błyskawicznego sukcesu sił niemieckich. Wszelkie poczynania Polaków poza niewielkimi lokalnymi sukcesami, kończyły się niepowodzeniem. Kolejna faza walk tzw. II bitwa pod Tomaszowem Lubelskim rozpoczęła się 22 września wraz z nadciągnięciem z północy wojsk Frontu Północnego. Oddziały Polskie stawiały sobie przebicie się przez Tomaszów, Lwów wychodząc do głównego uderzenia na Tomaszów Lubelski stoczyły walkę z Niemcami, w wyniku których spłonęła połowa zabudowań z Łaszczowa. Walczono także na terenie miejscowości Czerkasy i Małoniż. Okupacyjne władze niemieckie wprowadziły na tereny podbite politykę „Wielkich Niemiec”. Tereny Zamojszczyzny weszły w skład dystryktu lubelskiego. Wkrótce potem powstały pierwsze getta dla licznych tu Żydów. W grudniu 1939 roku rozpoczęto pierwsze eksterminacje Żydów. Hitlerowskie plany zagospodarowania okupowanych ziem znalazły swoją realizację w zbrodniczej polityce wysiedleń ludności polskiej. Mordy i wysiedlenia ludności Zamojszczyzny wywołały odruch samoobrony ze stron miejscowej ludności. Klęska wrześniowa nie złamała ducha walki narodu polskiego. Już bowiem w styczniu 1940 roku rząd emigracyjny powołał Związek Walki Zbrojnej, przemianowany w 1942 roku na Armię Krajową. We wrześniu 1940 roku ruch ludowy powołał własną organizację zbrojną - Straż Chłopską „Chłostę”, przemianowaną wiosną 1941 roku na Bataliony Chłopskie. Władze okupacyjne nie zrezygnowały z planów kolonizacji. Doszło wówczas do szeregu licznych walk. Ruch oporu zorganizowano także na terenie gminy Łaszczów, gdzie w 1942 – 1944 roku walczyło kilka oddziałów.

#### *4. Podział fizjograficzny*

Według podziału fizjograficznego Lubelszczyzny Gmina Łaszczów leży w:

- ✧ prowincji Wyżyny Ukraińskiej,
- ✧ podprowincji Wyżyny Wołyńsko – Podolskiej,
- ✧ makroregionu Wyżyny Wołyńskiej,
- ✧ mezoregionu Grzędy Sokalskiej.

Gmina Łaszczów położona jest w centralnej części Grzędy Sokalskiej, w części osiowej niecki brzeźnej. Utwory podłoża kredowego o miąższości kilkuset metrów, są zawadnione w części spągowej (strefa ok. 100 – 150 m), w poziomie wierzchowinowym przykryte są 15 - 20 metrową pokrywą lessową, która dość dobrze izoluje wodonosiec kredowy przed infiltracją zanieczyszczeń z powierzchni ziemi wraz z wodami opadowymi. Podłoże kredowe odsłania się jedynie na niewielkiej wychodni w rejonie Kolonii Dobużek (margle kredowe cienkoławicowe) oraz na niewielkim obszarze pomiędzy Łaszczowem i Wólką Pukarzowską. Wychodnia kredowa jest obszarem bardzo silnie narażonym na przenikanie zanieczyszczeń w głąb warstwy wodonośnej (nawozy, środki chemiczne ochrony roślin itp.). Dolina Huczwy i dopływów wypełnione są namułami terasów zalewowych zalegającymi na podłożu piasków pylastych i mułków w północnej części gminy oraz torfami (bardzo wrażliwymi na zmiany stosunków wodnych).

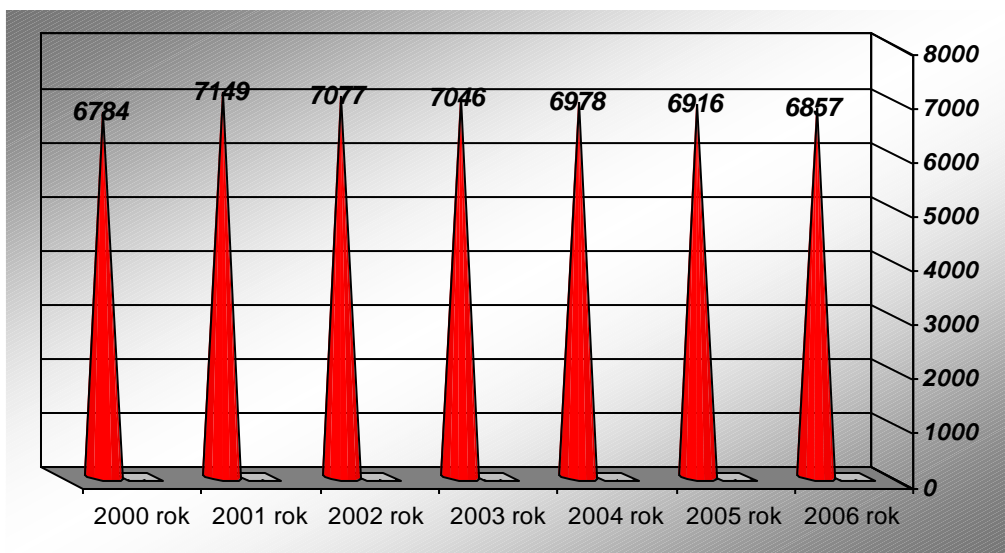
Powierzchnia Gminy wynosi 128 km<sup>2</sup> i składa się z następujących miejscowości, tj. Czerkasy, Dobużek, Dobużek -Kolonia, Domaniz, Hopkie, Hopkie - Kolonia, Kmiczyn, Kmiczyn - Kolonia, Łaszczów, Łaszczów - Kolonia, Małoniz, Muratyn, Muratyn - Kolonia, Nabroż, Nabroż - Kolonia, Nadolce, Pieniany, Pieniany - Kolonia, Podlodów, Podhajce, Pukarzew, Pukarzew - Kolonia, Ratyczów, Steniatyn, Steniatyn - Kolonia, Wólka Pukarzowska, Zimno, Zimno - Kolonia. Obszar gminy powiązany jest z położeniem w granicach Zbiornika Wód Podziemnych (GZWP – nr 407 chełmsko – zamojski), stanowiącego element powiązań hydrogeologicznych regionu oraz przebiegu korytarza ekologicznego lokalnego doliny Huczwy i Lasów Pukarzowskich.



Ukształtowanie miejscowości na tle gminy Łaszczów

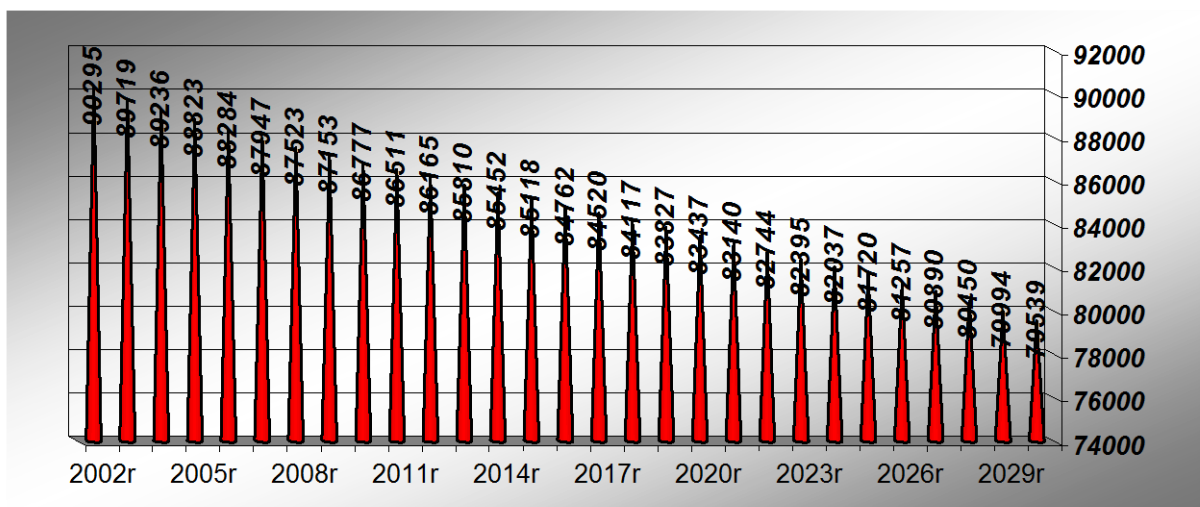
## 5. Dynamika ludności

Dynamika ludności na terenie gminy Łaszczów w latach 2000 – 2006 przedstawia się następująco:



Wykres Nr 1 – Dynamika ludności w latach 2000 – 2006

Przewaga kobiet nad mężczyznami jest charakterystyczną cechą dla całego regionu. Ujemnym czynnikiem zaobserwowanym na terenie gminy jest niski wskaźnik dynamiki demograficznej i związane z tym starzenie się miejscowej ludności. Niekorzystnym czynnikiem w układzie ludności jest ujemny przyrost naturalny oraz nieproporcjonalnie większa ilość osób powyżej 65 roku życia w stosunku do liczby niemowląt i dzieci w wieku od 1 roku do 3 lat.



Wykres Nr 2 – Prognoza liczby ludności powiatu tomaszowskiego na lata 2002 – 2030

Powiat tomaszowski należy do najsłabiej zaludnionych terenów w kraju. Przeciętnie na 1 km<sup>2</sup> przypada 61 osoby, podczas gdy w kraju 122 osoby, a w woj. lubelskim 87 osób, zaś na terenie gminy Łaszczów współczynnik ten wynosi 53 osoby na 1 km<sup>2</sup>. Zatem Gmina Łaszczów jest gminą mało zaludnioną, ale z dość zwartą siecią osadniczą. Z danych opracowanych przez powiat tomaszowski wynika, że ludność powiatu, a tym samym wielkość ludności gminy Łaszczów proporcjonalnie ulega spadkowi, co obrazuje powyższy wykres.

Miejscowość	Rok 2003	Rok 2004	Porównanie do roku 2003	Rok 2005	Porównanie do roku 2004	Rok 2006	Porównanie do roku 2005
Czerkasy	216	213	↓	216	↑	206	↓
Dobużek	261	256	↓	248	↓	243	↓
Dobużek – Kolonia	168	166	↓	159	↓	155	↓
Domaniż	372	366	↓	367	↑	369	↑
Hopkie	233	224	↓	225	↑	229	↑
Hopkie – Kolonia	57	57	↔	60	↑	58	↓
Kmiczyn	116	118	↑	113	↓	109	↓
Kmiczyn – Kolonia	72	67	↓	67	↔	65	↓
Łaszczów	1188	1180	↓	1178	↑	1154	↓
Łaszczów – Kolonia	391	394	↑	391	↓	395	↑
Małoniż	142	148	↑	144	↓	144	↔
Muratyn	188	194	↑	187	↓	181	↓
Muratyn – Kolonia	41	41	↔	41	↔	41	↔
Nabroż	313	303	↓	303	↔	300	↓
Nabroż – Kolonia	192	192	↔	193	↑	194	↑
Nadolce	189	192	↑	187	↓	184	↓
Pieniany	158	158	↔	155	↓	156	↑
Pieniany – Kolonia	77	74	↓	74	↔	77	↑
Podlodów	259	252	↓	254	↑	258	↑
Podhajce	294	296	↑	290	↓	286	↓
Pukarzów	553	551	↓	553	↑	543	↓
Pukarzów – Kolonia	100	86	↓	81	↓	78	↓
Ratyczów	241	235	↓	234	↓	230	↓
Steniatyn	238	239	↑	230	↓	235	↑
Steniatyn – Kolonia	219	216	↓	211	↓	210	↓
Wólka Pukarzowska	302	299	↓	296	↓	298	↑
Zimno	420	415	↓	414	↓	414	↔
Zimno – Kolonia	46	46	↔	45	↓	45	↔
	7046	6978	↓	6916	↓	6857	↓

*Tabela Nr 2 – Ludność w Gminie Łaszczów w podziale na lata i miejscowości*

Uwzględniając wieloletnie tendencje spadku ludności w gminie (w konsekwencji spowodowane: ujemnym przyrostem naturalnym, dużą migracją), jak również biorąc pod uwagę **Wykres Nr 2** niniejszej Strategii należy szczególną uwagę zwrócić na konieczność zmniejszenia tempa odpływu ludności z terenu gminy. Warunkiem koniecznym staje się tu podniesienie atrakcyjności gospodarczej i inwestycyjnej, jak również poprawa warunków życia ludności. Przy realizacji powyższych składników zakładamy, że nastąpi okresowe wstrzymanie migracji ludzi młodych z terenu gminy Łaszczów.

**WNIOSKI**

W tym celu konieczne staje się wzbogacenie struktury gospodarczej poprzez rozwój funkcji pozarolniczych związanych z przetwórstwem rolno – spożywczym.

Zagrożenia:

- ✧ dalszy spadek liczebności dzieci i młodzieży
- ✧ wysoki wskaźnik ludności w wieku emerytalnym – proces starzenia się społeczeństwa.

**6. Rynek pracy**

Na terenie gminy Łaszczów występuje dość duże bezrobocie. W porównaniu na dzień 31 grudnia 2006 roku:

- ✧ powiat tomaszowski – 17,6 %
- ✧ województwo Lubelskie – 15,2 %
- ✧ Polska – 14,8 %

Szacunkowa liczba bezrobotnych na terenie Gminy Łaszczów w 2006 roku:

Miesiąc	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Liczba	507	497	491	454	424	419	507	500	464	439	425	445

Potencjał rynku pracy zależy od liczby pracodawców. Ich stan w gminie jest niewystarczający, nawet biorąc pod uwagę przyrost liczby podmiotów gospodarki narodowej w gminie i powiecie. Od roku 2000 odnotowuje się wzrost bezrobocia.

Następuje przyrost liczby bezrobotnych. Utrwała się zjawisko długotrwałego bezrobocia. Na rynku pracy występuje duży udział wśród bezrobotnych ludzi młodych, w wieku do 24 lat. Obok bezrobocia zarejestrowanego specyficznym dla obszarów wiejskich jest bezrobocie agrarne (ukryte). Jednakże trudno jest jednoznacznie określić

skalę tego zjawiska. Z punktu widzenia integracji Polski ze strukturami europejskimi istotne znaczenie odgrywają migracje ludności, zwłaszcza młodych i czynnych zawodowo do bardziej atrakcyjnych pod względem zarobków rozwiniętych krajów Europy Zachodniej oraz migracja ludności do innych regionów Polski. Bariernymi ograniczającymi tempo zmniejszania się bezrobocia w gminie i powiecie jest niewątpliwie również uboga infrastruktura gospodarcza i wynikająca z niej słabość pozarolniczego rynku pracy, wysoki poziom bezrobocia ukrytego na wsi, brak koordynacji systemu kształcenia z potrzebami rynku pracy, a także niska atrakcyjność inwestycyjna gminy i powiatu oraz mała liczba ośrodków miejskich. Utrzymujący się od wielu lat wysoki poziom bezrobocia pogarsza sytuację ekonomiczną ludności.

#### **WNIOSKI**

Istotną barierą w rozwiązywaniu problemów bezrobocia na terenie gminy jest niski poziom wykształcenia i kwalifikacji bezrobotnych. W ostatnim czasie obserwuje się poprawę tego stanu. Czynnikiem ten jednak całościowo wpływa na niską konkurencyjność na rynku pracy, przedsiębiorczość, aktywność w zakresie poszukiwania lub stworzenia własnego miejsca pracy i pozyskiwania dochodów. Zgodnie z obowiązującymi rozwiązaniami systemowymi zagadnienia związane z pośrednictwem pracy i zapobieganiem bezrobocia pozostają w głównej mierze w gestii powiatowego urzędu pracy.

### **7. Środowisko przyrodnicze**

Zagospodarowanie przestrzenne Gminy Łaszczów jest w ogromnej mierze podporządkowane zasadzie zrównoważonego rozwoju. W tym celu zachowanie istniejących wartości środowiska przyrodniczego z uwzględnieniem ich roli w regionalnym systemie obszarów chronionych oraz powiązań funkcjonalno – przestrzennych z systemem krajowym i europejskim staje jedną z priorytetowych osi kierunku rozwoju. Stan środowiska naturalnego gminy jest ogólnie dobry. Rolniczy charakter oraz ograniczony zakres inwestycji przemysłowych powodują, że środowisko przyrodnicze jest czyste. Głównymi atutami środowiska przyrodniczego gminy Łaszczów są wysokie walory krajobrazowe wiążące się z obecnością lasów, wód powierzchniowych stojących i płynących oraz urozmaiconą rzeźbą. Teren ten wyróżnia się zróżnicowaniem

siedliskowym i ogromną bioróżnorodnością. Występują tu obszary i obiekty cenne przyrodniczo nie tylko w skali regionalnej krajowej, ale i międzynarodowej.

Pierwszą formą ochrony jest rezerwat przyrody, tj. „Skarpa Dobużańska” z roślinnością kserotermiczną. Gmina Łaszczów leży w strefie obszarów cennych przyrodniczo. Szczególne walory przyrodnicze koncentrują się w dolinie Huczwy. Zlewnia Górnej Huczwy spełnia kryteria dyrektywy ptasiej i jest docelowo planowana do ochrony prawnej w systemie NATURA 2000. Ostoja ptasia na stawach w Nadolcach objęta jest obecnie ochroną prawną jako użytek ekologiczny. Na terenie gminy Łaszczów nie ma dużo udokumentowanych złóż surowców mineralnych. Istnieje udokumentowane i przekazane do eksploatacji wstępnie rozpoznawalne złożo kruszywa naturalnego tj. piasków drobno i średnioziarnistych przydatnych do celów ogólnobudowlanych i drogowych w pokrywie terasowej na odcinku Łaszczów - Wólka Pukarzowska oraz lessów przydatnych do produkcji cegły w klasie 50 ,75 w rejonie wsi Nabroż, Dobużek, Kmiczyn, Czerkasy, Steniatyn – Kolonia, Zimno, Podlodów i Hopkie. Wyżej wymienione surowce w przeszłości były eksploatowane na potrzeby lokalne, zwłaszcza do modernizacji dróg lokalnych i potrzeb ceramiki budowlanej. Są tu wyrobiska wgłębne, małoobszarowe i poza wyrobiskiem w Wólce Pukarzowskiej eksploatacja prowadzona była bez koncesji. Wyrobiska wymagają rekultywacji na cele rolnicze lub leśne.

Gleby są niezmiernie ważnym elementem środowiska będącym produktem wzajemnego oddziaływania lito-, hydro-, atmo- i biosfery. Zróżnicowanie gleb gminy Łaszczów jest wynikiem urozmaiconej budowy geologicznej. Klimat na terenie gminy charakteryzuje się miesięcznymi wahaniami temperatury od - 4,8°C w styczniu do 17,9°C w lipcu. Czynnikiem niekorzystnym dla wegetacji roślin są późnowiosenne i wczesnojesienne przymrozki, które są charakterystyczne dla gminy, powiatu jak i całego Roztocza. Średnia pokrywa śnieżna zalega od 70 do 80 dni, krócej niż w okolicach Tomaszowa Lubelskiego, co związane jest z pokładami kredowymi w tamtym regionie.

**Do obszarów i obiektów prawnie chronionych zaliczamy:**

- ✧ Pomniki przyrody,
- ✧ Użytek ekologiczny,
- ✧ Grunty rolne i leśne,
- ✧ Lasy ochronne,
- ✧ Strefy ochronne ujęć wody,

✧ Udokumentowane złoża surowców naturalnych.

**Pomniki przyrody w:**

✧ parku podworskim w Dobużku:

- buk pospolity o obw. 320 cm, wys. 25 m;
- dwa buki pospolite o obw. 280 cm, wys. 24 m;

✧ w parku podworskim w Łaszczowie – własność komunalna:

- dwie lipy szerokolistne o obw. 410 cm i 425 cm, wys. 23 m;
- lipa drobnolistna o obw. 490 cm, wys. 20 m;
- sosna czarna o obw. 210 cm, wys. 25 m.

**Użytek ekologiczny:**

✧ „**Stawy Łaszczowskie**”: obejmujące stawy hodowlane o łącznej powierzchni 103,27 ha o nazwach: „Adam I”, „Adam II”, „Aleksander I”, „Aleksander II”, „Ignasz”, położone w Nadolcach.

**Grunty rolne i leśne:**

✧ **lasy ochronne** o pow. 115,41 ha stanowiące własność Państwa, w Zarządzie Nadleśnictwa Tomaszów Lubelski - leśnictwo Grodysławice („Sośnina”, „Dębina”, „Dobużek II”, „Uroczysko Bukowiec”, w tym:

- lasy glebochronne – 9,01 ha
- lasy wodochronne - 69,34 ha (68,90 ha - własność Państwa, 044 ha – prywatna)
- lasy stanowiące cenne fragmenty rodzimej przyrody – 37,50 ha.

**Udokumentowane złoża surowców naturalnych:**

✧ **złoża surowców naturalnych:**

- złożo „Dolina rzeki Huczwy” położone na obszarze gm. Łaszczów i Tyszowce, niskie, szuwarowo - turzycowiskowe, o pow. 487 ha, zasobach torfu – 7.695 tys.m<sup>3</sup>, średniej miąższości torfu 1,58 m, max miąższości torfu 3,30 m – nieeksploatowane;
- złożo „Dolina rzeki Huczwy” położone pomiędzy Łaszczowem, a Dobużek - Kolonia, niskie, szuwarowo-turzycowiskowe, o pow. 132 ha, zasobach 2.600 tys. m<sup>3</sup>, średniej miąższości torfu 1,97 m, max miąższości 3,5 m – nieeksploatowane;
- złożo „Dolina rzeki Huczwy” położone w obrębie ośrodka gminnego – złożo pogrzebane, olesowo - gytiove o pow. 8,5 ha, zasobach 200 tys. m<sup>3</sup>, średniej miąższości 2,35 m, max miąższości 3,0 m – nieeksploatowane.

✧ **NATURA – 2000**: Ekologiczny system obszarów chronionych gminy tworzą: Obszar specjalnej ochrony Europejskiej Sieci Ekologicznej „NATURA – 2000” obejmujący:

dolinę rzeki Huczwy – Kanał Hopkie, rzekę Wozuczynkę, Kanał Rokitno, Kamień z Kmiczynką – lokalne korytarze ekologiczne; kompleks stawów w Nadolcach – regionalny węzeł ekologiczny (ostoja flory i fauny wodno - błotnej); kompleks stawów w Zimnie – lokalny węzeł ekologiczny (ostoja flory i fauny wodno – błotnej); kompleksy leśne „Sośnina” i „Dębina” – lokalne węzły ekologiczne (ostoje flory i fauny leśnej); kompleksy leśne „Dobużek I” i „Dobużek II”; zespół starodrzewia zabytkowego cmentarza w Nabrożu; zespoły starodrzewia parków pałacowych w: Łaszczowie, Dobużku, Steniatynie, Nadolcach i Pukarzowie.

### **8. Walory turystyczne**

Pomimo faktu, iż powiat tomaszowski jest regionem o dużej różnorodności przyrodniczej, krajobrazowej, bogatej historii i tradycjach kulturowych, posiadającym szereg walorów zachęcających do wypoczynku i sprzyjających różnorodnym formom turystyki, zaś z racji swego przygranicznego położenia również turystyki międzynarodowej, to na terenie Gminy Łaszczów turystyka nie rozwija się na zadowalającym poziomie. Aktualnie turystyka nie stanowi najmocniejszej strony Gminy Łaszczów. Na jej terenie znajduje się wiele miejsc turystycznie atrakcyjnych, jednakże nie są one w pełni jeszcze wykorzystane i wypromowane. Znajdują się tu jednak miejsca bardzo urokliwe, które warto przybliżyć turystom. Warunki przyrodnicze w połączeniu z brakiem zakładów przemysłowych zanieczyszczających środowisko stanowią doskonałą podstawę do rozwoju bazy wypoczynkowej. W szczególności unikatowa flora i fauna, użytki ekologiczne niewątpliwie podwyższają atrakcyjność gminy. Na terenie gminy brak jest jednak gospodarstw agroturystycznych, baz noclegowych, jak też szlaków turystycznych. Istnieją jednak kompleksy, które zasługują na szczególną uwagę i mogą stanowić platformę do podejmowania działań związanych z rozwojem turystyki. Do nich należą:

- ✘ **„Las lipowy w Bukowcu”** - Rezerwat leśny częściowy o powierzchni 12,41 ha, utworzony w 1967 r. w pobliżu miejscowości Hopkie - Kolonia, w nadleśnictwie Tomaszów Lubelski. Utworzony został celem zachowania fragmentu naturalnego lasu lipowego. Jeszcze na początku XX wieku gatunkiem panującym na obszarze obecnego rezerwatu był dąb, zaś domieszkę stanowił buk, lipa i grab. Silne mrozy zimą 1928/1929 roku spowodowały bardzo duże szkody w drzewostanach dębowych, ucierpiał również buk. Usunięto wówczas ponad 300 drzew. Taka sytuacja stworzyła warunki do rozwoju lipy, która w

warunkach bardzo żyznego siedliska weszła w górne piętro stając się gatunkiem dominującym. Pojedyncze jej egzemplarze osiągają tu 100 cm obwodu i 29 m wysokości. Kilka drzew ma charakter pomnikowy i osiąga 120 cm w obwodu oraz 29 m wysokości. Znaczny udział w drzewostanie rezerwatu ma buk, który miejscami tworzy piętro podokapowe, miejscami zaś jest gatunkiem współpanującym. Buk występuje na obszarze całego rezerwatu wykazując dużą dynamikę rozwoju i wytrzymując konkurencję grabu. Odnawia się w sposób naturalny. Około 10 buków ma charakter pomnikowy, osiągając od 86 do 112 cm obwodu i wysokość od 28 do 35 m. W domieszce występuje również sosna, brzoza, wierzba, klon pospolity, jawor, osika, czereśnia i wiąz (górski i polny). Z roślin chronionych na terenie rezerwatu występują: wawrzynek wilczelyko, orlik pospolity, lilia złotogłów, podkolan biały, kruszczyk szerokolistny, listera jajowata i gnieźnik leśny.

- × **„Skarpa Dobużańska”** - Rezerwat częściowy, stepowy o powierzchni 5,07 ha, utworzony w 1989 roku w miejscowości Mikulin, w gminie Tyszowce, położony na prawym zboczu doliny Huczwy pomiędzy Dobużkiem a Mikulinem. Celem jego utworzenia było zachowanie zbiorowisk roślinności kserotermicznej. W rezerwacie tym występuje wiele rzadkich roślin np.: oman wąskolistny i szorstki, turzycza niska, ozota zwyczajna, zawilec wielkokwiatowy, szczodrzec ruski, pajęcznica gałęzista, szparag, przetaczniki (zabkowany, rozesłany i pagórkowy), pierwiosnka lekarska. Rośnie tu też, spotykany na Lubelszczyźnie jedynie w kilku stanowiskach - żmijowiec czerwony. W rezerwacie występują też bardzo licznie przedstawiciele fauny typowej dla tych stanowisk.
- × **„Stawy Łaszczowieckie”** - Użytek zlokalizowany na gruntach wsi Łaszczów i Nadolce. Jest to ostoja fauny wodno-błotnej. Użytek ekologiczny obejmuje kompleks stawów w dolinie Huczwy, o łącznej powierzchni 103,27 ha

Stan ten ponadto podwyższają walory antropogeniczne, do których zaliczamy: obszary i obiekty ściśle chronione, wpisane do rejestru zabytków (Dz. Urz. Woj. Lub. Nr 73 poz. 869):

L p	Miejscowość	Obiekt – krótka charakterystyka
1.	Dobużek	<b>Zespół dworski:</b> dwór murowany z połowy XIX wieku, spizarnia, pralnia murowana z połowy XIX w., stajnia murowana z początku XX w., pozostałości parku krajobrazowego 2,82 ha z połowy XIX wieku z drzewostanem.

2.	Łaszczów	<b>Zespół kościoła p.w. św. Piotra i Pawła:</b> kościół murowany z 1749 – 51 roku, dzwonnica murowana z 1948 – 50 roku, kostnica murowana z 1867 roku, plebania murowana z 1906 roku, kancelaria parafialna murowana z 1906 roku, ogrodzenie z kapliczkami i stacjami murowanymi z 1867 roku, nagrobek kamienny z 1858 roku, cmentarz przykościelny z ok. XVIII w. z drzewostanem.
3.	Łaszczów	<b>Zespół pałacowy (d. klasztor Jezuitów):</b> pałac (dawny klasztor) z 1736-1958 roku, ruiny kościoła z 1736-58 roku, kuchnia murowana z XIX/XX wieku, pozostałości parku krajobrazowego XVIII/XIX wieku z drzewostanem
4.	Łaszczów	<b>Synagoga</b> (dawna zbrojownia): ruina z połowy XVI wieku
5.	Nabroź	<b>Zespół kościoła p.w. NMP i Św. Stanisława:</b> kościół mur. z 1648 roku, dzwonnica mur. z 1900 r., ogrodzenie mur. z 1903 r., cmentarz przykościelny z końca XVIII w. z drzewostanem.
6.	Nabroź	<b>Cmentarz grzebalny</b> z pierwszej połowy XIX wieku, kaplica grobowa Rakowskich z 1850 roku, drzewostan
7.	Nadolce	<b>Zespół dworski:</b> dwór (rządówka) murowany z XIX/XX wieku, kolumna kamienna-pomnik Łukomskiego z 1828 roku, pozostałości parku krajobrazowego z XIX wieku z drzewostanem.
8.	Podlodów	Pozostałości urządzeń obronnych z XVI-XVII w. (stanowisko archeologiczne)

Zabytki jakie znajdują się na terenie Gminy Łaszczów, są nie tylko obiektami budowlanymi, ale także świadczą o bogatej historii. Świątyni turystycznej charakter nadaje zespół pałacowy w Łaszczowie. W skład którego wchodzi ruiny pałacu wraz pozostałościami parku krajobrazowego. Na terenie Gminy znajdują się także inne miejsca, które świadczą o atrakcyjności turystycznej gminy. Pośrednią ochroną konserwatorską objęto obiekty i obszary zabytkowe, dobra kultury znajdujące się w ewidencji służb konserwatorskich oraz Urzędu Gminy Łaszczów. Ponad wyżej wymienionych do ważnych zabytków architektury budownictwa na terenie gminy można wyróżnić:

Lp.	Miejscowość	Obiekt – krótka charakterystyka
1.2.	<b>Czerkasy</b>	dom mieszkalny nr 61, drewniany z 1929 roku, cmentarz grzebalny XIXw.
3. 4.	<b>Dobużek</b>	figura MB, kamienna z początku XX w, stajnia dworska mur.
5.	<b>Dobużek-Kolonia</b>	mogiła zbiorowa z II wojny światowej
6.	<b>Hopkie</b>	cmentarz grzebalny, XIXw.
7.	<b>Kmiczyn</b>	cmentarz grzebalny, XIXw.

8.9.	<b>Łaszczów</b>	składzik kościelny, murowany z poł. XIX w.;
10.		kapliczka domkowa drewniana z XIX w.; kapliczka murowana
11.		z początku XX w.;
12.		figura NMP, kamienna z połowy XVIII w.;
13.		figura św. Antoniego, kamienna z poł. XVIII w. ; figura św.
14.		Tekli, kamienna, z poł. XVIII w.; budynek szkoły, murowany z
15.		1938 r.; karczma murowana z poł XIX w.;
16.		dwór d. Świerczewskiego, drewniany z 1915 r.;
17.		cmentarz grzebalny cmentarz żydowski (teren) XIXw.
18.		
19.	<b>Łaszczów-Kolonia</b>	młyn motorowy, drewniany 1936
20.	<b>Muratyn</b>	cmentarz prawosławny, nieczynny, XIXw.
21.	<b>Nabroź</b>	organistówka murowana z 1903 r.; figura MB, kamienna z XIX
22.		w.; dawny cmentarz przycerkiewny z XIX w.; cmentarz
23.		grzebalny z XIX w.
24.	<b>Nadolce</b>	pozostałości zespołu dworskiego: dwonastorak drewniany XIX/XXw, trojak drewniany XIX/XXw., obora murowana 1896r., spichlerz murowany 1927r., parnik murowany, poczatek XXw., kuźnia, telmacharnia murowana 1893r., budynek gospodarczy, murowany l. 20-te XXw.
25.	<b>Pieniany</b>	cmentarz prawosławny, nieczynny XIXw.
26. 7.	<b>Podłodów</b>	cmentarz prawosławny, nieczynny XIXw. kopiec „tatarski”
28.	<b>Pukarzęd</b>	pozostałości zespołu dworskiego: ośmiorak mur.z 1938 r.,
		stajnia mur.z 1934 r., owczarnia mur.z XIX/XX w, stodoła mur.z l. 20-tych XX w., spichlerz mur.z 1936 r.,wozownia mur. 1935 r., parnik, kuźnia mur. z 1935r., pozostałości parku.
29.	<b>Ratyczów</b>	cmentarz prawosławny, nieczynny XIXw.
30.	<b>Steniatyn</b>	pozostałości parku dworskiego, poł. XIXw.
31.		cmentarz prawosławny, nieczynny, XIXw. (stary)
32.		cmentarz prawosławny, nieczynny, XIXw. (nowy)
33.	<b>Zimno</b>	sześciorak dwr. mur. z 1920 r. cmentarz prawosławny,
34.		nieczynny, XIXw.

Ponadto na terenie Gminy Łaszczów występują obszary obserwacji archeologicznej zaewidencjonowane wg rozpoznania Archeologicznego Zdjęcia Polski.

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Liczba
1.	Czerkasy	stanowiska archeologiczne	16
2.	Dobużek	stanowiska archeologiczne	54
3.	Domaniz	stanowiska archeologiczne	2
4.	Hopkie	stanowiska archeologiczne	31
5.	Kmiczyn	stanowiska archeologiczne	19
6.	Łaszczów	stanowiska archeologiczne	18
7.	Muratyn	stanowiska archeologiczne	13
8.	Małoniż	stanowiska archeologiczne	7
9.	Nabroź	stanowiska archeologiczne	11

10.	Nadolce	stanowiska archeologiczne	11
11.	Pieniany	stanowiska archeologiczne	22
12.	Podhajce	stanowiska archeologiczne	17
13.	Podlodów	stanowiska archeologiczne	88
14.	Pukarzów	stanowiska archeologiczne	18
15.	Ratyczów	stanowiska archeologiczne	20
16.	Sachalin	stanowiska archeologiczne	3
17.	Steniatyn	stanowiska archeologiczne	31
18.	Wólka Pukarzowska	stanowiska archeologiczne	7
19.	Zimno	stanowiska archeologiczne	42

*Obszary archeologiczne*

Gmina Łaszczów ponadto posiada wiele walorów kultury niematerialnej. Podczas licznych imprez w okresie letnim odbywają się tu cyklicznie: Święto Chleba, jak również Dni Kalafiora i Brokuła. W miejscowości Muratyn obecnie rozwija się garncarstwo.

Reasumując, można stwierdzić, że Gmina Łaszczów nie jest gminą typowo turystyczną, ani bogatą w wybitne walory turystyczne, czy obiekty zabytkowe. Jednak posiadane dobra wystarczają do uprawiania turystyki, zwłaszcza weekendowej. Należałoby zatem położyć nacisk na odnowieniu posiadanych dóbr historycznych.

Cele ukierunkowane na ochronę i zachowanie wartościowych zasobów dziedzictwa kulturowego oraz harmonijne zagospodarowanie przestrzenne stanowią jedną z osi priorytetowych kierunku rozwoju gminy. Prowadzenie ochrony polegającej na zabezpieczeniu istniejących wartości i przywracaniu świetności obiektom, które uległy zniszczeniu wynikają stricte z kierunku rozwoju wpisanego do Planu Rozwoju Gminy Łaszczów na lata 2007 – 2013. Wszystkie działania jakie planowane są do realizacji mają na celu zachowanie zabytków wraz z jego najbliższym otoczeniem; utrzymanie w miarę możliwości pierwotnych funkcji obiektów zabytkowych; przywracanie w miarę możliwości obiektów dawnej świetności; eksponowanie w krajobrazie i odpowiednie zagospodarowanie terenów otaczających; zachowanie istniejących stref ochrony widokowej; zachowanie w miarę możliwości w celu utrzymania tożsamości kulturowej miejsca; poprawa stanu technicznego i standardu estetycznego; wspieranie inicjatyw kulturalnych; patronat nad organizowaniem przeglądów lub festiwali sztuki ludowej, dożynek, dni miejscowości i innych form działalności lokalnej.

Turystyka i jej obsługa to funkcja dodatkowa, która może stanowić dodatkowe źródło dochodu, a niekiedy i jedyne źródło dochodu. Gmina Łaszczów nie posiada

większych odkrytych walorów dla rozwoju turystyki na szerszą skalę. Posiada jednak pewne walory dla rozwoju turystyki kwalifikowanej o znaczeniu lokalnej.

Do takich głównych walorów zaliczamy:

- ✧ położenie na obszarze Grzędy Sokalskiej poprzecinanej dolinami rzeki Huczwy
- ✧ kompleks lasów w okolicach Wólki Pukarzowskiej
- ✧ duże kompleksy stawów rybnych
- ✧ położenie przy drodze wojewódzkiej Nr 852, łączącej przejęci graniczne
- ✧ pozostałości parków podworskich
- ✧ ciekawe obiekty zabytkowe
- ✧ sanktuarium Matki Boskiej w Nabrożu
- ✧ tradycje historyczne i prężny ruch kulturowy
- ✧ kapitał ludzki

Analizując preferowane formy turystyki i wypoczynku można tu wymienić kierunek w następujących dziedzinach:

- ✧ **agroturystyka** – krótkie wakacje w gospodarstwach rolnych, pobyty weekendowe
- ✧ **kwalifikowana** – głównie letnia – zbieractwo, wędkarstwo,
- ✧ **poznawcza** – obserwacja ptactwa, zwiedzanie zabytków
- ✧ **sakralna** – pielgrzymki do Sanktuarium Maryjnego w Nabrożu

## **WNIOSKI**

Kierunki rozwoju tej funkcji powinny polegać na wykorzystaniu walorów gminy w tym położenia, środowiska naturalnego, a także zagospodarowania w celu przyjęcia odpowiednich działań podnoszących jej atrakcyjność. Poprawa estetyki otoczenia oraz stanu sanitarnego wsi, odnowa lub zabezpieczenie obiektów i terenów zabytkowych, stworzenia małego biznesu związanego z obsługą ludności i turystów, stworzenie podstaw turystyki kwalifikowanej, promocja agroturystyki, a także ukształtowanie świadomości społecznej poprzez promowanie walorów gminy w regionie i kraju przyczynią się do wzrostu rozwoju gospodarczego gminy.

## **II. ZAGOSPODAROWANIE GMINY ŁASZCZÓW**

### *Kapitał ekologiczny*

#### *1. Stan czystości wód podziemnych*

Gmina Łaszczów leży w regionie hydrograficznym (Wilgat 1975): Wyżyna Wołyńska. Na terenie gminy Łaszczów znajduje się 20 udokumentowanych ujęć wód kredowych o wydajnościach od 2,6 m<sup>3</sup>/h (Wólka Pukarzowska) do 72 m<sup>3</sup>/h (Łaszczów – Podhajce). Studnie mają głębokość średnio kilkudziesięciu metrów. Woda nawiercana jest na głębokościach od 16 do 45 m. Wydajność eksploatacyjna studni waha się od 2,6m<sup>3</sup>/h do 72 m<sup>3</sup>/h (Podhajce) ujęcie dla wodociągu wiejskiego. Wody czwartorzędowe występują w kopalnej dolinie Huczwy (dolina Huczwy i doliny dopływów). Wody powierzchniowe gminy Łaszczów stanowią naturalne ciekł wodne, źródła, stawy i rowy melioracyjne. Ponadto na terenie gminy Łaszczów znajdują się dwa duże kompleksy stawów rybackich w Zimnie i Nadolcach. Powierzchnia lustra wody stawów w Zimnie wynosi 126,3 ha, pojemność całkowita wynosi 2.129.000 m<sup>3</sup>. Również w Dobużku znajduje się staw o pow. 0,8 ha. Znaczna część obszaru gminy Łaszczów leży w obszarze projektowanej ostoi ptasiej „Zlewnia Górnej Huczwy” europejskiej sieci ekologicznej NATURA 2000. Obszar projektowanej ostoi został udokumentowany w zakresie ornitologicznym przez Lubelskie Towarzystwo Ornitologiczne. Dotychczas ze względu na brak inwentaryzacji przyrodniczej gminy oraz badań naukowych fauny w obszarze Grzędy Sokalskiej obszar ten nie jest uwzględniony w wykazie ostoi CORINE biotopes. Został też pominięty w projektowanej krajowej sieci ekologicznej ECONET PL. W obszarze gminy nie ma rezerwatów przyrody. Znajdują się one w bezpośrednim otoczeniu gminy. W gminie Jarczów znajduje się rezerwat leśny "Las Lipowy w Uroczysku Bukowiec". Uroczysko Bukowiec, część którego objęto ochroną rezerwatową przylega do zachodnich granic gminy Łaszczów. Ponadto przy północnej granicy gminy Łaszczów w dolinie Huczwy na terenie gminy Tyszowce znajduje się rezerwat stepowy "Skarpa Dobużańska". Oba rezerваты są elementami krajowego systemu obszarów chronionych. Na terenie gminy znajduje się jedynie użytek ekologiczny obejmujący stawy rybne w Nadolcach, wchodzący w skład regionalnego systemu obszarów chronionych oraz pomnikowe drzewa wśród starodrzewu parków pałacowych i podworskich.

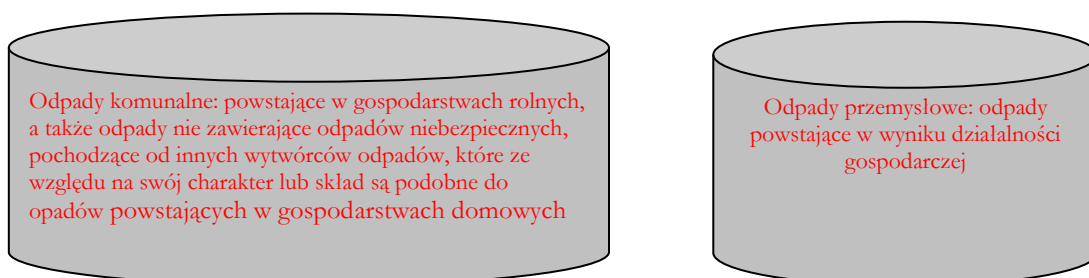
Funkcjonalnie teren gminy jest ściśle związany z regionalnym korytarzem ekologicznym doliny Huczwy. Ponadto poprzez równoleżnikowe lewostronne dopływy Huczwy (Kanał Rokitno i rzekę Wozuczynkę) powiązany jest z roztoczańskim leśnym korytarzem ekologicznym rangi krajowej, a poprzez samą Huczwę i przez doliny jej prawostronnych dopływów (Kanał Marianka i rzeka Kamień) oraz lewostronne dopływy Bugu (Wareżanka, Kryniczanka) z międzynarodowym korytarzem ekologicznym doliny Bugu. Gmina Łaszczów położona jest w obszarze Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Nr 407 - Niecka Lubelska (Chełm-Zamość) w projektowanych obszarach zwykłej (dolina Huczwy i jej dopływów) oraz wysokiej ochrony (pozostały teren). W obszarze gminy nie ma projektowanych obszarów najwyższej ochrony. W obszarze wysokiej ochrony (OWO) okres infiltracji zanieczyszczeń antropogenicznych do wód kredowych jest krótszy niż 25 lat. Ocena stanu czystości rzeki odpowiada klasie III. Ocena stanu wód podziemnych wykonano w oparciu o monitoring lokalny, przeprowadzony przez PIOŚ w Zamościu dla wód płytkich (gruntowych ujmowanych przez studnie kopane) oraz w oparciu o analizę wody wykonaną przez TSSE w Tomaszowie Lubelskim dla studni wierconych (wody wgłębne - ujęcie wody kredowej). Wody gruntowe (płytkie) są chronione głównie przez strefę aeracji (strefa nad poziomem wód gruntowych). Miąższość tej strefy wynosi kilka metrów. Głównymi źródłami zanieczyszczenia tych wód są składowiska odpadów (wysypiska śmieci) z uwagi na ługowanie substancji szkodliwych, zanieczyszczenia związane z działalnością rolniczą oraz nieskanalizowane obszary zabudowy gdzie występują nieszczelne zbiorniki ścieków (doły chłonne). W oparciu o przeprowadzone badania przez PIG i PIOŚ należy stwierdzić, że głównie zanieczyszczone są wody gruntowe (studnie kopane ujmujące wody czwartorzędowe). Są one zaliczone do klasy III - wody niskiej jakości. Wody wgłębne (kredowe w studniach wierconych) zaliczane są do klasy Ib - wody wysokiej jakości.

<b>Przykłady:</b>	ogólna ocena	wskaźniki nietoksyczne	wskaźniki toksyczne
Studnia kopana w Małoniżu,	III	CHZT, Cl, Tw. og, Mn,	NO <sub>2</sub> . <sup>1</sup>
Studnia wiercona w Małoniżu:	Ib	Tw. og., NH <sub>4</sub> , Zn ,	NO <sub>3</sub> , DDT, DMDT. <sup>2</sup>
Studnia wiercona w Pukarzowie:	II	Tw. og,	NO <sub>3</sub> . <sup>3</sup>

## **2. Stan gospodarki odpadami**

Zgodnie z definicją zawartą w ustawie o odpadach komunalnych, przez odpady komunalne rozumie się każdą substancję lub przedmiot należący do jednej z kategorii określonych w załączniku nr 1 do cytowanej ustawy, których posiadacz pozbywa się, zamierza pozbyć lub do ich pozbycia jest zobowiązany. Biorąc pod uwagę stopień szkodliwości odpady dzielą się na niebezpieczne i inne niż niebezpieczne.

Ze względu na źródła wytwarzania odpady można podzielić na dwie grupy:



Samorząd gminy Łaszczów wypełniając obowiązek nałożony w ustawie o odpadach z dnia 27 kwietnia 2001 r. opracował Plan gospodarowania odpadami, w którym określa:

- ✧ aktualny stan gospodarki odpadami w gminie Łaszczów,
- ✧ prognozowane zmiany w zakresie gospodarki odpadami,
- ✧ działania zmierzające do poprawy sytuacji w zakresie gospodarowania odpadami,
- ✧ instrumenty finansowe służące realizacji zamierzonych celów,
- ✧ system monitoringu i oceny realizacji zamierzonych celów.

Powyższy plan Rada Gminy Łaszczów podjęła Uchwałą Nr XVII/98/04 z dnia 06 sierpnia 2004 roku. W związku z rolniczym charakterem obszaru gminy do głównych obszarów problemowych należy zaliczyć kwestie związane z odpadami komunalnymi oraz odpadami z produkcji rolnej i przetwórstwa rolno spożywczego. Odpady komunalne z obszaru gminy gromadzone są na Gminnym Składowisku Odpadów w Zimnie. Za największego wytwórcę odpadów innych niż niebezpieczne uważa się Chłodnię UREN COLDSTORES w Łaszczowie. Istotnym problemem, który wymaga szczegółowego rozwiązania jest postępowanie z odpadami zawierającymi azbest. Nie została rozstrzygnięta kwestia postępowania z materiałami budowlanymi zawierającymi azbest. W roku 2006 r. na terenie gminy Łaszczów nie wystąpiły zanieczyszczenia

środowiska odpadami przemysłowymi, w tym niebezpiecznymi. Najwięcej odpadów komunalnych wytworzono w miejscowości Łaszczów.

Odpady komunalne są unieszkodliwiane poprzez ich składowanie na Gminnym Składowisku Odpadów Komunalnych w Zimnie, o powierzchni eksploatacyjnej 1,40 ha i zapelnieniu 40 %. Całkowita pojemność składowiska wynosi 12 tys. m<sup>3</sup>. Składowisko to posiada pełne zagospodarowanie z wyjątkiem wagi towarowej, co uniemożliwia pełną ewidencję deponowanych odpadów. Istnieje jednak potrzeba modernizacji składowiska (rozbudowa).

Urządzeniami do gromadzenia odpadów w miejscu ich powstawania są pojemniki. Stan wyposażenia posesji w urządzenia do zbierania odpadów nie pozwala na prowadzenie ich selektywnej zbiórki. Niemniej jednak podejmowane są działania w celu selektywnej zbiórki odpadów komunalnych. W celu prowadzenia sprawnej polityki ochrony środowiska Gminny Zakład Usług Komunalnych w Łaszczowie został wyposażony w następujący sprzęt: ciągnik, przyczepę do zbioru odpadów stałych, wóz asenizacyjny oraz pojemniki do zbioru odpadów stałych. W ramach obowiązywania Programu Ochrony Środowiska dla powiatu Gmina Łaszczów przewiduje likwidację i rekultywację gminnego składowiska odpadów, a także likwidację dzikich wysypisk śmieci, które w ostatnim czasie stanowią istotny problem. Są to nielegalne składowiska, przede wszystkim odpadów komunalnych pochodzących z gospodarstw domowych. Jest to wynikiem braku świadomości ekologicznej mieszkańców.

Do głównych problemów stanu gospodarki odpadami zaliczamy:

- ✧ zły stan istniejącego składowiska,
- ✧ występowanie dzikich składowisk,
- ✧ konieczność likwidacji pokryć dachowych zawierających azbest,
- ✧ spalanie odpadów w paleniskach domowych i na powierzchni ziemi.

Do głównych potrzeb z zakresu ochrony środowiska na terenie gminy Łaszczów należą:

- ✧ budowa obiektów gospodarki odpadami,
- ✧ tworzenie systemów selektywnej zbiórki odpadów,
- ✧ promowanie rozwiązań energooszczędnych oraz prowadzenie termomodernizacji budynków,
- ✧ modernizacja lub wymiana urządzeń grzewczych i technologicznych w kotłowniach,

- ✧ kontynuowanie planowanej gospodarki wodno – ściekowej,

### **3. Sieć wodno – ściekowa**

Sieć wodociągowa na terenie gminy jest dość dobrze rozwinięta, objęte nią są wszystkie miejscowości, jej długość wynosi około 105,5 km. i jest do niej podłączonych 1458 gospodarstw. Co stanowi około 96 % gospodarstw. Obecnie planowane są modernizacje sieci wodociągowych, które na dzień dzisiejszy nie spełniają norm. Planowana jest także modernizacja ujęć wodnych występujących na terenie gminy.

Na terenie gminy zaewidencjonowanych jest 5 oczyszczalni ścieków.

- ✧ oczyszczalnia ścieków w Pukarzowie,
- ✧ oczyszczalnia ścieków w Ratyczowie, oczyszczalnia ścieków w Pukarzowie,
- ✧ oczyszczalnia ścieków w Nadolcach
- ✧ Zakład Mleczarski w Łaszczowie, oczyszczalnia biologiczno – mechaniczna
- ✧ Chłodnia UREN COLDSTORES w Łaszczowie, oczyszczalnia biol. – mech.

Aktualnie gmina przygotowuje się do budowy oczyszczalni ścieków wraz z kanalizacją (oczyszczalnia obsługiwać będzie 5 miejscowości; Łaszczów, Łaszczów – Kolonia, Domaniz, Podhajce, Czerkasy). Zasadniczymi problemami jakie wyróżniamy w odniesieniu do gospodarki wodno – ściekowej Gminy Łaszczów są to zagrożenia konieczności wymiany sieci wodociągowej oraz rozbudowa i modernizacja stacji uzdatniania wody.

Do głównych potrzeb z zakresu ochrony środowiska na terenie gminy Łaszczów należą:

- ✧ zwiększenie dostępności mieszkańców i inwestorów do zbiorczych systemów kanalizacyjnych,
- ✧ modernizacja sieci wodociągowej
- ✧ budowa oczyszczalni ścieków wraz z kanalizacją
- ✧ kontynuowanie planowanej gospodarki wodno – ściekowej,
- ✧ prowadzenie wszechstronnej i wielokierunkowej edukacji ekologicznej.

#### **4. Sieć drogowa**

Podstawą dla prawidłowego funkcjonowania transportu jest odpowiednia sieć dróg. Gmina posiada dobre nasycenie siecią dróg jak i korzystny jej układ pod względem możliwości połączeń poszczególnych miejscowości z innymi gminami, powiatem i województwem.

Obsługę komunikacyjną gminy Łaszczów zapewnia system dróg o znaczeniu regionalnym, powiatowym i lokalnym. Drogi powiatowe ogółem 67,3 km, w tym utwardzone 63,1 km. Drogi gminne ogółem 72,4 km, w tym utwardzone 35 km. Droga wojewódzka 10,5 km. Z przebiegu dróg: wojewódzkiej, powiatowych i gminnych wynika, że ośrodkami zbiorczymi ruchu drogowego w powiecie jest droga wojewódzka Nr 852 łącząca Hrubieszów z Tomaszowem Lubelskim.

Droga wojewódzka nr 852 Józefów – Łaszczów – Witków łączy gminę z Tomaszowem Lubelskim, Hrubieszowem oraz przejściem granicznym. Drogi powiatowe stanowią dogodne połączenia z gminami sąsiednimi oraz krótsze połączenie z międzynarodowym przejściem granicznym w Hrebennem. Wzmożone natężenie ruchu, jakie obserwuje się w ostatnich latach oraz ciągle wzrastający udział w ruchu pojazdów dużych gabarytowo i ciężkich wykazuje, że drogi powiatowe i gminne nie są dostatecznie dostosowane do roli, jaką powinny spełniać w układzie komunikacyjnym gminy.

Dla zachowania na tych drogach bezpieczeństwa należy dokonać gruntowego remontu nawierzchni i poszerzyć je wraz z korektą łuków poziomych i pionowych. Również obiekty inżynieryjne usytuowane w ciągach tych dróg wymagają dostosowania do aktualnych potrzeb.

Szczególne znaczenie w sieci dróg w gminie mają drogi powiatowe i gminne. Spełniają one ważną rolę w lokalnym ruchu na terenie gminy, jak również stanowią najważniejszy łącznik z drogami powiatowymi i drogą wojewódzką

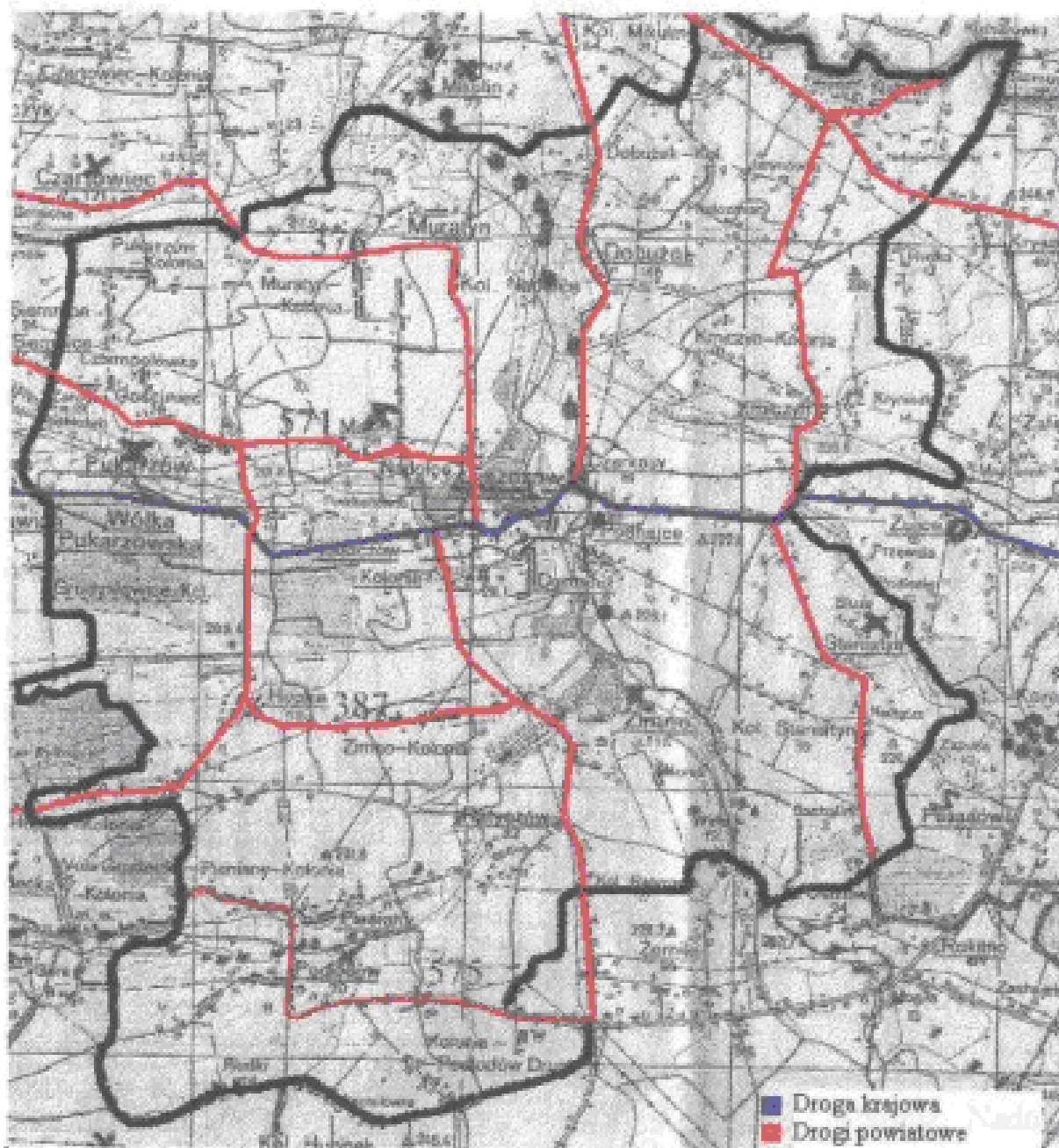
Techniczne warunki właściwego utrzymania nawierzchni dróg wymagają, oprócz bieżącej konserwacji - odnowy nawierzchni w okresach 10 - cio letnich, polegającej na wykonaniu nowej warstwy ścieralnej.

Do głównych problemów jakie występują na obszarze gminy związanych z drogami należy zaliczyć:

- ✧ niewłaściwy stan techniczny jezdni,
- ✧ niespełnianie parametrów technicznych i użytkowych jezdni (nośność, podbudowa, pobocza, przepusty).

Duża część dróg wymaga różnego rodzaju działań naprawczych, począwszy od wzmocnień, poprzez wyrównanie, do naprawy nawierzchni.

Główną potrzebą mającą na celu realizację inwestycji mających wpływ na obniżenie emisji komunikacyjnych będą remonty dróg.



*Rozkład dróg krajowych i powiatowych na terenie gminy Laszczów*

## **5. Sieć kolejowa**

Przez teren gminy nie przebiega żadna linia kolejowa. Najbliższa stacja przeładunkowa umożliwiająca przeładunek towarów na wagony normalnotorowe oraz szerokotorowe (Linia Hutniczo-Siarkowa) znajduje się w Hrubieszowie (ok. 45 km. od Łaszczowa). Tym samym możliwy jest eksport towarów za wschodnią granicę na duże odległości. Odległość od międzynarodowego przejścia granicznego w Hrebennem wynosi około 48 km. Odległość z drugim pobliskim przejściem granicznym w Zosinie wynosi około 70 km.

## **6. Zagrożenia środowiskowe**

Nadzwyczajne zagrożenia środowiska obejmują skutki dla środowiska w wyniku awarii przemysłowych i transportowych z udziałem niebezpiecznych substancji chemicznych, niekontrolowanych rozszczelnień instalacji oraz środków transportu. Zgodnie z zasadami przezorności i prewencji jednym z celów polityki ekologicznej jest eliminowanie lub zmniejszanie skutków dla środowiska tych zagrożeń.

Zagrożenie spowodowane gwałtownym zdarzeniem może wywołać znaczne zanieczyszczenie środowiska. Zagrożenia takie mogą powstać m.in. na terenie zakładów posiadających instalacje z amoniakiem, tj.: Zakład Mleczarski Sp. z o.o. w Łaszczowie oraz Chłodnia UREN COLDSTORES Sp. z o.o. w Łaszczowie.

Poważnym źródłem powstania nadzwyczajnych zagrożeń środowiska mogą być katastrofy autocystern przewożących środki toksyczne, paliwa lub inne niebezpieczne substancje. Na terenie powiatu nie występują zakłady w rozumieniu ustawy Prawa ochrony środowiska „o zwiększonym ryzyku” lub „o dużym ryzyku” wystąpienia poważnej awarii przemysłowej.

### III. KAPITAŁ SPOŁECZNY

Zapewnienie optymalnych warunków obsługi ludności oraz podwyższenie standardów obsługi podstawowej ludności oraz podwyższenie standardów obsługi podstawowej ludności poprzez realizację inwestycji w zakresie urządzeń związanych z edukacją, ochroną zdrowia, kulturą.

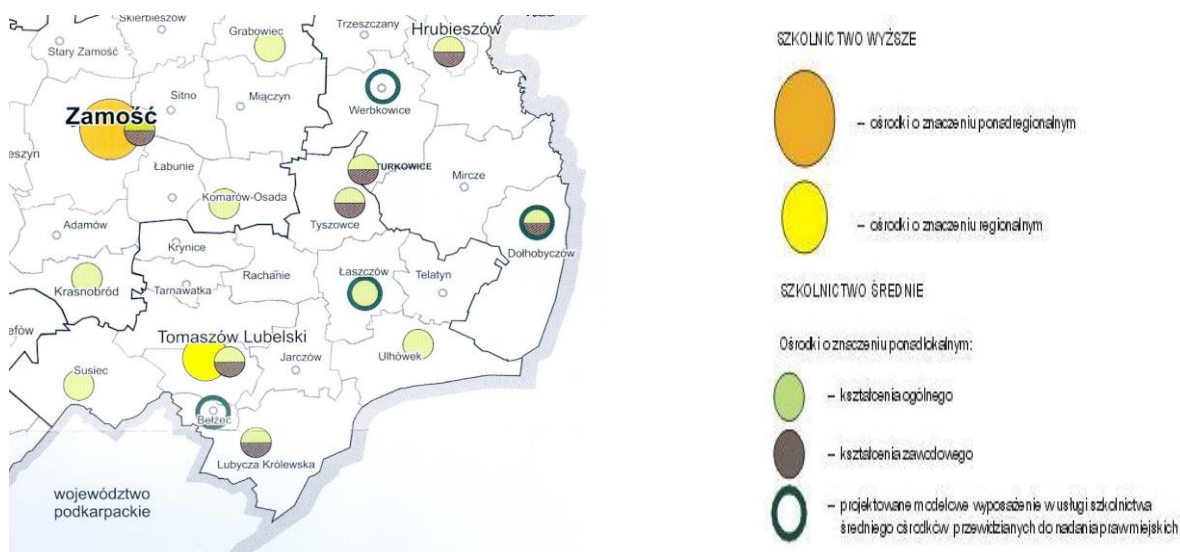
Znaczącym obszarem dla Gminy Łaszczów jest kapitał społeczny. Gmina jest organem prowadzącym dla następujących jednostek:

- ✧ przedszkola
- ✧ szkół: szkolnictwo podstawowe, gimnazjalne, średnie, policealne,
- ✧ pomocy społecznej,
- ✧ jednostki kultury,

#### 1 Edukacja

Na terenie gminy Łaszczów występuje:

- ✧ Gminne Przedszkole w Łaszczowie,
- ✧ Szkoły Podstawowe w miejscowościach: Łaszczów, Steniatyn, Pukarzów, Zimno,
- ✧ Zespół Szkół Podstawowo – Gimnazjalnych w Nabrożu,
- ✧ Publiczne Gimnazjum w Łaszczowie,
- ✧ Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Łaszczowie



W ostatnim czasie przeprowadzono remont Publicznego Gimnazjum w Łaszczowie w ramach pozyskanych środków finansowych pochodzących z Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego.

Ponadto na budynkach oświatowych planuje się:

- ✧ wymianę pokryć dachowych,
- ✧ termomodernizację budynków,
- ✧ wymianę kotłów centralnego ogrzewania na bardziej ekonomiczne oraz ekologiczne,
- ✧ wymianę okien,
- ✧ malowanie i roboty estetyczne,

Przeznaczone na 2007 i 2008 rok środki finansowe nie pokrywają całości faktycznych wydatków, jakie należałoby ponieść w celu poprawienia funkcjonowania infrastruktury oświatowo – wychowawczej. Z powodu niewłaściwego stanu budynków i pomieszczeń oraz ich nieekonomiczności wynikającej z braku termoizolacji konieczne jest dokonywanie dalszych modernizacji oraz remontów. Nie przewiduje się zatem znacznego wzrostu środków finansowych jakie gmina będzie mogła przeznaczyć na oświatę. Jedynym rozwiązaniem sytuacji będzie próba pozyskiwania środków finansowych pochodzących z poza budżetu gminy.

#### **WNIOSKI**

Utrzymanie i modernizacja , jak również rozbudowa w miarę potrzeb istniejącego zaplecza infrastruktury edukacyjnej zapewni łatwiejszy dostęp do edukacji dla dzieci z naszego terenu. Docelowo zostanie wyrównana szansa jaką posiadają mieszkańcy obszarów miejskich w stosunku do mieszkańców obszarów wiejskich.

Gmina ponadto zapewnia bezpieczny i sprawny dojazd dzieci i młodzieży do szkół podstawowych i gimnazjum.

Kolejnym dość ważnym aspektem jest podnoszenie jakości kształcenia, dostarczanie szkołom wyposażenia technicznego opartego na najnowocześniejszych technologiach, w miarę możliwości finansowych. Wprowadzenie nowoczesnych

programów nauczania w wyniku pozyskiwania środków finansowych z poza budżetu gminy daje również szansę zrównoważonego rozwoju.

## *2. Kultura*

Gmina oddalona jest znacznie od większych miast, stanowiących ośrodki kultury, mieszkańcy mają zatem utrudniony dostęp do usług spełniających rolę w szerszym znaczeniu.

Spółceństwo i władze gminy organizują lokalne imprezy, z których korzystają oprócz mieszkańców gminy również mieszkańcy gmin ościennych.

Upowszechnianiem kultury oraz organizacją imprez kulturalno – rekreacyjnych na terenie Gminy Łaszczów zajmuje się Gminny Ośrodek Kultury. W związku ze stricte rolniczym charakterem gminy Łaszczów istotne miejsce w kalendarium imprez zajmują organizowane tu każdego roku dożynki gminno – parafialne oraz Dni Kalafiora i Brokuła. Gminny Ośrodek Kultury w Łaszczowie organizuje stałe i okazjonalne imprezy, skupiając wokół siebie twórców ludowych oraz zespoły artystyczne.

W 2006 roku została przeprowadzona modernizacja budynku Gminnego Ośrodka Kultury w Łaszczowie. Ponadto w każdej wsi znajduje się świetlica wiejska, część z nich jednak wymaga remontów.

Spółceństwo gminy już od połowy 2007 roku będzie miała możliwość współpracy z Stowarzyszeniem „G 6 Grzędy Sokalskiej” . Stowarzyszenie powstało w styczniu 2006 roku. Skupia ono wokół siebie mieszkańców 6 Gmin, tj. Łaszczów, Jarczów, Telatyn, Tyszowce, Rachanie, Ulhówek. Stowarzyszenie powstało w wyniku realizacji projektu przez Gminę Łaszczów w ramach Pilotażowego Programu Leader + w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego oraz Rozwój Obszarów Wiejskich, ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Stowarzyszenie ma podpisane porozumienie z Fundacją z Hiszpanii. Główną misją i celem istnienia Stowarzyszenia jest poprawa jakości życia na wsi. Działania jakie podejmuje Stowarzyszenie są uzupełnieniem pracy gmin. Albowiem nie na wszystkie działania na jakie jest zapotrzebowanie gmina może wydatkować środki finansowe, przeważnie jest to spowodowane ich brakiem. Z drugiej strony Leader nie może finansować zadań własnych gminy. Zadania te mają się zatem uzupełniać. Zaś podobny cel jakim jest poprawa jakości życia mieszkańców, jak też zaspokojenie zbiorowych potrzeb ściśle się wiążą dając możliwość podejmowania wspólnych kroków w celu osiągnięcia poprawy jakości życia mieszkańców.

Na terenie gminy funkcjonuje również Klub sportowy „KORONA” rozgrywający zawody na terenie gminy i w regionie.

W zakresie kultury sakralnej gmina należy do diecezji zamojsko – lubaczowskiej. Gmina położona jest w dwóch dekanatach: dekanatu w Łaszczowie i Tyszowcach.

### **3. Opieka zdrowotna**

Opiekę zdrowotną mieszkańcom gminy zapewniają dwa Niepubliczne Zakłady Opieki Zdrowotnej oraz Centrum Medyczne im. Stanisława Starowieyskiego. Na terenie gminy funkcjonuje 2 apteki. W budynku starego ośrodka zdrowia mieści się Podstacja pogotowia, obsługuje ona część powiatu tomaszowskiego oraz hrubieszowskiego.

#### **WNIOSKI**

Łatwiejszy dostęp do opieki zdrowotnej znacznie przyczynia się do polepszenia stanu zdrowia mieszkańców oraz zapewni lepszy dostęp do jakości świadczonych tu usług.

### **4. Opieka społeczna**

Zadania z zakresu pomocy społecznej w omawianej materii realizuje Ośrodek Pomocy Społecznej w Łaszczowie. Wśród działań realizowanych przez Ośrodek należy wymienić m.in.:

- ✧ świadczenie pracy socjalnej na rzecz rodzin, przyznawanie zasiłków
- ✧ udzielanie pomocy w rozwiązywaniu problemów rodzinnych
- ✧ sprawowanie opieki nad osobami starszymi, sprawowanie opieki nad osobami niepełnosprawnymi
- ✧ aktywizacja osób wymagających wsparcia

Ośrodek ponadto sprawuje opiekę nad Mieszkańcem Chronionym „Dom Seniora”, w którym obecnie przebywa 6 osób. Przy pomocy Państwowego Funduszu Rehabilitacyjnego Osób Niepełnosprawnych Oddział w Lublinie rozpoczął działalność w Muratynie „Warsztat Terapii Zajęciowej”. Celem jego działalności jest rehabilitacja osób

niepełnosprawnych. Rehabilitacją zostało objętych 30 osób niepełnosprawnych. Warsztat spełnia funkcję regionalną, uczestnicy zajęć dowożeni są tu także z gmin ościennych.

#### **WNIOSKI**

Niski poziom zamożności mieszkańców gminy, wysoki udział bezrobocia bez prawa do zasiłku powoduje wzrost obciążeń ekonomicznych ludności w wieku produkcyjnym oraz pociąga za sobą intensyfikację działań systemu świadczeń społecznych. Określenie potrzeb wynikających z obecnego stanu środowiska lokalnego oraz analiza programu

### **5. Usługi komunalne**

Swoją działalność rozpoczął z dniem 1 października 2003 roku. Zakład wykonuje zadania o charakterze użyteczności publicznej dla ludności Gminy Łaszczów, jak również świadczy te usługi poza terenem gminy. Przedmiotem działania Zakładu jest m.in.:

- ✧ utrzymanie gminnych dróg, ulic, przystanków oraz organizacja ruchu drogowego,
- ✧ zapewnienie zaopatrzenia w wodę poprzez jej ujmowania, uzdatnianie i doprowadzenia do odbiorców,
- ✧ usuwanie i oczyszczanie ścieków,
- ✧ utrzymanie gminnego składowiska odpadów oraz czystości i porządku na terenach komunalnych gminy.

### **6. Pozostały kapitał społeczny**

Na terenie gminy funkcjonują jeszcze: Komenda Powiatowa Policji w Tomaszowie Lubelskim, rewir Dzielnicowych w Łaszczowie; Nadbużański Oddział Straży Granicznej w Chełmie, Strażnica w Łaszczowie; Dziewięć Jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych, w tym dwie włączone do Krajowego Systemu Ratowniczo – Gaśniczego, tj. Łaszczów i Nabróż.

Ważny aspekt społeczny spełnia Łaszczowski Klub Sportowy „KORONA” .

## **IV. KAPITAŁ EKONOMICZNY**

### **1. Rolnictwo**

Gminę Łaszczów charakteryzuje występowanie rozdrobnionych gospodarstw rolnych charakterystycznych dla całego województwa lubelskiego – są to gospodarstwa małe i średnie oraz gospodarstwa wielkoobszarowe na bazie dawnych gospodarstw państwowych lub spółdzielczych. Są to wsie w szczególności monofukcyjne z wyjątkiem (Steniatyna i Zimna)

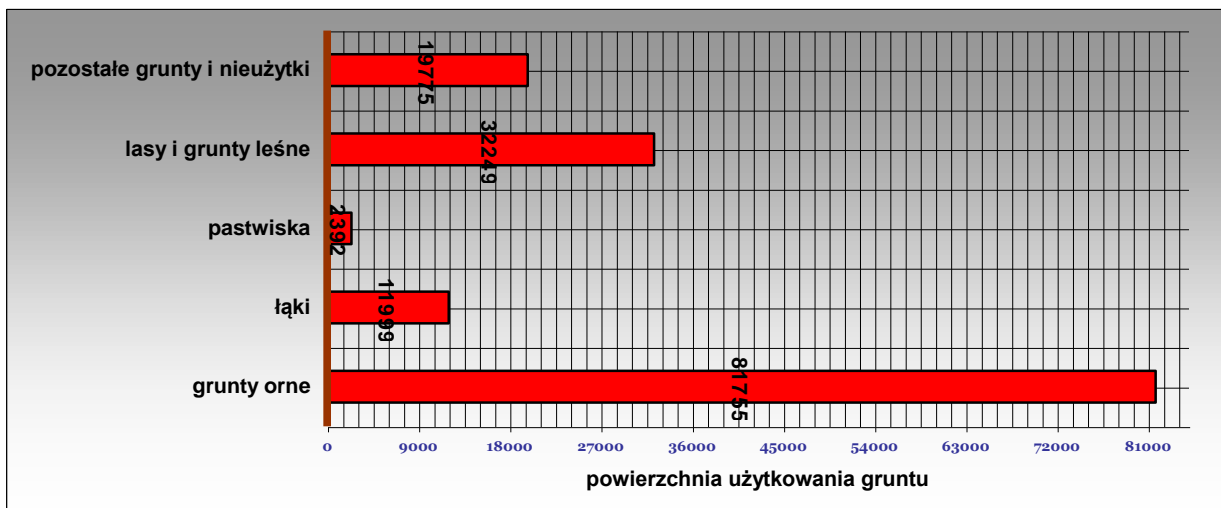
Gmina Łaszczów jest gminą typowo rolniczą. Gminę cechuje duża różnorodność gleb. Charakterystyczną cechą rolnictwa jest długa tradycja i wysoka jakość uprawianych tu owoców i warzyw. Rozwinięta jest hodowla bydła, trzody i ryb.

Gmina posiada bardzo korzystne warunki do produkcji rolniczej. Pod względem jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej uwzględniającej warunki glebowe, agroklimat, warunki wodne i rzeźbę terenu ziemie tomaszowskie klasyfikowane są w czołówce kraju.

Powierzchnia użytków rolnych wynosi 111 km<sup>2</sup>, co stanowi 86,7 % całej powierzchni gminy. Przeważają tu urodzajne gleby lessowe oraz czarnoziemy: 13 % są to gleby w 1 klasie (ok. 1000 ha); 52 % są to gleby w 2 klasie (ok. 4100 ha).

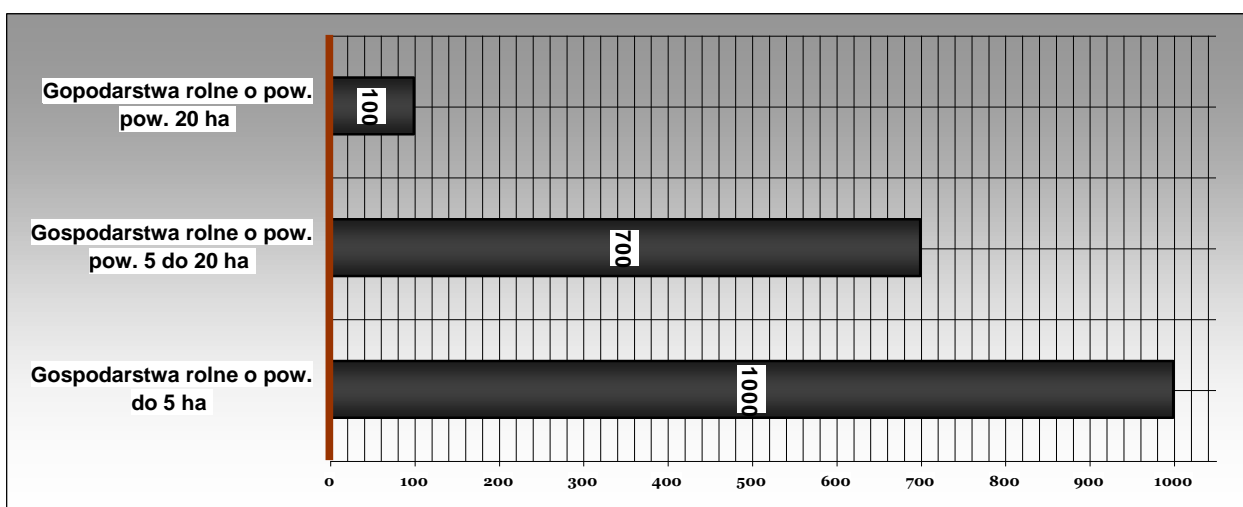
Gospodarstwa rolne z terenu gminy charakteryzuje wysoka towarowość. Dotyczy to zarówno produkcji roślinnej i zwierzęcej. Najczęściej uprawia się tutaj buraki cukrowe, fasolę oraz zboża: pszenica, jęczmień, żyto. Podstawowymi warzywami są: cebula, ogórki, marchew, kalafior, pomidory, kapusta, groch, truskawki, brukselka. W miejscowości Steniatyn rozwinęło się nowoczesne sadownictwo.

Struktura upraw rolnych oraz warzyw owoców w sąsiednich gminach jest podobna. Cały region jest więc zapleczem przetwórstwa rolno- spożywczego.



*Użytkowanie gruntów w powiecie tomaszowskim w ha*

Przeciętna powierzchnia gospodarstwa na terenie gminy Łaszczów wynosi 7,3 ha, w tym użytki rolne 6,1 ha. Natomiast gospodarstw indywidualnych o powierzchni do 5 ha użytków rolnych jest ok. 1000. Ok. 700 gospodarstw posiada powierzchnie użytków pow. 5 do 20 ha, 100 gospodarstw posiada powierzchnie pow. 21 do 100 ha. Łącznie na terenie gminy jest ok. 1800 gospodarstwa rolnych.



*Liczba gospodarstw wg powierzchni*

Grunty orne w klasach bonitacyjnych od I do IV stanowią prawie 86 % całego areálu gruntów powiatu, podczas gdy podobny wskaźnik dla całego województwa lubelskiego wynosi 76 %. Teren gminy Łaszczów jest jednym z najlepszych do produkcji rolniczej w powiecie tomaszowskim. Gminami o proporcjonalnej jakości gleb w powiecie tomaszowskim są jeszcze: Telatyn i Ulhówek.

W gminie czołowe miejsce wśród upraw zajmują zboża (głównie - pszenica szacuje się, że jest uprawiana w ok. 80 % gospodarstwach rolnych, co stanowi ok. 4600 ha). Ponadto na terenie gminy uprawia się ok. 800 jęczmienia, 30 ha żyta, 100 rzepaku, ok. 360 ha fasoli oraz ok. 1000 ha buraków cukrowych. Wśród upraw znaczną powierzchnię (ok. 1100 ha) zajmują również uprawy ogrodnicze (warzywa i owoce).

Drugim działem w rolnictwie jest produkcja zwierzęca, w której na przestrzeni ostatnich lat obserwuje się duży spadek szczególnie w pogłowie bydła. Wielu rolników zmienia swój kierunek produkcji zajmując się chowem trzody chlewnej - wykorzystując ziarno paszowe. Znaczny odsetek gospodarstw rolnych w naszej gminie prowadzi produkcję wielokierunkową, bez wyraźnie określonej specjalizacji. Sytuacja ta nie sprzyja unowocześnieniu produkcji. W konsekwencji prowadzi to do niskiej konkurencyjności znacznej liczby gospodarstw, jedynie gospodarstwa większe ukierunkowują swoją produkcję.

Istotne znaczenie dla realizacji produkcji rolnej w gospodarstwach indywidualnych ma stopień ich zmechanizowania. Ogólnie jednak stopień zmechanizowania jest bardzo niski. Tylko niewielka jest liczba gospodarstw posiadających pełne zestawy maszyn i urządzeń rolniczych do prowadzenia wszystkich prac polowych. Stan ten poprawia się w związku z możliwością pozyskiwania środków finansowych z Unii Europejskiej.

Rolnictwo jest głównym działem gospodarki i w znacznym stopniu decyduje o rozwoju społeczno – gospodarczym gminy. Jest to spowodowane wysokim potencjałem rolnym. Głównym celem rozwoju rolnictwa jest jego gruntowa modernizacja w powiązaniu z kształtowaniem wsi wielofunkcyjnej i edukacji mieszkańców gminy.

Przemiany rolnictwa i wsi wymagają działań w następujących kierunkach:

- ✧ poprawy struktury obszarowej gospodarstw,
- ✧ tworzenie nowych miejsc pracy poza rolnictwem dla mieszkańców obszarów wiejskich – prowadzące do zmniejszenia „bezrobocia agrarnego”.

Podniesienie produktywności i rentowności gospodarstw wpłynie dość znacząco na rozwój społeczno – gospodarczy gminy. W celu tym należy osiągnąć następujące przesłanki:

- ✧ rozwój wysokotowarowych gospodarstw specjalistycznych,
- ✧ urynkowanie produkcji rolnej

- ✧ ukierunkowanie produkcji rolniczej w oparciu o istniejące ugruntowania tradycyjne i warunki przyrodnicze
- ✧ modernizację istniejącej bazy przetwórstwa rolnego
- ✧ lokalizację i rozwój nowych przedsiębiorstw przetwórczych

## **2. Przemysł rolno – spożywczy**

W gminie funkcjonuje ponad 190 podmiotów gospodarczych. W większości są to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Część wpisów, które znajdują się w ewidencji działalności gospodarczej są wpisami martwymi, przedsiębiorcy posiadają jedynie wpis w ewidencji. Na terenie gminy odnotowuje się nieznaczny, aczkolwiek widoczny spadek liczby podmiotów gospodarczych. Najbardziej widoczny miał miejsce w 2004 i 2005 roku.

Podstawowymi jednostkami gospodarczymi występującymi na terenie gminy Łaszczów są w głównej mierze małe i średnie przedsiębiorstwa, przede wszystkim o profilu usługowym i handlowym. Spośród podmiotów zajmujących się przetwórstwem rolno-spożywczym możemy wyróżnić: 1 mleczarnia, 1 chłodnia owocowo-warzywna, 2 piekarnie

Skup pszenicy i żyta w systemie agencyjnym na terenie gminy corocznie prowadzony jest przez Młyn „Moryń” w Zimnie. Możliwość magazynowania i suszenia ziarna ma również Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna. W związku z rolniczym charakterem gminy na jej obszarze występują 2 zakłady, których działalność związana jest z przetwórstwem rolno – spożywczym, wykorzystującym plony lokalnego rolnictwa. Skup owoców i warzyw prowadzi Chłodnia „UREN” w Łaszczowie skupująca średnio rocznie ok. 7 tys. ton surowca. Na terenie gminy działalność rozwija Zakład Mleczarski, który posiada certyfikat unijny. Roczna zdolności przerobowa zakładu wynosi ok. 73.000 tys. litrów, natomiast skup 58.000 tys. litrów tj; jeszcze ok. 15.000 tys. l. może dodatkowo przerobić.

Polityka osiągania celów ekonomicznych zmierzających do wykształcenia wsi wielofunkcyjnej obejmuje następujące kierunki działania:

- ✧ wykorzystania możliwości rozwojowych wynikających z przygranicznego położenia całego regionu w wymiarze międzynarodowym z Ukrainą,
- ✧ wzmocnienie instytucjonalno – organizacyjne otoczenia gospodarki rynkowej
- ✧ poprawę konkurencyjności rolnictwa i przetwórstwa rolno – spożywczego (budowa odpowiedniego zaplecza instytucji organizacji rynku rolnego
- ✧ opracowanie strategii promocji całego obszaru, jego atrakcyjności przyrodniczej, kulturowej i społeczno – gospodarczej
- ✧ sprzyjanie rozwojowi międzynarodowych kontaktów gospodarczych
- ✧ utrzymanie i rozwój wiodących kierunków produkcji opartych na miejscowych surowcach
- ✧ pełne wykorzystanie i zagospodarowanie rezerw terenowych
- ✧ tworzenie nowych obszarów aktywnej działalności gospodarczej

### ***3. Zalesienie gruntów porolnych***

W granicach powiatu tomaszowskiego (wg. stanu na dzień 01.01.2002r.) znajdowało się 32 458 ha lasów, w tym prywatnych 7.576 ha tj. 23,34 % pow. leśnej. Wskaźnik lesistości powiatu wynosi 21,8 % natomiast w kraju wynosi 28 %.

Taki stan jest wynikiem dużego udziału w strukturze gleb jakościowo bardzo dobrych i dobrych, stąd też przestrzenne rozmieszczenie powierzchni leśnych jest wyraźnie skorelowane z jakością gleb.

Ponadto przyczyną niskiej lesistości jest nadmierne użytkowanie gruntów o niskiej przydatności do produkcji rolniczej tj. grunty kl.VI z, VI,V, użytki rolne trudno dostępne dla sprzętu do obsługi rolnictwa, użytki rolne stanowiące enklawy i półenklawy wśród gruntów leśnych, gdzie gospodarowanie nie jest efektywne ze względu na zacienienie, szkody powodowane przez zwierzynę.

Procent zalesienia wynosi 3,8 powierzchni ogólnej, potrzeba zalesienia zgodnie z Planem zalesienia wynosi 11,19 % ogólnej powierzchni. Lasy uznawane są tu za szczególnie chroniony komponent środowiska przyrodniczego. W związku z czym wymagają ochrony przed wszelkimi formami degradacji i zmianą sposobu użytkowania.

Przy niskiej lesistości jaka występuje na terenie gminy szczególne znaczenie nabiera pozarolnicza rola lasów, w tym ich korzystny wpływ na:

- ✧ równowagę przyrodniczą obszaru gminy
- ✧ ochronę gleb, wód, flory i fauny
- ✧ warunki życia ludzi
- ✧ fizjonomię krajobrazu i atrakcyjność turystyczną

Głównymi kierunkami rozwoju leśnictwa w gminie są: ochrona istniejących kompleksów leśnych jako elementu lokalnego systemu ekologicznego; optymalnego ukształtowania granicy rolno – leśnej (zalesienie nieużytków).

#### **4. Mieszkalnictwo**

Poprawa warunków życia mieszkańców powinna być realizowana również poprzez rozwój mieszkalnictwa.

Zapewnienie dogodnych warunków zamieszkania – przy zróżnicowaniu typów i standardów mieszkalnictwa – w dostosowaniu do potrzeb mieszkańców gminy należy realizować poprzez działania mające na celu:

- ✧ modernizację i ochronę istniejących zasobów mieszkaniowych
- ✧ tworzenie rezerw pod budownictwo mieszkaniowe przeznaczone dla różnych form zabudowy i inwestowanie – dotyczy to w szczególności miejscowości Łaszczów i jego otoczenia.
- ✧ zwiększenie wyposażenia w podstawowe urządzenia infrastrukturalne (kanalizację, oczyszczalnię ścieków, drogi),
- ✧ tworzenie zasobów mieszkań komunalnych

#### **5. Układ przestrzenny**

Gmina Łaszczów pomimo stosunkowo peryferyjnego położenia – dość znaczne odległości od większych miast ma silne powiązania z regionem i gminami sąsiednimi. Dotyczy to nie tylko powiązań przyrodniczych i infrastrukturalnych, ale także powiązań z zakresu infrastruktury gospodarczej i społecznej oraz kultury głównie poprzez placówki oświatowe oraz zakłady przemysłowe. Uwarunkowania wewnętrzne stanowią bardzo ważny czynnik kształtujący kierunek rozwoju Gminy Łaszczów. Układ przestrzenny gminy zdeterminowany jest warunkami przyrodniczymi, zasobami

historycznego osadnictwa oraz polityką społeczno – gospodarczą głównie rolną państwa po 1914 roku . Większość jednostek osadniczych ukształtowała się w okresie XVII do XIX wieku wzdłuż istniejących szlaków komunikacyjnych i dolin rzecznych i ma zabudowę zwartą i skupioną. Wiek XX to rozwój zabudowy kolonijnej powstałej w skutek reform rolnych – głównie z 1944 roku oraz późniejszych wtórnych podziałów, a także scentralizowanych ośrodków wielkoobszarowych gospodarstw rolnych z budownictwem mieszkaniowym powstałym po 1944 roku na bazie majątków ziemskich

W celu tym gminę podzielono na dwie strefy aktywności gospodarczej:

Strefa A - Obejmuje ona ośrodek gminny Łaszczów wraz z przyległymi terenami zainwestowanie wsi: Domaniz, Czerkasy, Podhajce, Wólka Pukarzowska, Łaszczów – Kolonia oraz część Zimna.

Strefa B - Obejmuje pozostałe miejscowości

Ważnym aspektem staje się utrzymanie dotychczasowego charakteru zabudowy, zagospodarowania i komunikacji, wykorzystanie enklawy oraz terenów przyległych do istniejącej zabudowy, objęcie ochroną i w miarę możliwości rewaloryzację obiektów i terenów zabytkowych, poprawienia stanu sanitarnego i estetycznego miejscowości

## **6. Pozostały kapitał ekonomiczny**

Bank Spółdzielczy powstał w 1975 roku. Bank prowadzi rachunki podmiotów gospodarczych i osób fizycznych, lokaty terminowe i rachunki oszczędnościowo – rozliczeniowe. W swojej ofercie bank ma m.in. kredyty preferencyjne dla rolników.

## **V. ANALIZA SWOT**

Biorąc pod uwagę uwarunkowania rozwoju gminy, problemy rozwojowe oraz analizę mocnych i słabych stron (SWOT) uważa się, że głównym celem rozwoju gminy winna być aktywizacja społeczno – gospodarcza z zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju gminy, a co się z tym ściśle wiąże poprawa jakości życia na obszarze gminy.

Za cele strategiczne należy uznać:

- ✧ Tworzenie warunków wzrostu gospodarczego

- ✧ Poprawę jakości życia mieszkańców
- ✧ Ochronę środowiska naturalnego i kulturowego przy jednoczesnym racjonalnym jego wykorzystaniu dla zrównoważonego rozwoju

W szczególności brano tu pod uwagę:

- ✧ lokalne wartości kapitału ludzkiego
- ✧ wartości lokalne środowiska przyrodniczego i kulturowego
- ✧ obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej
- ✧ obszary zurbanizowane
- ✧ kierunki rozwoju powiatu, województwa
- ✧ charakterystykę obszarów przewidzianych do realizacji poszczególnych zadań wynikających z Planu Rozwoju Lokalnego Gminy na lata 2007 - 2013

Diagnoza stanu istniejącego wynikająca z uwarunkowań rozwoju pozwoli na identyfikację głównych problemów występujących w gminie, a jednocześnie pozwoli na rozwiązanie bądź złagodzenie ich w najbliższym lub dalszym przedziale czasowym.

Analizując atuty i słabości gminy Łaszczów szczególna uwaga została zwrócona na: ludność, atrakcyjność inwestycyjną, rozwój gospodarczy, zagospodarowanie przestrzenne gminy, rynek pracy, innowacyjność, infrastrukturę, zróżnicowanie regionalne oraz administrację.

### **Analiza ogólna**

- ✧ Erozja gleb lessowych z zachodniej części gminy
- ✧ bardzo mała lesistość gleb
- ✧ zanieczyszczenie wód powierzchniowych ściekami przemysłowymi, rolniczymi
- ✧ brak większych zasobów surowców mineralnych
- ✧ zły stan techniczny znacznej części zabytków
- ✧ zubożenie krajobrazu kulturowego poprzez likwidację budownictwa tradycyjnego oraz typizacja form i materiałów w budownictwie

- ✧ zniekształcenie historycznego układu przestrzennego Łaszczowa poprzez ciągi komunikacyjne i realizację typowego budownictwie
- ✧ wysokie bezrobocie
- ✧ duży udział pracujących w rolnictwie
- ✧ niski poziom wykształcenia
- ✧ słabe wyposażenie jednostek osadniczych w podstawowe usługi
- ✧ spadek opłacalności w rolnictwie
- ✧ niskie dochody osobiste większości społeczeństwa
- ✧ stosunkowo słaby przyrost miejsc pracy
- ✧ monofunkcyjność większości obszaru gminy poza ośrodkiem gminnym – przeważa surowcowa produkcja rolnicza
- ✧ zdominowanie gospodarki przez rolnictwo o rozdrobnionej strukturze agrarnej i surowcowej produkcji przy jednoczesnym istnieniu kilku gospodarstw wielkoobszarowych
- ✧ dewastacja większości obiektów byłych PGR –ów
- ✧ znaczny procent gospodarstw rolnych prowadzonych przez ludzi starszych o niskich kwalifikacjach
- ✧ niewystarczający napływ kapitału zewnętrznego przy jednoczesnym małym udziale kapitału rodzimego
- ✧ ograniczona atrakcyjność inwestycyjna – peryferyjne położenie w kraju i w regionie.
- ✧ niskie parametry techniczne dróg wszystkich kategorii, część nawierzchni dróg wymaga modernizacji i utwardzenia
- ✧ brak zbiorczych systemów kanalizacyjnych na obszarze całej gminy, słabe zabezpieczenie szamb
- ✧ brak sieci gazu ziemnego
- ✧ brak ciągów rowerowych wzdłuż istniejących ciągów komunikacyjnych

Rozwój gminy Łaszczów należy podporządkować zasadzie zrównoważonego rozwoju w celu zachowania istniejących wartości środowiska społeczno – gospodarczego z uwzględnieniem jego roli w ogólnym rozwoju kraju.

➤ **Analiza dla poszczególnych sfer**

Sfera	MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
Sfera Społeczna	<ul style="list-style-type: none"> <li>• tradycyjny model rodziny</li> <li>• wysoki udział ludności utrzymującej się z pracy na własnych rachunek</li> <li>• dobra sieć szkół gimnazjalnych</li> <li>• dobry stan techniczny obiektów oświatowych</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• asymetryczna struktura wiekowa</li> <li>• wysoki współczynnik obciążenia ludności nieprodukcyjnej</li> <li>• ujemny przyrost naturalny</li> <li>• niska mobilność zawodowa</li> <li>• niski poziom wykształcenia mieszkańców</li> <li>• średnie uprzemysłowienie terenu</li> <li>• zły stan techniczny budynków mieszkalnych</li> <li>• słabe wyposażenie mieszkań w media (wodociąg, gaz),</li> <li>• duże koszty funkcjonowania sieci szkół podstawowych,</li> <li>• niski poziom edukacji ekologicznej,</li> <li>• niski poziom segregacji odpadów,</li> <li>• brak środków finansowych na ochronę środowiska i gospodarkę wodną</li> </ul>
	<b>SZANSE</b>	<b>ZAGROŻENIA</b>
	<ul style="list-style-type: none"> <li>• wzrost zainteresowania podnoszeniem poziomu wykształcenia,</li> <li>• budowa sieci gazowej</li> <li>• wykorzystanie alternatywnych źródeł energii</li> <li>• rozwój infrastruktury społecznej (obsługa osób starszych)</li> <li>• racjonalizacja – wykorzystanie sieci szkół podstawowych</li> <li>• zagospodarowanie surowców wtórnych</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• dalsze starzenie się mieszkańców wsi</li> <li>• migracja wykształconej młodzieży</li> <li>• dalsze starzenie się zasobów mieszkaniowych</li> <li>• wzrost zanieczyszczenia środowiska naturalnego</li> </ul>
Budżet i gospodarka	MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
	<ul style="list-style-type: none"> <li>• stosunkowo wysoka aktywność gospodarcza mieszkańców</li> <li>• prorozwojowa polityka podatkowa gminy</li> <li>• odpowiedzialna gospodarka finansami</li> <li>• stabilna sytuacja źródeł dochodów</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• braki kapitałowe (rodzime) uniemożliwiające tworzenie większej liczby miejsc pracy,</li> <li>• niedobór środków na finansowanie Funduszy Strukturalnych</li> <li>• brak kompleksowej oferty dla inwestorów zewnętrznych</li> </ul>
	<b>SZANSE</b>	<b>ZAGROŻENIA</b>

	<ul style="list-style-type: none"> <li>• pojawienie się inwestorów zewnętrznych</li> <li>• finansowanie z funduszy UE</li> <li>• rozwój współpracy z Ukrainą w oparciu o nowe przejście graniczne</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• nieprzychylna gminom polityka regionalna (dopływ środków UE),</li> <li>• pojawienie się nowych zadań budżetowych,</li> <li>• brak perspektywy znacznego wzrostu dochodów i ich źródeł</li> </ul>
<b>Rolnictwo</b>	<b>MOCNE STRONY</b>	<b>SŁABE STRONY</b>
	<ul style="list-style-type: none"> <li>• relatywnie duża przeciętna powierzchnia gospodarstwa rolnego</li> <li>• bardzo dobre warunki glebowe</li> <li>• czyste, ekologiczne środowisko</li> <li>• wysoka wydajność produkcji rolnej</li> <li>• elastyczność w dostosowywaniu produkcji rolnej do popytu</li> <li>• znacząca pozycja w produkcji warzyw</li> <li>• dobra opinia klientów</li> <li>• jakość produktów rolnych</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• niekorzystny rozróg gospodarstw rolnych</li> <li>• niekorzystna struktura wiekowa w rolnictwie</li> <li>• niska dochodowość rolnictwa</li> <li>• brak liderów wśród społeczności rolniczej</li> <li>• słaba specjalizacja produkcji rolniczej</li> <li>• duża siła przetargowa pośredników</li> <li>• słabość jednostek obsługi rolnictwa</li> </ul>
	<b>SZANSE</b>	<b>ZAGROŻENIA</b>
	<ul style="list-style-type: none"> <li>• wzrost zainteresowania (popytu) zdrową żywnością</li> <li>• integracja poziomu (wykorzystanie sprzętu, grupy producenckie)</li> <li>• alternatywne źródła dochodów</li> <li>• wzrost wymiany handlowej z Ukrainą</li> <li>• wzrost popytu na produkty rolnej</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• likwidacja cukrowni</li> <li>• spadek cen na produkty rolne</li> <li>• import zanieczyszczeń z obwodu Lwowskiego</li> <li>• wzrost cen środków produkcji</li> <li>• niestabilna polityka wobec rolnictwa</li> <li>• wzrost importu produktów rolniczych</li> <li>• rozwój rolnictwa na Ukrainie</li> <li>• starzenie się wsi</li> </ul>

➤ **Analiza dla obszaru**

**ANALIZA SWOT**

<b>MOCNE STRONY</b>	<b>SŁABE STRONY</b>
---------------------	---------------------

<ul style="list-style-type: none"> <li>• aktywność i przedsiębiorczość ludności utrzymującej się z pracy na własny rachunek</li> <li>• dobra baza edukacyjna</li> <li>▪ Stabilna sytuacja finansowa gmin</li> <li>▪ Dobry stan bezpieczeństwa (niska przestępczość, brak patologii, więzi rodzinne i sąsiedzkie)</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Brak liderów w społeczności lokalnej</li> <li>▪ Strukturalna słabość gospodarstw rolnych (niekorzystny rozłóg, niska dochodowość, słabość przetargowa na rynku, struktura wiekowa)</li> <li>▪ Brak rodzimego kapitału inwestycyjnego</li> <li>▪ Brak kompleksowej oferty dla inwestorów zewnętrznych</li> <li>▪ Niski poziom wykształcenia mieszkańców</li> <li>▪ Peryferyjne położenie w stosunku do centrów wzrostu</li> <li>▪ Niedostosowanie kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku i niska mobilność zawodowa</li> <li>▪ Brak nowoczesnego, przyjaznego środowiska przemysłu</li> <li>▪ Słaba infrastruktura komunalna (stan dróg, stan budynków mieszkalnych, wyposażenie w media)</li> <li>▪ Brak środków finansowych na finansowanie oświaty, skutecznej ochrony środowiska i gospodarkę wodną</li> </ul>
<p><b>SZANSE</b></p>	<p><b>ZAGROŻENIA</b></p>
<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Rozwój współpracy gospodarczej z Ukrainą (nowe przejście graniczne)</li> <li>▪ Rozwój i wykorzystanie alternatywnych źródeł energii</li> <li>▪ Dopływ środków strukturalnych UE (rozwój infrastruktury komunalnej, społecznej, ochrona środowiska)</li> <li>▪ Wzrost popytu na produkty rolne i zdrową żywność</li> <li>▪ Zainteresowanie inwestorów zewnętrznych</li> <li>▪ Pojawienie się źródeł alternatywnych dochodów w rolnictwie</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ niewykorzystanie funduszy strukturalnych w słabości polityki regionalnej</li> <li>▪ marginalizacja obszarów na obrzeżu UE</li> <li>▪ dalszy spadek opłacalności produkcji rolnej i nieskuteczna polityka wspierania rolnictwa</li> <li>▪ nasilenie niekorzystnych procesów demograficznych (ujemny przyrost, starzenie się wsi, migracja wykształconej młodzieży)</li> <li>▪ wzrost zanieczyszczenia środowiska naturalnego i import zanieczyszczeń</li> </ul>

Analiza sytuacji społeczno – gospodarczej gminy dokonana powyżej wskazuje, że w horyzoncie średnioterminowym, tj 13 lat najważniejszym wyzwaniem dla naszej gminy jest adekwatna do aspiracji społeczeństwa odpowiedź na ogólny cel – kierunek działania jakim jest zaspokojenie podstawowych potrzeb mieszkańców, poprzez zapewnienie efektywnego systemu realizacji programów rozwojowych współfinansowanych ze środków UE oraz prorozwojowa i pro wzrostowa polityka gospodarcza, która przyniesie mierzalne efekty.



## **VI. ZADANIA POLEGAJĄCE NA POPRAWIE SYTUACJI NA DANYM OBSZARZE**

Wszelkie działania inwestycyjne rozwoju Gminy Łaszczów – ujęte w niniejszym opracowaniu – wynikają z przyjętej misji rozwoju gminy. Charakter tych zadań określa Strategia. Z obu tych dokumentów wynika dążenie strategiczne, jakim jest poprawa jakości życia mieszkańców Gminy Łaszczów. Priorytet ten oczywiście nie eliminuje automatycznie innych dziedzin – kierunków podejmowanych działań. Te dziedziny - działania są ze sobą kompatybilne i nawzajem się uzupełniają w sposób zharmonizowany z generalnym priorytetem rozwojowym gminy. W związku, że obowiązkiem gminy jest dbanie o zaspokojenie zbiorowych potrzeb mieszkańców, zatem nie można tu było z góry narzucić jednej osi działania. Czynniki determinujące rozwój gminy i wskazujące z kolei na konkretne już projekty do realizacji, określone zostały w analizie SWOT. Z analizy tej wynika („mocne strony”), iż gmina posiada potencjał do rozwoju gospodarczego jak i społecznego. Nie znajduje to jednak odzwierciedlenia w postaci rozwoju gospodarczego (prywatnego) gminy, co powoduje duże bezrobocie. („słabe strony”). Również wszystkie „mocne strony” osłabiane są przez czynniki ujęte jako „słabe strony”, z których do najważniejszych zaliczyć należy niskie dochody ludności, niski poziom rozwoju gospodarczego. Te mocne i słabe strony gminy determinują z kolei szanse jej rozwoju i wskazują zagrożenia. Tą szansą jest stworzenia przez gminę zaplecza stanowiącego podstawę do podejmowania dalszych działań (rozwoju) przez jej mieszkańców. Szanse te wzmacnia możliwość wykorzystania nowej puli środków dotacyjnych na lata 2007-2013, które mogą wzmocnić, a także poprawić infrastrukturę komunalną gminy. Oczywiście są i zagrożenia; należą do nich przede wszystkim mały miejscowy potencjał finansowy, spadek opłacalności produkcji rolnej, migracje młodych ludzi. Odnowa i rozwój wsi będąca działaniem w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich stanowi dla nas ogromne wyzwanie, jak też możliwość do rozwoju nie tylko infrastruktury, ale także rozwoju społecznego i kulturowego.

Wizją rozwoju lokalnego gminy jest poprawa jakości życia mieszkańców poprzez osiągnięcie m.in. celów:

- ✧ Uzyskania wysokiego poziomu życia mieszkańców
- ✧ Uzyskanie silnej i konkurencyjnej gospodarki zdolnej do tworzenia nowych miejsc pracy i ograniczenia bezrobocia.
- ✧ Rozwój usług jak też wzmocnienie gospodarki (innowacyjność)

- ✧ Aktywne społeczeństwo obywatelskie
- ✧ Odpowiedzialność gminy za realizację wymogów rozwoju

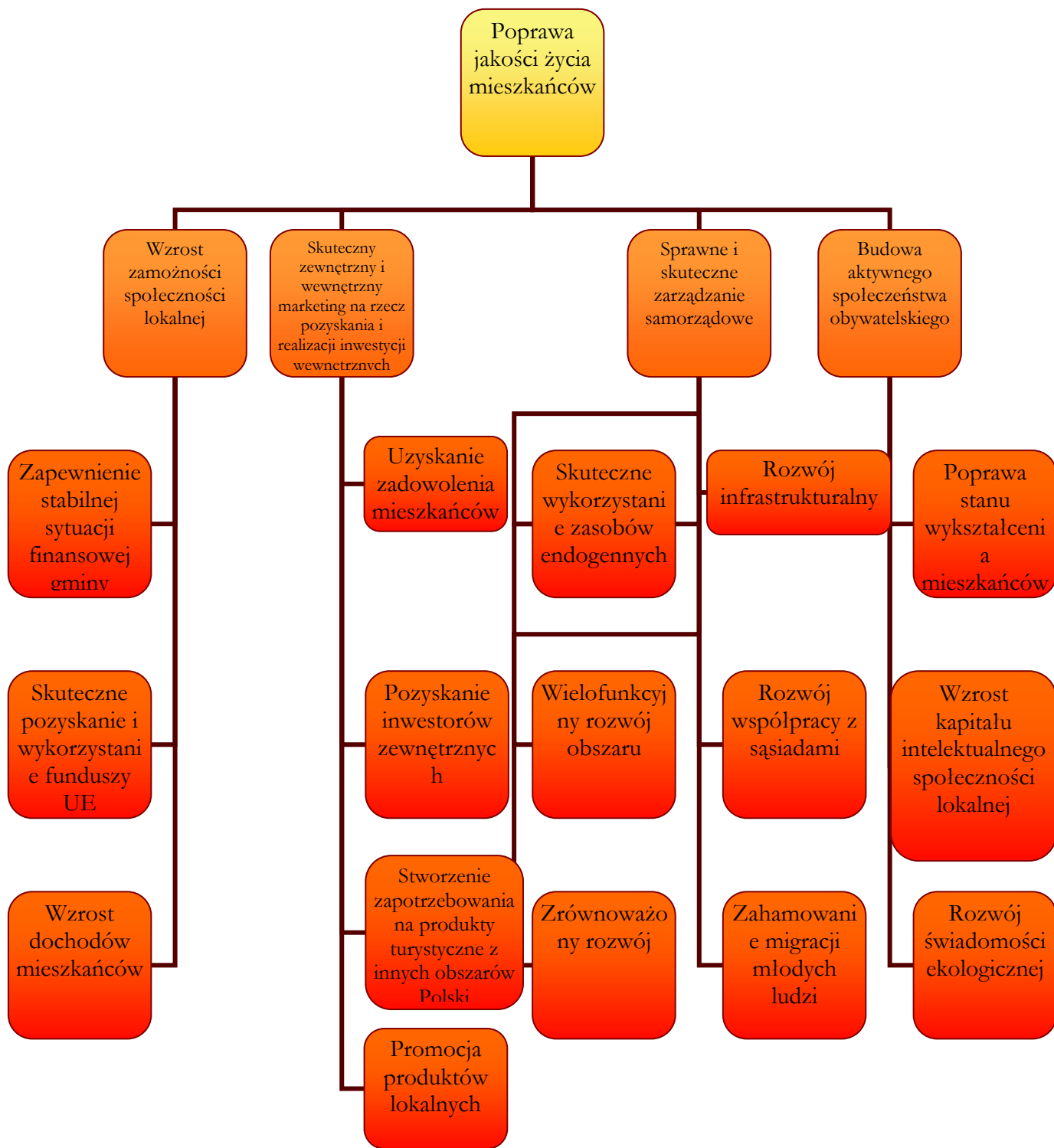
Kierunki rozwoju gminy Łaszczów określone są na podstawie analizy sytuacji społeczno – ekonomicznej gminy przedstawionej powyżej. Definiując scenariusz rozwojowy brano pod uwagę również potrzebę integracji z celami strategicznymi. Osiągnięcie wyznaczonego celu zostanie osiągnięte w wyniku wyznaczenia priorytetów rozwojowych

#### **Wyznaczenie priorytetów rozwojowych**

Priorytety rozwojowe gminy Łaszczów podzielono na pięć obszarów lub perspektyw zgodnie z metodologią strategicznej karty wyników. Są to kolejno:

- ✧ perspektywa finansowa,
- ✧ samorządowa
- ✧ marketingowa,
- ✧ procesów wewnętrznych
- ✧ perspektywa innowacji, nauki i rozwoju.

W ten sposób otrzymujemy pięć głównych priorytetów, w ramach każdego priorytetu wyznaczone zostały cele, celom zostały przyporządkowane działania zmierzające do osiągnięcia tego celu. Rezultaty i skuteczność działań będą dla celów monitoringu mierzone za pomocą skwantyfikowanych wskaźników realizacji. Określony w ten sposób zostanie stan wyjściowy i docelowy stan pożądany. Horyzont czasowy planowania strategicznego dla gminy Łaszczów to lata 2007 – 2020.



**Priorytet I mający na celu wzrost zamożności społeczności lokalnej**

W ramach priorytetu przyjmuje się następujące cele:

- ✧ Zapewnienie stabilnej sytuacji finansowej gminy
- ✧ Skuteczne pozyskanie i wykorzystanie funduszy UE
- ✧ Wzrost dochodów mieszkańców

**Priorytet II mający na celu zaspokojenie zbiorowych potrzeb wspólnoty – obowiązkowy charakter zadań władanych gminy.**

W ramach priorytetu przyjmuje się następujące cele:

- ✧ Poprawa infrastruktury technicznej gminy
- ✧ Poprawa infrastruktury dziedzictwa turystycznego i kulturowego
- ✧ Poprawa infrastruktury społecznej

**Priorytet III mający na celu skuteczny zewnętrzny i wewnętrzny marketing obszaru na rzecz pozyskania i realizacji inwestycji wewnętrznych**

W ramach priorytetu przyjmuje się:

- ✧ Uzyskanie zadowolenia mieszkańców
- ✧ Pozyskanie inwestorów zewnętrznych
- ✧ Stworzenie zapotrzebowania na produkty turystyczne z innych obszarów Polski
- ✧ Promocja produktów lokalnych

**Priorytet IV mający na celu sprawne i skuteczne zarządzanie samorządowe**

W ramach priorytetu przyjmuje się:

- ✧ Skuteczne wykorzystanie zasobów indogennych
- ✧ Wielofunkcyjny rozwój obszaru (MSP, pozarolnicze miejsca pracy)
- ✧ Zrównoważony rozwój
- ✧ Rozwój infrastruktury
- ✧ Rozwój współpracy z sąsiadami
- ✧ Zahamowanie migracji młodych

**Priorytet V mający na celu budowę aktywnego społeczeństwa obywatelskiego**

W ramach priorytetu przyjmuje się:

- ✧ Poprawa stanu wykształcenia mieszkańców (dostosowanie do rynku pracy)
- ✧ Wzrost kapitału intelektualnego społeczności lokalnej
- ✧ Rozwój świadomości ekologicznej

### **Opis poszczególnych priorytetów i celów rozwojowych oraz sposob ich realizacji**

Poszczególne priorytety rozwoju będą realizowane w oparciu o zestaw spójnych i wzajemnie się uzupełniających celów, które stanowiącą będą platformę do określenia wiodących kierunków działań, a także zadań w ramach danego celu.

Nakreślone kierunki rozwoju lokalnego Gminy Łaszczów są możliwe do osiągnięcia poprzez realizację określonych celów. Podstawowym założeniem wykreowanych celów jest dążenie do ograniczenia bądź wyeliminowania słabych stron lokalnej gospodarki oraz wzmocnienie tych elementów i dziedzin rozwoju gospodarczego, które w dłuższej perspektywie pozwolą na ukształtowanie konkurencyjnego profilu gospodarki, zdolnej tworzyć i zachowywać trwałe miejsca pracy oraz przyciągać nowe inwestycje.

Poniżej dokonano krótkiej charakterystyki priorytetów rozwoju wraz ze wskazaniem celów, realizowanych w ramach danego priorytetu.

W ramach głównego kierunku podejmowanych działań mających na celu poprawę jakości życia. Co stanowi w konsekwencji dość trudny cel do osiągnięcia. Daje to jednak motywację do podejmowania regularnie różnych działań w celu poprawy jakości życia. Główny cel rozwoju lokalnego gminy Łaszczów podzielony został na następujące priorytety. Są to: perspektywa finansowa, samorządowa, marketingowa, procesów wewnętrznych oraz perspektywa innowacji, nauki i rozwoju.

### **Priorytet I**

#### **Poprawa jakości życia mieszkańców**

Przedstawiona w niniejszym opracowaniu diagnoza stanu rozwoju społeczno-gospodarczego społeczności lokalnej potwierdza tezę o ogólnie niskim poziomie rozwoju społeczeństwa oraz wskazuje na istnienie szeregu barier utrudniających dostosowania się do wyzwań współczesnej gospodarki i podniesienie jej zamożności.

Decydują o tym między innymi takie czynniki jak: niska jakość życia oraz ogólne ubożenie mieszkańców obszaru, czemu towarzyszy wysoki poziom bezrobocia, ubóstwa i wykluczenia społecznego.

Wzrost zamożności obszaru musi być oczywistym priorytetem w zakresie planowania strategicznego w perspektywie sytuacji finansowej. Wzrost zamożności jest naturalnym celem każdej społeczności i najbardziej oczywistym miernikiem rozwoju społeczno-gospodarczego. Wzrost zamożności społeczeństwa będzie dopiero widoczny przy długofalowej ewaluacji Strategii.

### **W ramach priorytetu I wyznaczono następujące cele strategiczne**

#### **Cel 1. Zapewnienie stabilnej sytuacji finansowej gminy**

Bardzo istotnym elementem zamożności i bezpieczeństwa finansowego społeczności lokalnej jest stabilna sytuacja finansowa gminy. Dlatego w ramach tego celu należy zabezpieczyć stabilne finansowanie gminy w tym także w zakresie dochodów własnych gminy. Zakłada się trwały wzrost dochodów gminy w szczególności dochodów własnych. Stabilna sytuacja finansowa umożliwi prowadzenie aktywnej polityki inwestycyjnej oraz pozyskanie i absorpcję funduszy pomocowych Unii Europejskiej. Pozyskiwanie środków finansowych na inwestycje będą dla gminy priorytetową sprawą.

W ramach celu wyznaczono następujące działania.

- ✧ Skuteczne i realistyczne planowanie i realizowanie budżetu samorządowego
- ✧ Wdrażanie działań na rzecz wzrostu dochodów gminy

#### **Cel 2. Skuteczne pozyskiwanie i wykorzystywanie funduszy UE**

Fundusze Strukturalne są instrumentami Polityki Strukturalnej Unii Europejskiej. Ich zadaniem jest wspieranie restrukturyzacji i modernizacji gospodarki krajów UE. W ten sposób wpływa się na zwiększenie spójności ekonomicznej i społecznej różnych obszarów.

W ramach celu wyznaczono następujące działania:

- ✧ Skuteczne pozyskiwanie i wykorzystanie funduszy UE
- ✧ Pomoc w zakresie pozyskiwania funduszy przez mieszkańców

#### **Cel 3. Wzrost dochodów mieszkańców**

Niskie dochody społeczności lokalnej to inaczej niski stopień jej nowoczesności. Wynikiem niskich dochodów są między innymi takie zjawiska jak: niska jakość życia

oraz ogólne zubożenie mieszkańców, co za tym idzie niski wskaźnik zatrudnienia, któremu towarzyszy wysoki poziom bezrobocia, ubóstwa i wykluczenia społecznego. Czynniki te przyczyniają się do powstania ogólnej niemożności wyrwania się z tej sytuacji. Dlatego wzrost dochodów mieszkańców jest bardzo istotnym celem rozwojowym, który umożliwi integrację społeczności na wyższym poziomie i poprawi jakość życia jej mieszkańców oraz ich zadowolenie z zamieszkiwania na tym obszarze.

W obliczu spadku ilości podmiotów gospodarczych (zauważalne na terenie gminy Łaszczów) ważne stają się działania wspierające i promujące przedsiębiorczość wobec jego mieszkańców. Za podstawowe cele w tym priorytecie gmina uznaje rozwój infrastruktury lokalnej, rozwój przedsiębiorczości oraz rozwój obszarów wiejskich.

**W ramach celu wyznaczono następujące działania w celu wzrostu dochodów mieszkańców**

- ✧ Stworzenie przychylnego klimatu dla rozwoju przedsiębiorczości
- ✧ Wspieranie rozwoju pozarolniczych źródeł dochodu

**W ramach priorytetu II wyznaczono następujące cele:**

**Zaspokojenie zbiorowych potrzeb wspólnoty – obowiązkowy charakter zadań własnych gminy**

Jednym z niezwykle istotnych elementów umożliwiających rozwój gospodarczy jest dobrze rozbudowana infrastruktura. Rozwój infrastruktury zwiększy wpływy podatkowe, które pomogą pokryć koszty tych inwestycji. Dobrze rozwinięta infrastruktura jest jednym z podstawowych kryteriów jakim kierują się inwestorzy zewnętrzni w podejmowaniu decyzji o wyborze miejsca dla lokalizacji swoich inwestycji gospodarczych. Rozwój infrastruktury, a co za tym idzie rozwój działalności gospodarczej to także przyrost nowych miejsc pracy, wzrost dochodów mieszkańców i gmin. Dla rozwoju infrastruktury kluczowym zagadnieniem jest pozyskanie środków finansowych, które umożliwią sfinansowanie przedsięwzięć inwestycyjnych. Oczywiście i najważniejszym aktualnie źródłem finansowania poza środkami własnymi samorządów są fundusze strukturalne UE. Nową możliwością stwarza aktualnie również tworzenie partnerstw publiczno – prywatnych.

Poprawa stanu infrastruktury technicznej istniejącej oraz jej rozbudowa, jak również wdrażanie nowych rozwiązań ma służyć nie tylko poprawie jakości życia, ale ma

także być podstawą do dalszego szybszego oraz pełniejszego jego rozwoju. Zły stan infrastruktury technicznej skutkuje opóźnieniem w stosunku nie tylko do innych krajów UE, ale przede wszystkim innych miejscowości położonych w pobliżu większych aglomeracji.

Przeważająca część zadań zaplanowanych w niniejszym dokumencie związana jest z rozbudową i modernizacją infrastruktury technicznej. W świetle braku funduszy na realizację tych zadań, koniecznym staje się pozyskanie środków finansowych m.in. z Unii Europejskiej.

Osiągnięcie tych zamierzeń przyczyni się do poprawy funkcjonowania administracji samorządowej w aspektach skuteczności i efektywności wykonywania zadań publicznych, zdolności adaptacji do zmieniających się warunków społecznych, gospodarczych i politycznych, zaspokajania oczekiwań obywateli oraz zagwarantowania przejrzystości działania.

**Cel 1. Poprawa infrastruktury technicznej gminy, w ramach celu wyznaczono następujące działania**

- ✧ Poprawa stanu gospodarki wodno – ściekowej gminy
- ✧ Poprawa infrastruktury drogowej gminy
- ✧ Rekultywacja odpadów
- ✧ Dostosowanie terenów pod inwestycje i mieszkalnictwo
- ✧ Poprawa stanu energetyki na terenie gminy

**Cel 2. Poprawa infrastruktury dziedzictwa turystycznego i kulturowego, w ramach celu wyznaczono następujące działania**

- ✧ Odnowę i zachowanie dziedzictwa kulturowego

**Cel 3. Poprawa infrastruktury społecznej w ramach celu wyznaczono następujące działania**

- ✧ Poprawa stanu edukacji
- ✧ Działania na rzecz ochrony zdrowia
- ✧ Inwestycje na rzecz rozwoju sportu
- ✧ Poprawa infrastruktury użyteczności publicznej
- ✧ Zadania z zakresu poprawy informatyzacji

**W ramach priorytet III wyznaczono następujące cele:**

**Skuteczny zewnętrzny i wewnętrzny marketing obszaru na rzecz rozwoju gospodarczego gminy.**

Poziom atrakcyjności gminy jest jednym z głównych wyznaczników jego konkurencyjności i zapewnieniem trwałego rozwoju społeczno-gospodarczego. O stopniu atrakcyjności i spójności przestrzennej gminy decydują głównie takie czynniki jak: dostępność komunikacyjna, stan środowiska przyrodniczego i kulturowego, ład przestrzenny oraz ukształtowana sieć osadnicza, w tym stopień rozwoju otaczający gminę. Sama atrakcyjność pozostaje jednak niewystarczającym czynnikiem rozwojowym jeżeli informacje o warunkach do rozwoju gospodarczego nie są dostępne. Również w przypadku społeczności lokalnej istotne jest upowszechnienie informacji marketingowych do wewnątrz, co powinno przyczynić się do wzrostu aktywności jej mieszkańców i lepszego wykorzystania silnych stron obszaru i pojawiających się szans rozwojowych. Marketing skierowany na zewnątrz obszaru ma przede wszystkim na celu wzbudzenie zainteresowania potencjalnych inwestorów zewnętrznych oraz przedsiębiorców poszukujących partnerów gospodarczych w tym rejonie.

Ponieważ analiza wykazuje występowanie niekorzystnych zjawisk związanych z funkcjonowaniem niekonkurencyjnej gospodarki, takich jak słabo rozwinięte zaplecze gospodarcze i otoczenie biznesu oraz mała chłonność rynku, obszar postrzegany jest jako peryferyjny, cechujący się dodatkowo słabą dostępnością komunikacyjną konieczne jest nadrobienie tych słabości silnym marketingiem.

**W ramach priorytetu realizowane będą następujące cele:**

**Cel.1 Uzyskanie zadowolenia mieszkańców**

Odbiorcą tego celu są mieszkańcy gminy. Zadowolenie można będzie uzyskać poprzez działania na rzecz wzrostu gospodarczego, wzrostu zamożności społeczeństwa, wyrównywania poziomu różnicy jaka występuje pomiędzy terenem wiejskim, a miejskim; budowanie kapitału ludzkiego poprzez lepsze wykształcenie, jak również współpracę organizacji obywatelskich.

Na atrakcyjność obszaru z punktu widzenia mieszkańców wpływa dostępność do podstawowych usług społecznych związanych z wykształceniem i bezpieczeństwem zdrowotnym. Zadowolenie musi także zapewnić odpowiedni poziom bezpieczeństwa

publicznego i bezpieczeństwa obywateli. Będzie to także poprawa jakości i dostępności świadczeń medycznych, poprawa standardu i jakości życia mieszkańców jako niezbędnego warunku budowania i rozwoju nowoczesnego społeczeństwa.

**W ramach celu wyznaczono następujące działanie**

- ✧ Prowadzenie stałego monitoringu potrzeb i preferencji

**Cel.2 Pozyskanie inwestorów zewnętrznych**

Spółeczność lokalna wg przeprowadzonych ekspertyz i analiz (stanowiących różne dokumenty programowe) cierpi na brak kapitału własnego oraz trudności w pozyskaniu drogiego kapitału ze źródeł rynkowych. Najtańszym źródłem kapitału dla społeczności znajdujących się w fazie rozwoju jest, jak pokazują doświadczenia krajowe i międzynarodowe „kapitał pozyskany od inwestorów zewnętrznych”. Z tego też względu należy dołożyć wszelkich starań by pozyskiwać inwestorów zewnętrznych krajowych lub zagranicznych, którzy będą skłonni uruchamiać własne przedsięwzięcia gospodarcze na obszarze gminy.

Tak powstałe przedsięwzięcia gospodarcze generować będą wzrost dochodów gminy, tworzyć nowe miejsca pracy i przyczynią się do wzrostu zamożności mieszkańców. Dla realizacji tego celu należy podejmować działania zachęcające inwestorów zewnętrznych do działalności na tym terenie. Konieczna jest zatem intensywna promocja obszaru gospodarczego gminy jak również tworzenie korzystnych warunków i korzystnej atmosfery do prowadzenia działalności gospodarczej dla nowych przedsiębiorstw. W ramach działań tego celu wspierane będą projekty kompleksowego przygotowywania i urządzania terenów inwestycyjnych. Cel ten zostanie powiązany z Priorytetem II w/w.

**W ramach celu wyznaczono następujące działania**

- ✧ Aktywną promocję atrakcyjności inwestycyjnej gminy
- ✧ Dostosowanie terenów pod inwestycje

**Cel.3 Stworzenie zapotrzebowania na lokalne produkty turystyczne i lokalne**

Jak wynika z diagnozy potencjału rozwojowego obok potencjału gospodarczego rolnictwa rozwój turystyki może stanowić bardzo silny element napędowy gospodarki dla

społeczności lokalnej. Produkty turystyczne nie wymagają dużych nakładów kapitałowych i opierają się w dużej mierze na potencjale endogennym co jest dogodne dla lokalnej społeczności. Kreowanie zapotrzebowania na lokalny produkt turystyczny polegać będzie przede wszystkim na promowaniu zdrowego trybu życia w zgodzie z przyrodą z dala od terenów silnie zurbanizowanych. Należy również promować walory turystyczne obszaru, walory krajobrazowe, zabytki przyrody oraz dziedzictwa kulturowego, służyć temu powinny wydawnictwa promocyjne.

Rozwój lokalnej gospodarki, a co za tym idzie rozwój społeczności lokalnej nie będzie możliwy bez skutecznej promocji produktów lokalnych. Główny nacisk powinien tu być położony na promocje lokalnych produktów rolnych, a w szczególności tych, które mają dużą szansę odniesienia znaczącego sukcesu na rynku krajowym oraz na rynkach zagranicznych. Zaliczyć tu trzeba przede wszystkim kalafior, fasolę. Należy również promować zalety produktów rolnych z obszaru gminy jako produkowanych w szczególnie dogodnych warunkach środowiskowych, a więc na znakomitych glebach, w dogodnych warunkach klimatycznych, przy niskiej chemizacji rolnictwa oraz nieskażonym środowisku naturalnym. Wskazanim byłoby również wykreowanie, a następnie skuteczne promowanie „marki gminy” dla produktów lokalnych. Służyć temu powinny doroczne imprezy typu „Święto Chleba” lub „Dni Kalafiora i Brokuła”.

Promocja produktów lokalnych dotyczy również produktów turystycznych oferowanych przez społeczność lokalną. Bardzo istotną miarą skutecznej promocji produktów lokalnych będzie wzrost udziału eksportu.

Cel ten ściśle wiązać się będzie z Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich z działaniem z osi 3 Odnowa i rozwój wsi.

**W ramach celu wyznaczono następujące działania**

- ✧ Promocja atrakcyjności turystycznej gminy
- ✧ Promocja produktów lokalnych
- ✧ Współpraca z grupami producenckimi
- ✧ Współpraca z Lokalną Grupą Działania

**Priorytet IV - w ramach którego wykreowano:**

**Sprawne i skuteczne zarządzanie samorządowe**

Podstawowym zamierzeniem strategicznym tego priorytetu jest zwiększeniu zdolności administracji samorządowej do wypełniania misji publicznej oraz realizacji

zadań i wykorzystania szans wynikających z członkostwa w Unii Europejskiej. Wpisują się one w zamierzenia budowy sprawnych i demokratycznych systemów samorządowych. Powinny one pomóc w stworzeniu sprawnej i przyjaznej obywatelowi administracji samorządowej wspierającej rozwój gospodarczy i społeczny społeczności lokalnej.

Strategicznym zamierzeniem powinno stać się skuteczne wykorzystanie atutów i zasobów obszaru, praca na rzecz jego wielofunkcyjnego, trwałego i zrównoważonego rozwoju, poprawa jego atrakcyjności oraz wielostronna współpraca partnerska z partnerami krajowymi i zagranicznymi tak publicznymi jak i prywatnymi.

Tworzenie odpowiednich warunków dla rozwoju społeczno – gospodarczego gminy wymaga poprawy jakości dostępu do usług świadczonych przez urząd, podniesienia jakości świadczonych usług oraz zwiększenia przejrzystości i efektywności funkcjonowania urzędu.

#### **Cel.1 Skuteczne wykorzystanie zasobów endogennych**

Jak wykazała analiza SWOT społeczność lokalna na swoim obszarze posiada szereg silnych atutów, które skutecznie wykorzystane mogą przyczynić się w znacznym stopniu do przyspieszenia rozwoju społeczno – gospodarczego. Należą do nich dogodne warunki glebowe, czyste środowisko naturalne, stosunkowo duża powierzchnia gospodarstw, wysoka wydajność i jakość zasobów produkcji rolnej, dobra baza edukacyjna, stan techniczny obiektów oświatowych, znaczny potencjał demograficzny ludności miejscowej, stosunkowo niski koszt pracy, jak również potencjał warunków do różnorodnej produkcji przetwórstwa płodów rolnych.

Obszar gminy dysponuje również terenami dogodnymi do lokalizacji działalności gospodarczej i inwestycji zewnętrznych, które mogą stać się podstawą do planowania przestrzennego i opracowania baz danych co powinno stać się podstawą do oferty inwestycyjnej i kooperacyjnej obszaru gminy.

#### **W ramach celu wyznaczono następujące działania**

- ✧ Prowadzenie konsekwentnych działań związanych z stworzeniem dobrej bazy infrastrukturalnej
- ✧ Opracowanie dokumentów technicznych

#### **Cel.2 Zrównoważony i wielofunkcyjny rozwój obszaru – infrastruktury**

Rozwój zrównoważony czyli ekorozwój to rozwój uwzględniający prawa przyrody, zdolny do przetrwania i samopodtrzymujący się. Rozwój zrównoważony, umożliwiając racjonalne czerpanie z zasobów przyrody, jest alternatywą dla rozwoju ekonomicznego opierającego się na eksploatacji środowiska i konsumpcjonizmie.

Zrównoważony i wielofunkcyjny rozwój zakłada poprawę konkurencyjności gospodarki rolno-żywnościowej. Istotna jest poprawa dochodów w rolnictwie oraz ograniczenie bezrobocia ludności wiejskiej. Poprawa dochodów jest możliwa poprzez lepsze wykorzystanie czynników produkcji, modernizację technologii oraz dywersyfikację produkcji rolnej lub podejmowanie działań towarzyszących. W sytuacji słabo rozwiniętego rynku pracy, niezbędne są uzupełniające działania na rzecz wspierania przedsiębiorczości, tworzenia nowych miejsc pracy i samozatrudnienia. Rekomendowanymi kierunkami rozwoju Gminy Łaszczów, m.in. poprawa ochrony środowiska. Działania na rzecz rozwoju świadomości ekologicznej wśród ludności powinno towarzyszyć unowocześnienie systemu gospodarowania odpadami: budowa lub modernizacja instalacji i systemów pozwalających na unieszkodliwianie odpadów różnych kategorii oraz skierowanie strumieni odpadów przede wszystkim do segregacji i recyklingu. Dla świadomości ekologicznej społeczności lokalnej dużą rolę odgrywa wdrażanie nowoczesnych systemów segregacji odpadów. Działania te należy łączyć z poszukiwaniem alternatywnych źródeł energii wykorzystujących naturalne zasoby obszaru.

#### **W ramach celu wyznaczono następujące działania**

- ✧ Działania na rzecz ochrony środowiska
- ✧ Rozwiązanie problemu odpadów azbestowych na terenie gminy.
- ✧ Rozwiązanie problemów z dzikimi wysypiskami śmieci

#### **Cel.4 Rozwój współpracy z sąsiadami**

Szeroko rozwinięta współpraca instytucjonalna oraz powiązana z nią partnerska aktywność społeczności lokalnych będą w coraz większym stopniu decydowały o przewagach konkurencyjnych obszaru. Współpraca powinna być prowadzona nie tylko pomiędzy instytucjami i partnerami wewnątrz danego obszaru, ale również powinny mieć charakter współpracy międzyregionalnej, zarówno tej w wymiarze krajowym, jak i międzynarodowym. Dobrze zorganizowana i wielopłaszczyznowa współpraca przyczynia się do rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego, zbuduje zdolność instytucjonalną

społeczności oraz może być doskonałym narzędziem wymiany doświadczeń i wiedzy w zakresie szeroko rozumianego lokalnego rozwoju społeczno-gospodarczego. Z kolei skuteczny system zarządzania rozwojem lokalnym zależy nie tylko od dostępnych instrumentów i podziału kompetencji pomiędzy poszczególnymi partnerami, ale w dużej mierze uzależniony jest od woli współpracy i chęci współdziałania przy rozwiązywaniu wspólnych problemów. Nawiązanie ścisłej współpracy transgranicznej między podmiotami samorządowymi, społecznymi i organizacjami pozarządowymi, która prowadzi do podniesienia jakości zasobów ludzkich i rozwoju zaufania społecznego po obu stronach granicy, a także rozwój szeroko rozumianej współpracy międzynarodowej w celu podniesienia atrakcyjności inwestycyjnej własnego terenu oraz podniesienia poziomu konkurencyjności na szczeblu krajowym i zagranicznym.

**W ramach celu wyznaczono następujące działania**

- ✧ Budowanie trwałych partnerstw z innymi społecznościami lokalnymi na terenie kraju
- ✧ Tworzenie partnerstw ze społecznościami lokalnymi na Ukrainie

**Priorytet V**

**Budowa aktywnego społeczeństwa obywatelskiego**

Trwały i zrównoważony rozwój społeczności lokalnej nie jest możliwy bez udziału aktywnego, świadomego i dobrze wyedukowanego społeczeństwa obywatelskiego. W warunkach cywilizacji informacyjnej oraz gospodarki opartej na wiedzy, nowoczesne i dobrze zorganizowane społeczeństwo staje się najważniejszym zasobem gospodarczym i stanowi nieodzowny element konkurencyjności gospodarki lokalnej. Doświadczenia europejskie przekonują, że nie ma nowoczesnych form rozwoju społecznego bez znaczącego udziału aktywnego społeczeństwa obywatelskiego. O stopniu nowoczesności społeczeństwa decyduje wiele czynników, ale najważniejsze z nich to: jakość życia oraz ogólny poziom wykształcenia mieszkańców, stopień integracji społecznej i kulturowej, a także stopień poczucia bezpieczeństwa i ładu publicznego, ponad wszystko jednak aktywność społeczna i zdolność do samodzielnego decydowania o swoich sprawach. Aktywne społeczeństwo obywatelskie jest nie wyłącznie gwarantem partnerstwa społecznego, ale jest także najlepszym zabezpieczeniem skutecznego i prawidłowego funkcjonowania wspólnoty samorządowej.

Ważnym wyzwaniem dla gminy jest poprawa jakości kapitału społecznego i zwiększenie spójności społecznej. Nieodzownym elementem we wszystkich podejmowanych działaniach będzie uwzględnianie kwestii zapewniania równych szans.

### **Cel.1 Poprawa i dostosowanie wykształcenia mieszkańców do rynku pracy**

Zwiększenie zatrudnienia wymaga nie tylko stworzenia większej ilości miejsc pracy w konkurencyjnych sektorach gospodarki, ale również stały wzrost poziomu kwalifikacji i szybkie dostosowywanie ich do dynamicznie zmieniających się potrzeb rynku pracy. Proces ten powinien nastąpić dzięki stałej poprawie jakości kształcenia szkolnego na wszystkich poziomach nauczania, a także poprzez rozwój różnych form kształcenia ustawicznego, również tych związanych z coraz szerszym zastosowaniem technik społeczeństwa informacyjnego. Trwale miejsca pracy powstają zazwyczaj gdy dochodzi do prawidłowego dopasowania kwalifikacji do potrzeb lokalnego rynku pracy. Dlatego należy wspierać wysiłki na rzecz prowadzenia programów szkoleń zawodowych dostosowujących kwalifikacje do potrzeb oraz zapewniających możliwość przekwalifikowania. Dodatkowo należy wspierać programy kształcenia ustawicznego zwanego w nomenklaturze Unii Europejskiej kształceniem przez całe życie.

Bezrobocie jest zjawiskiem powodującym negatywne skutki społeczne. Jest źródłem wielu problemów. Likwidacja oraz przeciwdziałanie temu zjawisku wymaga wieloaspektowego zaangażowania się licznych podmiotów oraz osób. Działania inwestycyjne powinny sprzyjać poprawie jakości stanu infrastruktury, co z kolei powinno przyczynić się do poprawy jakości świadczonych usług oraz przyciągania nowych inwestorów. W celu poprawy sytuacji na rynku pracy, a przede wszystkim w celu zmniejszenia bezrobocia, koniecznym wydaje się zastosowanie wszelkich możliwych form walki z tym problemem społecznym. Istotne jest również podjęcie szerszej współpracy z zarówno Powiatowym Urzędem Pracy w Tomaszowie Lubelskim, jak też z zarówno z samymi pracodawcami. Dzięki temu udzielana bezrobotnym pomoc może być lepiej ukierunkowana. W celu zwiększenia możliwości finansowych instytucji rynku pracy koniecznym wydaje się pozyskanie środków finansowych pochodzących z UE przeznaczonych na cele społeczne. Najodpowiedniejszym źródłem dofinansowania działań z zakresu aktywnego przeciwdziałania i zwalczania bezrobocia będą działania z zakresu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

W zakresie edukacji prowadzona będzie polityka w oparciu o dostosowanie systemu edukacji do nowych wymogów UE, tj. podniesienia jakości oferowanych usług edukacyjnych i efektywności kształcenia.

**W ramach celu wyznaczono:**

✧ Pozyskanie środków na programy stypendialne, wymianę doświadczeń, szkolenia

**Cel.2 Wzrost aktywności mieszkańców w organizacjach pozarządowych**

Bez organizacji pozarządowych nie ma normalnego społeczeństwa i demokracji. Stwarzają one ramy organizacyjne dla działań powodowanych odruchem społecznym oraz dla aktywności obywatelskiej. Organizacje pozwalają członkom społeczeństwa spełniać ich funkcje obywatelskie, jak też wpływać na zmianę rzeczywistości wraz z sprawowaniem kontroli. Inną nazwą stosowaną wobec tych organizacji to organizacje społeczne lub organizacje użyteczności publicznej.

Oznacza to, że aktywność tych organizacji jest najwyraźniejsza w dziedzinie ochrony zdrowia, szeroko rozumianej pomocy społecznej, akcji charytatywnych i edukacji, czyli krótko mówiąc w działaniu dla dobra publicznego. Działalność mieszkańców w organizacjach pozarządowych ma również ogromne znaczenie dla wdrażania projektów

rewitalizacji nieużytkowanych obiektów zabytkowych charakterystycznych dla tradycji budownictwa wiejskiego i ich adaptacji na cele publiczne jak również projektów związanych z kultywowaniem tradycji społeczności lokalnych oraz tradycyjnych zawodów. Organizacje pozarządowe przystosowują również publiczną infrastrukturę przyczyniającą się do rozwoju funkcji kulturalnych obszarów wiejskich. Właśnie w tym działaniu planuje się wykorzystanie pomocy w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich.

#### **W ramach celu wyznaczono następujące działania**

- ✧ Szkolenia dla lokalnych liderów
- ✧ Wspólna praca dot. opracowania Programów Odnowy Miejscowości
- ✧ Dofinansowanie inwestycji w ramach Odnowy i zachowania dziedzictwa kulturowego
- ✧ Współpraca ze Stowarzyszeniem „G 6 Grzędy Sokalskiej”

#### **Cel.4 Zahamowanie migracji młodzieży**

Z przeprowadzonej analizy gospodarki województwa wynika, że na niski poziom jej konkurencyjności ma wpływ wiele czynników o charakterze strukturalnym. Do najpoważniejszych z nich należy niewątpliwie zaliczyć niekorzystną strukturę zatrudnienia w gospodarce, ze zdecydowaną dominacją mało efektywnego sektora rolnego i słabo rozwiniętym sektorem usług rynkowych. Złej strukturze zatrudnienia towarzyszy niedorozwój sektora produkcyjnego, z dominacją branż tradycyjnych. Taka nieefektywna gospodarka nie jest oczywiście w stanie tworzyć nowych atrakcyjnych miejsc pracy dla wykształconej młodzieży.

W tym celu niezbędne jest uelastycznienie rynku pracy poprzez tworzenie warunków sprzyjających przedsiębiorczości. Wspieranie przedsiębiorczości powiązane będzie z działaniami mającymi na celu tworzenie przyjaznego otoczenia dla osób, które mają zamiar rozpocząć działalność gospodarczą.

Dodatkowym czynnikiem jest niski poziom płac co utrudnia start życiowy absolwentom. Jedynym sposobem na zatrzymanie niekorzystnego zjawiska migracji młodzieży do ośrodków miejskich jest zatem wspieranie miejscowej przedsiębiorczości, poszukiwanie i wspieranie inwestorów zewnętrznych tak by stworzyć zachęty do tworzenia nowych miejsc pracy na obszarze gminy. Spośród wspomnianych dokumentów planistycznych odnoszących się do tej materii szczególną rangę ma Gminna Strategia

rozwiązywania problemów społecznych. Za najważniejszy problem powinno uznawać się problem bezrobocia, następane w kolejności są: uzależnienie od alkoholu, przemoc w rodzinie, bezradność.

**W ramach celu wyznaczono:**

- ✧ Pozyskanie środków na działania wspierające zatrudnienie absolwentów
- ✧ Przeciwdziałanie bezrobociu i ograniczenie jego skutków
- ✧ Pomoc rodzinom problemowym
- ✧ Pomoc osobom niepełnosprawnym

Reasumując wszystkie działania i cele zakładane jest, że fundusze europejskie pozytywnie wpłyną na podstawowe kategorie makroekonomiczne, m.in. takie jak wzrost gospodarczy.

**WNIOSKI**

Celem nadrzędnym jest rozwój Gminy Łaszczów, przy jednoczesnym polepszeniu warunków bytowych ludności, stymulowanie rozwoju lokalnego sektora gospodarczego w celu zwiększenia dochodów mieszkańców, podnoszenie sprawności funkcjonowania systemów infrastruktury technicznej, przeciwdziałanie zanieczyszczeniu środowiska naturalnego, wzrost dynamiki gospodarczej, rozwój infrastruktury, walka z bezrobociem poprzez zmianę specjalizacji nierentownych gospodarstw rolnych, rozwój kapitały ludzkiego.

**VII. PODOKRESY PROGRAMOWANIA**

Lista zadań prezentowana w tym rozdziale przekłada się na poszczególne działania inwestycyjne, czasem podlegające etapowaniu. W tabeli poniżej zamieszczono przewidywany harmonogram projektów realizowanych przez Gminę Łaszczów. Tabela ta pozwoli na określenie stopnia zapotrzebowania na środki budżetowe i pozabudżetowe w poszczególnych latach.

Zakłada, iż projekty nie zrealizowane w założonym terminie do realizacji przechodzą na rok kolejny, w sumie okres realizacji przypada na lata 2007 – 2020.

<i>Lp.</i>	<i>Nazwa planowanego zadania</i>
	<b>1. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA</b>
	<b>1.1 Gospodarka wodno – ściekowa gminy</b>
1	<i>Budowa oczyszczalni ścieków wraz z kanalizacją w m. Łaszczów, Czerkasy, Podhajce, Domaniz o Łaszczów Kolonia</i>
2	<i>Modernizacja sieci wodociągowych i stacji uzdatniania wody w Łaszczowie, Domanizu, Czerkasach i Podhajcach, Kmiczynie i Steniatynie</i>
3	<i>Budowa przeciwpowodziowych wałów na rzece Huczwie</i>
4	<i>Ustabilizowanie stanu wody na rzece Huczwa</i>
5	<i>Opracowanie dokumentów planistycznych gospodarki wodno – ściekowej</i>
6	<i>Wykorzystanie mocy przerobowych zakładowej oczyszczalni ścieków w Zakładzie Mleczarskim w Łaszczowie</i>
7	<i>Zaopatrzenie mieszkańców Gminy w wodę ze studni Zakładu Mleczarskiego w Łaszczowie</i>
	<b>2 Infrastruktura drogowa</b>
8	<i>Modernizacja dróg gminnych w miejscowościach Łaszczów, Czerkasy, Podhajce Łaszczów – Kolonia Muratyn Pieniany Podlodów Steniatyn Kmiczyn Nabród Dobużek Zimno Hopkie Domaniz Pukarzów,</i>
9	<i>Budowa i modernizacja chodników w m. Łaszczów, Domaniz, Pukarzów, Zimno, Muratyn, Hopkie, Domaniz, Hopkie, Pieniany, Łaszczów – Kolonia, Dobużek</i>
10	<i>Zagospodarowanie otoczenia sieci dróg</i>
11	<i>Budowa oświetlenia dróg</i>
12	<i>Budowa ścieżki rowerowej w miejscu torowiska</i>
	<b>3. Rekultywacja odpadów</b>
13	<i>Likwidacja dzikich wysypisk śmieci</i>
14	<i>Rekultywacja dzikich wysypisk śmieci</i>
15	<i>Rekultywacja składowiska odpadów komunalnych w Zimnie</i>
16	<i>Zakup sprzętu do prowadzenia segregacji odpadów</i>
	<b>4. Mieszkalnictwo</b>
17	<i>Uzbrojenie terenów budownictwa jednorodzinnego w Łaszczowie</i>
	<b>5 Energetyka</b>

18	<i>Montaż lamp oświetleniowych</i>
19	<i>Wykorzystanie energii ciepłej produkowanej w Zakładzie Mleczarskim w celu ogrzewania budynków mieszkalnych</i>
	<b>2. INFRASTRUKTURA TURYSTYCZNA</b>
	<b>1. Odnowa i zachowanie zabytków</b>
20	<i>Zagospodarowanie zabytkowego parku wraz z ruinami pałacu</i>
21	<i>Przebudowa i modernizacja byłego budynku kina w Łaszczowie</i>
22	<i>Renowacja i adaptacja zabytkowych obiektów wraz z ich otoczeniem</i>
23	<i>Renowacja miejscowych pomników historycznych i zabytków</i>
24	<i>Zagospodarowanie otoczenia obiektów dziedzictwa kulturowego – budowa parkingów</i>
25	<i>Modernizacja i rekonstrukcja sceny na mały amfiteatr w parku w Łaszczowie</i>
	<b>3. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA</b>
	<b>1. Edukacja</b>
26	<i>Wymiana pokryć dachowych z eternitu na budynkach oświatowych</i>
27	<i>Wymiana okien w budynkach oświatowych</i>
28	<i>Termomodernizacja budynków oświatowych oraz dostosowanie ogrzewania do wymogów ochrony środowiska</i>
29	<i>Modernizacja przedszkola wraz z infrastrukturą towarzyszącą</i>
30	<i>Budowa placów zabaw</i>
31	<i>Poprawa wyposażenia pałcówek oświatowych w niezbędny sprzęt</i>
	<b>2. Ochrona zdrowia</b>
32	<i>Wymiana wyeksploatowanych nośników energii na bardziej ekonomiczne i ekologiczne</i>
33	<i>Zakup sprzętu w celu ratownictwa, ratownictwa ekologicznego i chemicznego.</i>
34	<i>Modernizacja Środowiskowego Domu Rolnika</i>
	<b>3. Sport</b>
35	<i>Rozbudowa stadionu sportowego w Łaszczowie</i>
36	<i>Rewaloryzacja miejsc przy świetlicach wiejskich na boiska sportowe</i>
37	<i>Budowa basenu odkrytego</i>
38	<i>Kompleks sportowy dla szkół (boiska przy szkołach)</i>
	<b>4. Infrastruktura użyteczności publicznej</b>
39	<i>Modernizacja i rozbudowa budynku Urzędu Gminy wraz z otoczeniem</i>
40	<i>Modernizacja świetlic wiejskich wraz z infrastrukturą otaczającą</i>
41	<i>Adaptacje budynków po byłych bazach SKR na cele społeczne</i>
42	<i>Renowacja Placu Łaszczowa w Łaszczowie</i>
43	<i>Zagospodarowanie i renowacja centów wsi</i>
44	<i>Wykorzystanie obiektów przemysłowych i ich otoczenia na cele kulturalne</i>
	<b>5. Informatyzacja</b>
45	<i>Wyposażenie obiektów użyteczności publicznej w sale komputerowe</i>
46	<i>Budowa platformy usług publicznych – Punkt Informacyjny z wykorzystaniem platformy informatycznej dla mieszkańców</i>
47	<i>Budowa lokalnej sieci informatycznej – Internet szerokopasmowy</i>
	<b>6. Dokumentacje techniczne</b>
48	<i>Dokumentacje techniczne na budowę dróg</i>
49	<i>Dokumentacje techniczne na modernizację ujęć wody w miejscowości Łaszczów</i>
50	<i>Dokumentacje techniczne na moderniz. sieci wodociągowych</i>
	<b>7. Projekty doradcze i promocyjne</b>
51	<i>Nawiązanie współpracy Transgranicznej z Ukrainą</i>

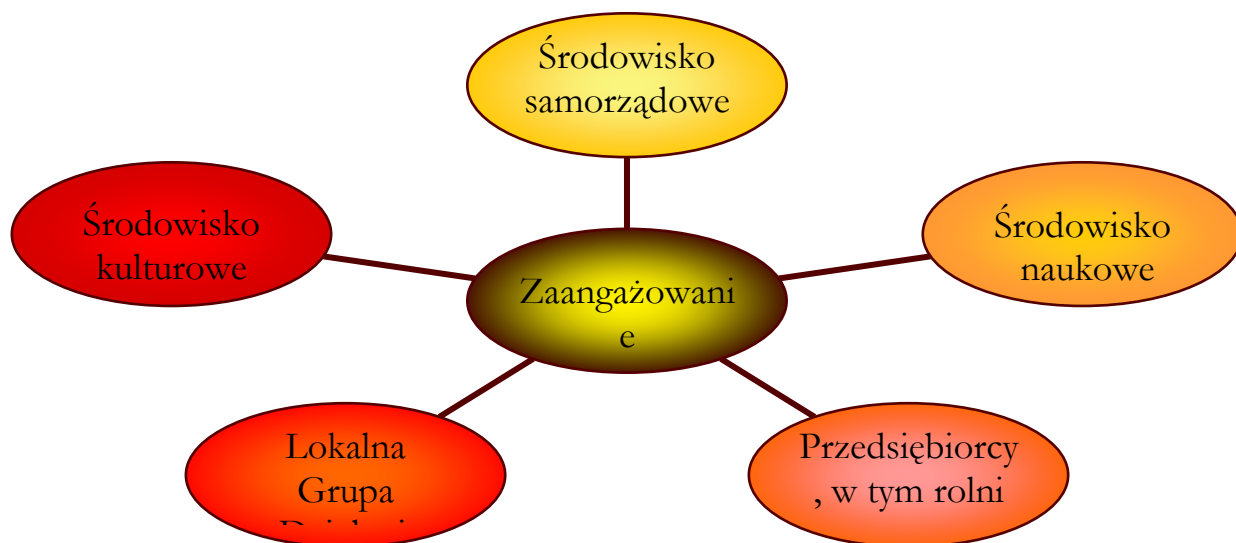
52	<i>Szkolenia z zakresu zewnętrznego finansowania inwestycji dla przedsiębiorców</i>
53	<i>Kampania promocyjna gminy</i>
54	<i>Wykreowanie i promocja produktów lokalnych</i>
55	<i>Opracowanie Programu możliwości wdrażania nowych technologii w budynkach użyteczności publicznej przy wykorzystaniu odnawialnych źródeł energii</i>
56	<i>Wydawanie informatora dla mieszkańców</i>
57	<i>Wsparcie najzdolniejszych uczniów</i>
58	<i>Wymiana młodzieży szkolnej</i>

**VIII. PLAN FINANSOWY NA LATA 2007 – 2013**

Rok	Kwota (tys.)	Środki własne	Środki pozyskane
<b>2007</b>	910	910	<b>683</b>
<b>2008</b>	1.149	922	<b>691</b>
<b>2009</b>	1.164	934	<b>700</b>
<b>2010</b>	1.179	946	<b>709</b>
<b>2011</b>	1.195	958	<b>719</b>
<b>2012</b>	1.210	971	<b>728</b>
<b>2013</b>	1.226	983	<b>738</b>
<b>2014</b>	1.242	996	<b>747</b>

Przewidywane powyżej plan oparty jest na przewidywanych szacunkach. Z natury rzeczy jest on prognozą o określonym poziomie prawdopodobieństwa, dająca wszakże szansę oceny możliwości inwestycyjnych jednostki samorządowej. Obliczona kwota wolnych środków wskazuje na możliwości realizacji niewielu zadań inwestycyjnych. Wskazane kwoty zakładają optymistyczny scenariusz pozyskania zasobów pieniężnych z Unii Europejskiej. Powyższe zestawienie przedstawia wyłącznie środki własne bez zaciągania zobowiązań pieniężnych.

**IX. INSTYTUCJE I PODMIOTY UCZESTNICZĄCE WE WDRAŻANIU**

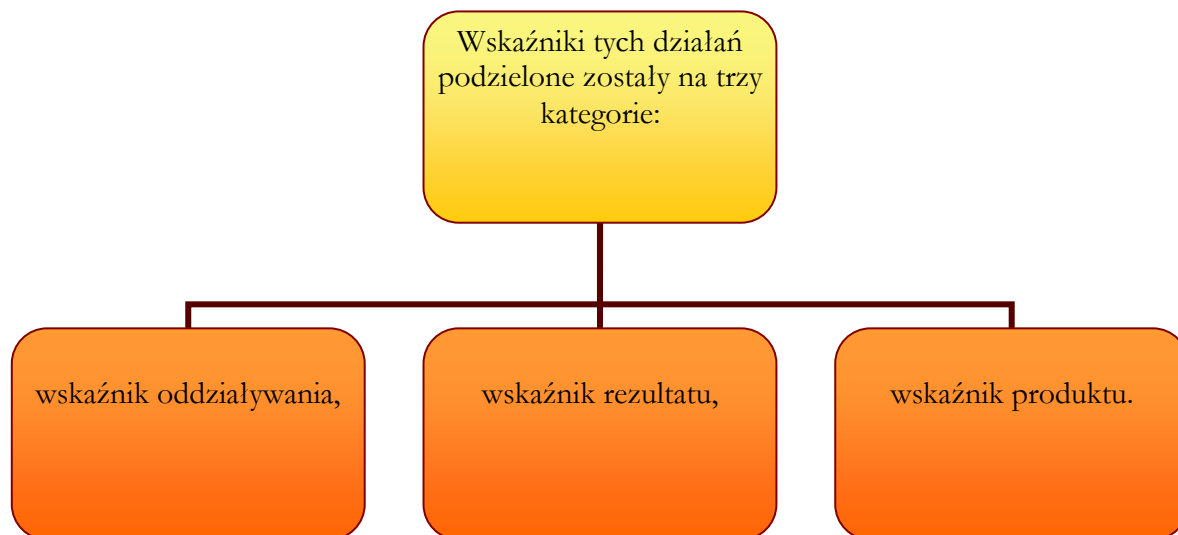


## X. OCZEKIWANE WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘĆ STRATEGII

Zadania postawione do realizacji w ramach Strategii zostaną objęte monitoringiem, który to dostarczy danych obrazujących postęp we wdrażaniu programów oraz umożliwi ocenę ich wykonania w przyszłości.

Realizacja zadań zaplanowanych w niniejszym dokumencie z zakresu poprawy jakości życia mieszkańców będzie wynikała m.in. z:

- ✧ poprawy infrastruktury technicznej,
- ✧ poprawy środowiska przyrodniczego,
- ✧ poprawy warunków komunikacji drogowej,
- ✧ budowy lub modernizacji urządzeń do odprowadzania i oczyszczania ścieków,
- ✧ budowę lub modernizację instalacji zaopatrzenia w wodę
- ✧ wykorzystania odnawialnych źródeł energii
- ✧ kompleksowego uzbrojeniem terenów pod inwestycje;
- ✧ budowy lub modernizacji bazy edukacyjnej;
- ✧ budowy lub modernizacji bazy kulturalno – turystycznej;
- ✧ projekty miękkie z zakresu kształcenia i promocji obszaru.



Do realizacji projektów określone będą przede wszystkim wskaźniki dostępne, realne, mierzalne, aktualne i proste.

Lp.	Rodzaj	Zakładane wskaźniki	Zakładane wskaźniki	Zakładane
-----	--------	---------------------	---------------------	-----------

	<b>inwestycji</b>	<b>produktu</b>	<b>rezultatu</b>	<b>wskaźniki oddziaływania</b>
1.	<b>Remont i modernizacja dróg</b>	- ilość km zmodernizowanych dróg - ilość metrów zmodernizowanych i wybudowanych chodników	- powierzchnia terenów inwestycyjnych do których poprawiono dostęp - skrócenie czasu przejazdu - poprawa estetyki drogi - poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego	- zmniejszenie nakładów na utrzymanie bieżące dróg i chodników - wzrost atrakcyjności inwestycyjnej
2.	<b>Modernizacja obiektów budowlanych użyteczności publicznej</b>	- ilość obiektów zmodernizowanych i oddanych do użytku	- ilość osób korzystających z wybudowanych bądź zmodernizowanych obiektów	- udział osób korzystających z usług w ogóle mieszkańców
3.	<b>Modernizacja bazy oświatowej – kulturalnej i sportowej</b>	- ilość zmodernizowanych pomieszczeń dydaktycznych - ilość obiektów sportowych wybudowanych, bądź zmodernizowanych - ilość zmodernizowanych obiektów kultury - ilość zmodernizowanych pracowni	- ilość osób korzystających z wybudowanej lub zmodernizowanej infrastruktury technicznej - zmniejszenie kosztów utrzymania budynków - wzrost atrakcyjności kulturalnej	- udział osób pozostających na miejscu w celu korzystania z infrastruktury
4.	<b>Modernizacja sieci wodociągowej</b>	- długość zmodernizowanej sieci	- zmniejszenie kosztów utrzymania sieci - liczba gospodarstw korzystających z wyremontowanej sieci wodociągowej	- udział osób korzystających z usług w ogóle mieszkańców
5.	<b>Budowa oczyszczalni ścieków</b>	- długość wybudowanej kanalizacji sanitarnej - liczba przyłączy	- poprawa jakości stanu środowiska - likwidacja nielegalnych wylewów szamb - poprawa stanu zdrowia mieszkańców	- udział osób korzystających z usług w ogóle mieszkańców
6	<b>Rekultywacja składowiska odpadów</b>	- powierzchnia zmodernizowanego składowiska odpadów	- poprawa jakości stanu środowiska - wzrost	- udział osób korzystających z usług w ogóle

		<ul style="list-style-type: none"> <li>- liczba zakupionego sprzętu</li> <li>- liczba przeprowadzonych szkoleń nt. ochrony środowiska</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>zainteresowania wśród mieszkańców</li> <li>ochroną środowiska</li> <li>- likwidacja dzikich składowisk odpadów</li> </ul>	mieszkańców
7	<b>Ochrona zabytków kulturalnych i historycznych</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- liczba wyremontowanych pomników</li> <li>- liczba wyremontowanych zabytków</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- wzrost atrakcyjności turystycznej</li> <li>- wzrost atrakcyjności kulturalnej</li> </ul>	- liczba zwiedzających osób
8.	<b>Pomoc doradcza i promocja</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- liczba wydanych ofert inwestycyjnych</li> <li>- liczba przeprowadzonych szkoleń</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- wzrost atrakcyjności gospodarczej</li> <li>- poprawa wiedzy</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- liczba osób korzystających ze szkoleń.</li> <li>- liczba rozesłanych ofert inwestycyjnych</li> </ul>

## **XI. POWIĄZANIE PROJEKTÓW Z CELAMI STRATEGICZNYMI DOKUMENTÓW DOTYCZĄCYCH ROZWOJU PRZESTRZENNO – SPOŁECZNO – GOSPODARCZEGO GMINY ŁASZCZÓW**

Proces rozwoju lokalnego jest zjawiskiem złożonym zawierającym wiele istotnych wątków – kształtowanym poprzez system uregulowań prawnych i organizacyjnych – na który składa się szereg działań m.in. planowanie, wyznaczanie priorytetów oraz określenie celów i zespołów zadań.

Niniejszy dokument przyjmuje za cel poprawę jakości życia mieszkańców. Bazuje on na dokumentach i programach planistycznych, tj.:

- ✧ Strategii Rozwoju Gminy Łaszczów
- ✧ Miejscowym Planie Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Łaszczów
- ✧ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Łaszczów
- ✧ Programie Ochrony Środowiska dla Gminy Łaszczów
- ✧ Gminnym Planie Gospodarki Odpadami
- ✧ Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Gmin Grzędę Sokalskiej
- ✧ Strategia Rozwoju Powiatu Tomaszowskiego
- ✧ Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego
- ✧ Strategia Rozwoju Kraju na lata 2007 -2015
- ✧ Narodowa Strategia Spójności
- ✧ Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego
- ✧ Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
- ✧ Program Operacyjny Infrastruktura i środowisko
- ✧ Program Operacyjny Kapitał Ludzki
- ✧ Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej
- ✧ Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka
- ✧ Mechanizm Finansowy EOG i Norweski Mechanizm Finansowy
- ✧ Rozwój Europejskiej Współpracy Terytorialnej
- ✧ Krajowy Plan Strategiczny dla Obszarów Wiejskich
- ✧ Krajowy Raport nt. Zabezpieczenia Społecznego i Integracji Społecznej

- ✧ Krajowy Program Reform na lata 2005 -2008
- ✧ Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia
- ✧ Strategia Lizbońska
- ✧ III Raport Spójności, projekty rozporządzeń do funduszy strukturalnych na lata 2007 – 2013
- ✧ Długookresowa Strategia Trwałego i Zrównoważonego Rozwoju Polski
- ✧ Długofalowa Strategia Rozwoju Regionalnego Kraju
- ✧ Narodowa Strategia Rozwoju Regionalnego ma lata 2007 -2013
- ✧ Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju
- ✧ Narodowy Plan Rozwoju na lata 2007 -2013

**XII. ZGODNOŚĆ PRIORYTETÓW I CELÓW STRATEGII Z DOKUMENTAMI  
PROGRAMOWYMI OBOWIAZUJĄCYMI  
W LATACH 2007 – 2020**

<b><u>Zadania</u></b>
<i>Strefy gospodarcze, instytucje otoczenia biznesu i transferu wiedzy, społeczeństwo informacyjne, marketing gospodarczy</i>
<i>Lokalny układ transportowy</i>
<i>Energia przyjazna środowisku</i>
<i>Infrastruktura kultury i turystyki</i>
<i>Promocja kultury i turystyki</i>
<i>Poprawa komunikacji społecznej</i>
<i>Współpraca międzyregionalna</i>
<i>Edukacja i sport</i>
<i>Inicjatywy lokalne</i>
<i>Ochrona zdrowia i opieka społeczna</i>
<i>Wdrażanie i egzekwowanie prawa Unii Europejskiej w zakresie ochrony środowiska</i>
<i>Zapewnienie odpowiednich standardów bezpieczeństwa</i>
<i>Promocja i współpraca</i>
<i>Wspieranie innowacji</i>
<i>Zaopatrzenie w wodę i gospodarki ściekowej</i>
<i>Wspomaganie poprawy warunków życia społecznego</i>
<i>Tworzenie systemu zbioru, segregacji, wywozu odpadów komunalnych</i>
<i>Promocja atrakcyjności pod względem inwestycyjnym i turystycznym</i>
<i>Stworzenie warunków do wykorzystania technologii informacyjnych i komunikacyjnych</i>
<i>Ochrona powietrza, wód oraz racjonalna gospodarka odpadami</i>
<i>Remont, przebudowa i wyposażenie obiektów pełniących funkcje publiczne, społeczno – kulturalne, rekreacyjne i sportowe, w tym obiektów zabytkowych</i>
<i>Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego</i>

<i>Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego oraz poprawa stanu infrastruktury kultury</i>
<i>Wsparcie dla inicjatyw lokalnych oraz paktów na rzecz aktywizacji społeczności lokalnych wraz z projektami innowacyjnymi</i>
<i>Remont, przebudowa i wyposażenie obiektów służących promocji obszarów wiejskich, w tym propagowanie i zachowanie dziedzictwa kulturowego, tradycji, sztuki lub kultury</i>
<i>Kształtowanie przestrzeni publicznej</i>
<i>Wzmocnienie jednostek samorządu terytorialnego</i>
<i>Promowanie zasad zrównoważonego rozwoju</i>
<i>Budowy lub remontu, przebudowy publicznej infrastruktury związanej z rozwojem funkcji turystycznych, sportowych i społeczno – kulturalnych</i>
<i>Zakup obiektów zabytkowych lub charakterystycznych dla tradycji budownictwa w danym regionie oraz ich adaptacja na cele publiczne</i>
<i>Odnawianie, eksponowanie lub konserwacja lokalnych pomników historii, obiektów architektury sakralnej i miejsc pamięci</i>
<i>Wyposażenie w kanalizację i oczyszczalnie ścieków</i>
<i>Wspieranie kompleksowych projektów z zakresu ochrony siedlisk przyrodniczych (ekosystemów) na obszarach chronionych oraz zachowanie różnorodności gatunkowej</i>
<i>Kształtowanie postaw społecznych sprzyjających ochronie środowiska, w tym różnorodności</i>
<i>Zwiększenie wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych w tym biopaliw</i>
<i>Zwiększenie stopnia wykorzystania energii pierwotnej</i>
<i>Zachowanie i odbudowa europejskiego dziedzictwa kulturowego</i>
<b>4.12. Programy</b>
<b>Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego</b>
<i>Infrastruktura ekonomiczna</i>
<i>Transport</i>

<i>Środowisko i czysta energia</i>
<i>Kultura turystyka i współpraca międzyregionalna</i>
<i>Infrastruktura społeczna</i>
<b>Program Rozwoju Obszarów Wiejskich</b>
<i>Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej</i>
<i>Odnowa i rozwój wsi</i>
<b>Program Operacyjny Infrastruktura i środowisko</b>
<i>Gospodarka Wodno – ściekowa</i>
<i>Gospodarka Odpadami i ochrona powierzchni ziemi</i>
<i>Bezpieczeństwo ekologiczne</i>
<i>Ochrona przyrody i kształtowanie postaw ekologicznych</i>
<i>Infrastruktura energetyczna przyjazna środowisku</i>
<i>Kultura i dziedzictwo kulturowe</i>
<b>Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej</b>
<i>Aktywizacja Obszarów wiejskich</i>
<b>Program Operacyjny innowacyjna Gospodarka</b>
<i>Nowoczesna gospodarka</i>
<b>Mechanizm Finansowy EOG i Norweski Mechanizm Finansowy</b>
<i>Polska Gospodarka na rynku Międzynarodowym</i>
<i>Informatyzacja administracji na rzecz przedsiębiorstw</i>
<i>Ochrona Środowiska, w tym środowiska Ludzkiego, poprzez redukcję zanieczyszczeń i promowanie odnawialnych źródeł energii</i>
<i>Promowanie zrównoważonego rozwoju poprzez lepsze wykorzystanie i zarządzanie zasobami</i>
<i>Ochrona Kulturowego dziedzictwa Europejskiego, w tym transport publiczny i odnowa miast</i>
<i>Rozwój zasobów ludzkich</i>
<i>Wdrażanie przepisów z Schengen</i>
<i>Ochrona środowiska</i>
<i>Polityka regionalna i działania transgraniczne</i>

### **XIII. ZGODNOŚĆ PLANU ROZWOJU LOKALNEGO Z INNYMI DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI**

#### **STRATEGIA WOJ. LUBELSKIEGO**

- ✧ Wzrost konkurencyjności regionalnej gospodarki oraz jej zdolności do tworzenia miejsc pracy
- ✧ Restrukturyzacja tradycyjnych gałęzi regionalnej gospodarki i dostosowanie jej do reguł wspólnego rynku
- ✧ Rozwój i podnoszenie konkurencyjności regionalnego agrobiznesu;
- ✧ Specjalizacja województwa w wybranych sektorach produkcji i usług cechujących się wysokim poziomem konkurencyjności
- ✧ Rozwój małych i średnich przedsiębiorstw oraz wzrost poziomu ich innowacyjności
- ✧ Rozwój regionalnego potencjału B+R oraz jego wykorzystanie dla potrzeb gospodarki
- ✧ Rozwój społeczeństwa informacyjnego
- ✧ Rozwój nowoczesnego społ. i zasobów ludzkich dostosowanych do wymogów gospodarki opartej na wiedzy
- ✧ Kształtowanie prorozwojowej polit. ludnościowej w woj.
- ✧ Podniesienie poziomu wykształcenia i wiedzy mieszkańców regionu
- ✧ Wzrost zatrudnienia oraz lepsze wykorzystanie zasobów ludzkich w regionie
- ✧ Wspieranie integracji społecznej i ograniczanie poziomu ubóstwa w regionie
- ✧ Wzmocnienie i wykorzystanie kapitału kulturowego i społecznego w regionie
- ✧ Poprawa bezpieczeństwa i ładu publicznego.
- ✧ Poprawa atrakcyjności i spójności terytorialnej województwa lubelskiego
- ✧ Poprawa dostępności komunikacyjnej województwa
- ✧ Zachowanie i wzmacnianie różnorodności przyrodniczej, krajobrazowej i kulturowej Lubelszczyzny.
- ✧ Rozwój ośrodków miejskich oraz funkcji metropolitalnych Lublina
- ✧ Poprawa jakości życia mieszkańców wsi oraz wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich
- ✧ Rozwój współpracy międzyregionalnej województwa oraz poprawa skuteczności wdrażania polityki rozwoju regionu
- ✧ Rozwój współpracy międzyregionalnej woj. w układzie międzynarod., kraj. i transgranicznym

- ✧ Zwiększenie zdolności instytucjonalnej regionu do prowadzenia efekt. polityki regionalnej
- ✧ Poprawa skuteczności promocji regionu i zdolności do przyciągania inwestycji z zewnątrz

Przyjęte priorytety i cele rozwoju społeczności gminy Łaszczów w pełni wpisują się w kierunki strategiczne rozwojowe wskazywane w dokumentach programowych na poziomie Unii Europejskiej i krajowym.

Najpełniej wyrażone one zostały między innymi w takich dokumentach jak:

**Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia:**

- ✧ tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki polskiej opartej na wiedzy i przedsiębiorczości, zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej

**Strategia Lizbońska:**

- ✧ utworzenie na obszarze Unii Europejskiej najbardziej dynamicznej i konkurencyjnej, opartej na wiedzy, gospodarki na świecie, zdolnej do trwałego i zrównoważonego rozwoju oraz zapewniającej tworzenie większej ilości miejsc pracy”,

**III Raport Spójności, projekty rozporządzeń do funduszy strukturalnych na lata 2007-2013 oraz Strategiczne Wytyczne Wspólnoty,**

- ✧ realizacja spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej w ramach trzech celów strategicznych: konwergencja, konkurencyjność oraz współpraca terytorialna;

**Długookresowa Strategia Trwałego i Zrównoważonego Rozwoju Polski 2025,**

- ✧ realizacja wizji rozwoju Polski jako społeczeństwa wiedzy i gospodarki opartej na wiedzy w trzech obszarach priorytetowych: konkurencyjna gospodarka, nowoczesne społeczeństwo oraz sprawne państwo

**Długofalowa Strategia Rozwoju Regionalnego Kraju do roku 2020**

- ✧ realizacja celu nadrzędnego, jakim jest „zrównoważony i zintegrowany rozwój, optymalnie wykorzystujący regionalną różnorodność zasobów do podnoszenia poziomu i jakości życia społeczności oraz osiągania spójności wewnętrznej i w przestrzeni Unii Europejskiej”

**Narodowa Strategia Rozwoju Regionalnego na lata 2007-2013,**

- ✧ wspieranie konkurencyjności gospodarczej regionów, elastyczne różnicowanie celów i wykorzystanie endogenicznego potencjału regionów, wyrównywanie szans rozwojowych

**Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju**

- ✧ wykorzystanie dobrze wykształconej policentrycznej struktury funkcjonalno-przestrzennej do dynamizacji rozwoju Polski i przełamanie w ten sposób opóźnienia cywilizacyjnego

**Narodowy Plan Rozwoju na lata 2007-2013**

- ✧ utrzymanie gospodarki na ścieżce wysokiego wzrostu gospodarczego, wzmocnienie konkurencyjności regionów i przedsiębiorstw oraz wzrost zatrudnienia, podniesienie poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej.

#### **XIV. POWIĄZANIE PROJEKTÓW Z INNYMI DZIAŁANAMI REALIZOWANYMI NA TERENIE GMINY, POWIATU I WOJEWÓDZTWA**

Jednym z priorytetowych powiązań z innymi działaniami na terenie gminy jest nawiązanie współpracy z Lokalną Grupą Działania. Należy jednak podkreślić fakt podejmowania przez poszczególne podmioty działań, które wpływają na poprawę jakości życia mieszkańców.

Do przedsięwzięć, takich możemy jeszcze zaliczyć:

- ✘ Warsztat terapii Zajęciowej w Muratynie, który powstał przy pomocy Państwowego Funduszu Rehabilitacyjnego Osób Niepełnosprawnych Oddział Lublinie. Celem jego działalności jest rehabilitacja osób niepełnosprawnych. Rehabilitacją osób niepełnosprawnych zostało objętych 30 osób. Przy warsztacie działa Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Otwarta Dłoń”. Osoby objętą tą opieką pochodzą z terenu 5 gmin biorących udział w realizacji projektu „Aktywizacja i współpraca mieszkańców Gmin Grzędy Sokalskiej”
- ✘ Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Łaszczowie powstał w 1998 roku, jego organem prowadzącym jest gmina. Koszt budowy budynku na potrzeby Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych wyniósł 2,2 mln. zł. Budynek został oddany do użytku w 2002 roku.
- ✘ Na terenie gminy znajduje się 9 Jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych, w tym dwie wpisane w Krajowy System Ratowniczo – Gaśniczy.
- ✘ Podstacja pogotowia ratunkowego obsługuje część powiatu tomaszowskiego oraz hrubieszowskiego. Swoją siedzibę posiada w starym ośrodku zdrowia. Budynek ten w ostatnim czasie został wyremontowany oraz pobudowano garaż na potrzeby Podstacji Pogotowia.

## **XV. SYSTEM WDRAŻANIA**

Aby Strategia była dokumentem przydatnym, trzeba tak zaprojektować jej system wdrażania, by gwarantował on przejrzyste i stabilne procedury realizacji poszczególnych zapisów. Musi zatem obowiązywać czytelny mechanizm wprowadzania zmian i korekt do Strategii, który umożliwi elastyczne reagowanie na zmieniające się okoliczności i możliwości realizacji poszczególnych zadań.

Można wyróżnić trzy główne ośrodki odpowiedzialne za wdrażanie Strategii.

- ✧ Wójt Gminy;
- ✧ Urząd Gminy;
- ✧ Rada Gminy;

Główną pozycję w systemie wdrażania zajmuje Wójt Gminy. Występuje on z formalnym wnioskiem do Rady Gminy przedstawiając Strategię do jej akceptacji. Następnie Rada Gminy powierza Wójtowi wykonanie Planu. Bezpośrednia odpowiedzialność za realizację poszczególnych zapisów w Strategii jest następnie przekazywana do właściwych dla danego zadania referatów w Urzędzie Gminy. Corocznie, wraz ze sprawozdaniem z wykonania budżetu Wójt Gminy składa Radzie Gminy sprawozdanie z postępów wdrażania Strategii. Na tym etapie przygotowywane są także propozycje zmian i uaktualnień do dokumentu. Te działania – ewaluacja bieżąca strategii – pozwalają na stałe monitorowanie aktualności i wykonalności poszczególnych jej zapisów.

Raport – sprawozdanie jest przyjmowane przez Radę Gminy, która uchwała proponowane zmiany. Istotne jest, by zmiany były wcześniej konsultowane z odpowiednimi komisjami Rady Gminy, które mogą także proponować własne zmiany i uaktualnienia do Strategii. System wdrażania Strategii obejmuje następujące procesy niezbędne do jego realizacji:

- ✧ przygotowanie projektu Strategii lub jej zmian
- ✧ wybór zadań do realizacji w ramach Strategii
- ✧ zabezpieczenie środków w budżecie na realizację zadań
- ✧ przygotowanie projektów od strony technicznej
- ✧ przygotowanie wniosków na dofinansowanie
- ✧ przeprowadzenie postępowań o udzielenie zamówienia publicznego
- ✧ nadzór nad realizacją projektu, rozliczenia, raporty
- ✧ ewaluacja realizacji dokumentu

✧ formułowanie wniosków z ewaluacji (rekomendacja aktualizacji Strategii)

## **XVI. SPOSOBY MONITOROWANIA, OCENY I KOMUNIKACJI SPOŁECZNEJ**

### **1. SYSTEM MONITOROWANIA STRATEGII**

Monitorowanie jest procesem, który ma na celu analizowanie stanu zaawansowania projektu i jego zgodności z postawionymi założeniami. Istotą monitorowania jest wyciąganie wniosków z tego, co zostało i nie zostało zrobione. Jest nią także modyfikowanie dalszych poczynań w taki sposób, aby efektywnie kojarzyć je z innymi przedsięwzięciami realizowanymi na obszarze Gminy. Organami Gminy odpowiedzialnymi za monitorowanie i ocenę realizacji Strategii są: Rada Gminy, Wójt. Realizując wymóg opracowania systemu monitoringu obejmującego działania zawarte w Strategii należy stworzyć: skuteczny system zbierania i selekcjonowania informacji, system oceny i interpretacji zgromadzonych danych.

W ramach procesu obserwacji i oceny ilościowych oraz jakościowych zmian będą podejmowane takie działania jak: systematyczne zbieranie danych liczbowych oraz informacji dotyczących realizacji poszczególnych zadań planu, uporządkowanie, przetworzenie i analiza zebranych danych – otrzymany materiał będzie służył przygotowaniu raportów, przygotowanie raportów z realizacji zadań ujętych w planie, analiza porównawcza osiągniętych wyników z założeniami Strategii; określenie stopnia wykonania zapisów przyjętego planu oraz identyfikacja ewentualnych rozbieżności, analiza przyczyn odchyień oraz określenie działań korygujących polegających na modyfikacji dotychczasowych oraz ewentualna ewaluacja (zmiana wcześniej zaplanowanego przedsięwzięcia na inne); przeprowadzenie zaplanowanych działań korygujących. Podjęcie przedstawionych działań stworzy możliwość oceny realizacji zadań zawartych w Strategii, a poprzez to zmian ilościowych i jakościowych zachodzących w Gminie. Zarządzeniem Wójta wyznaczona powinna być osoba, zwana pełnomocnikiem oraz zespół zadaniowy ds. rozwoju lokalnego, składający się z pracowników różnych wydziałów Gminy oraz pracowników jednostek pomocniczych. Zadaniem Gminnego Zespołu ds. Rozwoju Lokalnego jest: nadzór nad realizacją planu, przygotowanie propozycji wniosków dotyczących wykorzystania Funduszy Europejskich, przygotowywanie propozycji zmian w planie, przygotowywanie okresowych ocen realizacji strategii.

Powołana Komisja ds. Rozwoju Lokalnego Rady Gminy, ma natomiast za zadanie: opiniowanie Strategii, monitorowanie realizacji planu, składanie propozycji zmian w planie i kierunku rozwoju, konsultacje z partnerami społeczno – gospodarczymi regionu.

## **2. SPOSOBY OCENY STRATEGII**

Monitorowanie realizacji Strategii odbywać się będzie na podstawie sprawozdań budżetowych i finansowych jednostek organizacyjnych Gminy oraz innych dokumentów przedkładanych Komisji na jej żądanie (dotyczy projektów realizowanych ze środków innych niż samorządowe a wspieranych przez samorząd gminy).

Ocena realizacji Strategii pod względem finansowym odbywać się będzie na podstawie sprawozdań rocznych z wykonania planu wydatków, natomiast pod względem merytorycznym na podstawie sprawozdań kierowników jednostek.

Ocena Strategii dokonywana będzie każdorazowo na zakończenie roku budżetowego na Sesji Rady Gminy.

## **3. SPOSOBY INICJOWANIA WSPÓŁPRACY POMIĘDZY SEKTOREM PUBLICZNYM, PRYWATNYM I ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI**

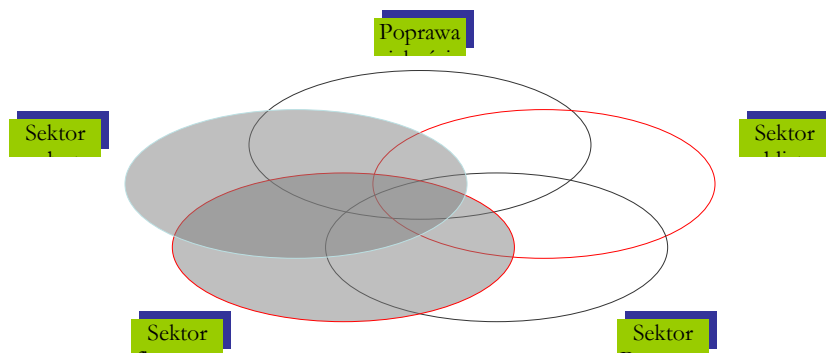
Współpraca pomiędzy Gminą Łaszczów, a istniejącymi na terenie Gminy Łaszczów organizacjami pozarządowymi, jak również organizacjami z zewnątrz opierać się będzie na zasadzie współpracy. Głównym celem tych działań będzie wykreowanie wspólnej wizji rozwoju gminy, a następnie jej realizację.

Ważnym aspektem będzie tu informowanie lokalnej społeczności o idei integracji europejskiej oraz o strukturze i funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Jak również możliwościach pozyskiwania środków finansowych.

Drugim ważnym aspektem jest wspieranie i popieranie przedsięwzięć grup formalnie niezrzeszonych, którym nie obca jest idea rozwoju gminy – opierających się na działaniach zgodnych z Planem Rozwoju Lokalnego i Strategią.

Priorytetowym celem nawiązywania stosunków z podmiotami z sektora publicznego i prywatnego oraz organizacjami pozarządowymi jest realizacja przedsięwzięć promujących ideę samorządności ukierunkowaną na poprawę jakości życia na obszarach wiejskich oraz rozwój przedsiębiorczości.

Istotą współpracy pomiędzy wszystkimi sektorami działającymi na terenie gminy Łaszczów jest dojście do konsensusu, który sprzyjać będzie poprawie jakości życia mieszkańców, poprzez intensyfikację rozwoju różnych gałęzi działalności ,sektorów występujących na terenie gminy Łaszczów.



*Diagram Nr 1*

Ważnym aspektem związanym z inicjowaniem i nawiązywaniem współpracy między wszystkimi sektorami jest już na samym wstępie informacja kierowana do sektora prywatnego z zapytaniem o kierunki działań jakie zamierzają podjąć w latach 2007 -2013.

Kolejnym dość istotnym działaniem jest opracowanie Miejscowych Planów Rozwoju Miejscowości, które zostaną opracowane przez lokalną społeczność – lokalnych liderów miejscowości, przy współpracy z Urzędem Gminy. W wyniku pozyskania tych dokumentów będzie można określić konkretne potrzeby mieszkańców jak również działania gminy ukierunkować na wykreowanie wspólnych dążeń mieszkańców, w celu rozwoju, jak też podniesienia wartości całej gminy.

Na terenie Gminy Łaszczów swoją siedzibę ma stowarzyszenie „G 6 Grzędy Sokalskiej”, które powstało w ramach realizowanego projektu przez gminę Łaszczów. W 2004 roku Gmina Łaszczów podpisała porozumienie z następującymi gminami: Tyszowce, Teatyn, Jarczów, Rachanie i Ułhówek, następnie złożyła wniosek na realizację projektu pn. „Aktywizacja i współpraca mieszkańców Gmin Grzędy Sokalskiej” w ramach Pilotażowego Programu Leader +. Istotą tego projektu było powstanie stowarzyszenia, jak również opracowanie Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich. W strategii tej kierunkiem przewodnim działań jest również poprawa jakości życia.

Zapewnienie partnerstwa międzysektorowego jest jednym z istotnych warunków efektywnej realizacji programu i optymalnego wykorzystania potencjału rozwoju gminy, a tym samym poprawy jego konkurencyjności i przeciwdziałania marginalizacji jego społeczności. Powinno się to przyczynić do aktywności poszczególnych środowisk i ułatwienia współpracy między nimi.

#### **4. PUBLIC RELATIONS STRATEGII**

Stworzenie skutecznego systemu informacji pomiędzy wszystkimi uczestnikami procesu realizacji Strategii wpłynie pozytywnie na pozyskanie akceptacji społecznej. Dostarczenie kompleksowej informacji poprzez działania promocyjne będzie miało na celu m.in. ogólne informowanie opinii publicznej i innych kluczowych grup docelowych.

Działanie to będzie istotnym elementem zmierzającym do wprowadzenia rozwiązań systemowych i długofalowych podejmowanych przez Gminę Łaszczów w celu realizacji planu, jak również otrzymania mandatu społecznego do reprezentowania interesów mieszkańców. Organizacja cyklu konferencji promujących rozwój lokalny Gminy Łaszczów, jak również przygotowanie i rozpowszechnienie materiałów informacyjnych w postaci: opracowań, folderów, broszur, CD, strony internetowej daje możliwość nie tylko przeprowadzenia szerokiej akcji promującej na szczeblu lokalnym, ale także i szerszym, co ściśle wiąże się z promowaniem gminy na szczeblu wojewódzkim i krajowym.

Poprzez analizę zróżnicowanej grupy odbiorców informacji, a także różnorodne potrzeby informacyjne założono następujące rozwiązania w postaci:

- ✧ dokładnej identyfikacji grup docelowych, do których jest adresowana informacja,
- ✧ aktywnej współpracy z partnerami społecznymi i mediami,
- ✧ gromadzenia informacji w postaci protokołów i raportów z działalności Gminy Łaszczów, a także przekazywania ich do publicznej wiadomości,
- ✧ promocji dobrych praktyk,
- ✧ umożliwienia łatwego dostępu do informacji o realizowanym Planie Rozwoju Lokalnego
- ✧ kampanii promującej Gminę Łaszczów,
- ✧ wykorzystania różnego rodzaju promocji, m.in. na imprezach kulturowych,
- ✧ rozpowszechnianie gadżetów promocyjnych,
- ✧ organizowanie paneli dyskusyjnych – różnego rodzaju spotkań mieszkańców,
- ✧ objęcia systemem patronatu lokalnych imprez kulturowych, konkursów szkolnych, a także szkoleń dla mieszkańców,
- ✧ systematyczne monitorowanie opinii społecznej (ocena działalności Gminy, nowe potrzeby),
- ✧ elastycznego dostosowywania metod i narzędzi promocji zgodnie ze zmieniającymi się okolicznościami,

Przygotowanie strategii działań promocyjnych zawiera także tematykę, odbiorców działań, partnerów, a także metody koordynacji i monitoringu. Wykorzystanie monitoringu i promocji ma na celu zapewnienie transparentności podejmowanych w ramach Strategii działań oraz dostosowanie narzędzi, metod uwzględniając zaobserwowane zmiany warunków ogólnych z uwzględnieniem trendów społeczno – gospodarczych i socjologicznych, a także zmieniających się potrzeb i oczekiwaniach grup do których kierowanych jest projekt.

Nadrzędnym celem promocji Strategii jest upowszechnienie wiedzy na jej temat, przygotowanie i koordynacja trwałego i efektywnego systemu ciągłej jej realizacji, a także uaktualniania. Działania promocyjne zakładają także współpracę i partnerskie współdziałanie w dziedzinie promocji pomiędzy innymi gminami, Starostem, Urzędem Wojewódzkim. Dzięki systematycznej wymianie informacji możliwe będzie ciągle doskonalenie planów promocji. Poprzez koordynację wszystkich działań promujących, a także monitorujących i przeprowadzonych badań opinii publicznej zostanie zidentyfikowana potrzeba szkoleń dla poszczególnych grup mieszkańców.

Oceną efektów promocji będzie m.in.:

- ✧ liczba rozpowszechnionych publikacji,
- ✧ liczba wizyt na stronie internetowej,
- ✧ liczba osób biorących udział w konferencjach, szkoleniach,
- ✧ liczba opublikowanych materiałów informacyjnych w prasie drukowanej,

Badanie skuteczności promocji będzie przeprowadzone przez zespół monitorujący Strategię. Wszystkie działania zmierzające do badania promocji będą służyły lepszemu planowaniu kolejnych działań promocyjnych oraz ewentualnym zmianom w aktualnych planach. Głównym założeniem działań promocyjnych i informacyjnych będzie zwiększenie zainteresowania społeczeństwa działaniami związanymi z poprawą jakości życia na obszarach wiejskich.

Przekazywana informacja będzie: łatwo dostępna, na bieżąco uaktualniana, przystępna, obiektywna, rzetelna oraz łatwa do identyfikacji. Będzie koncentrować się na trzech aspektach: wiedzieć kto; wiedzieć jak; wiedzieć po co.

Źródłem wykorzystywanych informacji do promocji będą oficjalne dokumenty, analizy i ekspertyzy naukowe, informacje prasowe, bazy danych instytucji rządowych, Internet, informacje wewnętrzne stowarzyszenia, wyniki ankiet, badań opinii publicznej, a także forum dyskusyjne mieszkańców i ich opinie i uwagi. Broszury będą wykonywane pod

kątem poszczególnych grup odbiorców, a także uwzględniając wydarzenia specjalne (rozumiane jako: targi, konferencje, seminaria, warsztaty i konkursy).

Reasumując powyższe promocja odbywać się będzie w formie:

- ✧ internetowy system informacji i komunikacji,
- ✧ punkt informacyjny,
- ✧ infolinię,
- ✧ wydarzenia specjalne: targi, konferencje, seminaria,
- ✧ publikacje prasowe, broszury, plakaty, komunikaty, biuletyny, CD, publikacje radiowe i telewizyjne

Podczas wdrażania Strategii szczególny nacisk należy składać na informowanie społeczeństwa obywatelskiego o postępach jego realizacji, jak i uzyskanych tą drogą korzyściach. Sprzyjać to będzie wśród mieszkańców poczuciu identyfikacji i udziału w zarządzaniu rozwojem lokalnym.

## **PODSUMOWANIE**

Na Strategię wpływa wiele czynników, m.in. położenie geograficzne, doświadczenie historyczne, kierunek zmian politycznych, kierunek zmian społeczno – gospodarczych. Duże znaczenie ma historia tego obszaru .

Przeprowadzając diagnozę prospektywną opieraliśmy się m.in. na badaniach z dziedzin strategicznych (czynników endogenicznych), badaniach uwarunkowań zewnętrznych (czynników egzogenicznych) jak również na monitorowaniu zmian. Stwarzając projekcję rozwoju opieraliśmy się na scenariuszu szans, zagrożeń jak również wizji przyszłego rozwoju.

Celem nadrzędnym czyli misją planu – strategii jest podniesienie poziomu i jakości życia mieszkańców. Poziom życia mieszkańców Gminy Łaszczów można podnieść poprzez wzrost dochodów, dostęp do edukacji i szkolnictwa, zdrowotność. Na jakość życia mieszkańców gminy Łaszczów wpływa m.in. poczucie bezpieczeństwa, dobra infrastrukturalne techniczne i społeczne, dobry stan środowiska przyrodniczego, udział w życiu demokratycznym, w kulturze w turystyce, w wspólnotie lokalnej. W Strategii wykorzystano badania czynników endogenicznych oraz egzogenicznych, jak również przeprowadzono monitoring zmian. Przedstawiając tym sposobem mocne strony (strenghts), słabe strony (weaknesses), szans i możliwości (oppurtunities) oraz zagrożenia (threats). Strategię stworzono na podstawie projektu rozwoju; tj. Scenariuszu szans, scenariuszu zagrożeń oraz wizji przyszłego rozwoju. Celem strategicznym była misja strategii – cel nadrzędny. Generalne cele strategiczne – cele wiodące w dziedzinie strategii oraz cele operacyjne – zadania. Szybki i trwały rozwój gminy Łaszczów uwarunkowany jest podniesieniem poziomu i jakości życia mieszkańców, utrzymanie wysokiego tempa wzrostu gospodarczego sprzyjającego tworzeniu nowych miejsc pracy z zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju, jak również tworzenie warunków konkurencyjności gospodarki opartej na wiedzy i przedsiębiorczości zapewniającej zatrudnienie oraz wzrost poziomu społeczno – gospodarczego. Polska wieś potrzebuje trampoliny cywilizacyjnej, aby osiągnąć poziom średniej europejskiej i wszelkie programy inwestycyjne, wspierające polepszenie sfery socjalnej są tutaj najbardziej potrzebne i stanowi ą podstawę wszelkich planów związanych w odnową wsi. Aby poznać strukturę koniecznych wydatków został sporządzony dokument o charakterze średnioterminowej prognozie ekonomiczno – finansowej, tak aby gmina mogła przygotować swój Plan rozwoju oraz wieloletni Plan inwestycyjny i wystąpić z odpowiednim montażem finansowym budżetu. Dokument ten

ma służyć pełnemu wykorzystaniu istniejącego potencjału szans rozwojowych, w tym dostępu do środków unijnych i innych z poza budżetu gminy.

## **ZAKOŃCZENIE**

Strategia została opracowana na bazie badan mocnych i słabych stron gminy, jak też szans i zagrożeń. Metoda ta nosząca nazwę Analizy SWOT jest sposobem uporządkowania informacji o istniejących lub potencjalnych uwarunkowaniach rozwoju. Jej zadaniem jest wskazanie najważniejszych elementów stanu regionu wraz z ich wzajemnymi zależnościami. Metoda ta bardzo dobrze nadaje się do generowania celów strategicznych, ponieważ dzięki grupowaniu i zestawianiu ze sobą kolejno silnych i słabych stron w otoczeniu można w łatwy i przejrzysty sposób wyodrębnić i generować cele strategiczne gminy. Zestawienie zagrożeń ze słabymi stronami gminy powoduje ujawnienie potencjalnych zjawisk niekorzystnych i wskazuje konieczne do wyeliminowania procesy. Analiza ta koncentruje uwagę na tych obszarach działalności i problemach, które są najważniejsze z punktu widzenia podnoszenia konkurencyjności gminy. Kolejną metodą było wykorzystanie diagramu ryby. Diagram ten składa się z czterech podstawowych „ości”, które reprezentują cztery główne przyczyny występowania stanu niepożądanego. Elementy stanowiące zagrożenia można klasyfikować elastycznie, co daje dużą swobodę działania. Generowanie celów strategicznych za pomocą tego diagramu następuje poprzez grupowanie problemów i pozwala na ich dalsze rozwijanie. Do pełnego i jak najlepszego wyodrębnienia celów strategicznych gminy sporządzono zbilansowaną kartę celów strategicznych (*balanced scorecard*), która to w przejrzysty sposób przedstawia perspektywę zarówno procesów wewnętrznych i zewnętrznych zaistniałych w trakcie realizowania celów strategicznych, jak i perspektywę poprawy stanu obecnego dla odbiorców strategii. Wyodrębnienie i formułowanie celów strategicznych jest następstwem przemyślanego procesu, w którym rozważa się możliwie jak najwięcej czynników mających na ten proces wpływ. Same cele strategiczne są zidentyfikowane w taki sposób, że posiadają zestaw atrybutów takich jak: mierzalność, zrozumiałość, realizm, osiągalność. Cele są również określone w czasie i ściśle odnoszą się do Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Łaszczów na lata 2007 – 2013. Stanowi to możliwość łatwej modyfikacji, gdyż określenie szans i zagrożeń w trakcie budowania strategii nie wyczerpuje w sposób maksymalny wszystkich czynników mających wpływ na strategię (np. klęski żywiołowe). Mając na uwadze konieczność bieżącego obserwowania zjawisk zachodzących w gminie w związku z

realizacją Strategii Rozwoju, wprowadzany jest system monitorowania w celu określenia realizacji celów strategicznych, zadań oraz kierunków rozwoju gminy. Aktualizacja Strategii Rozwoju w zakresie weryfikacji celów i priorytetów rozwoju będzie przeprowadzana w razie potrzeb, nie rzadziej jednak niż co cztery lata.